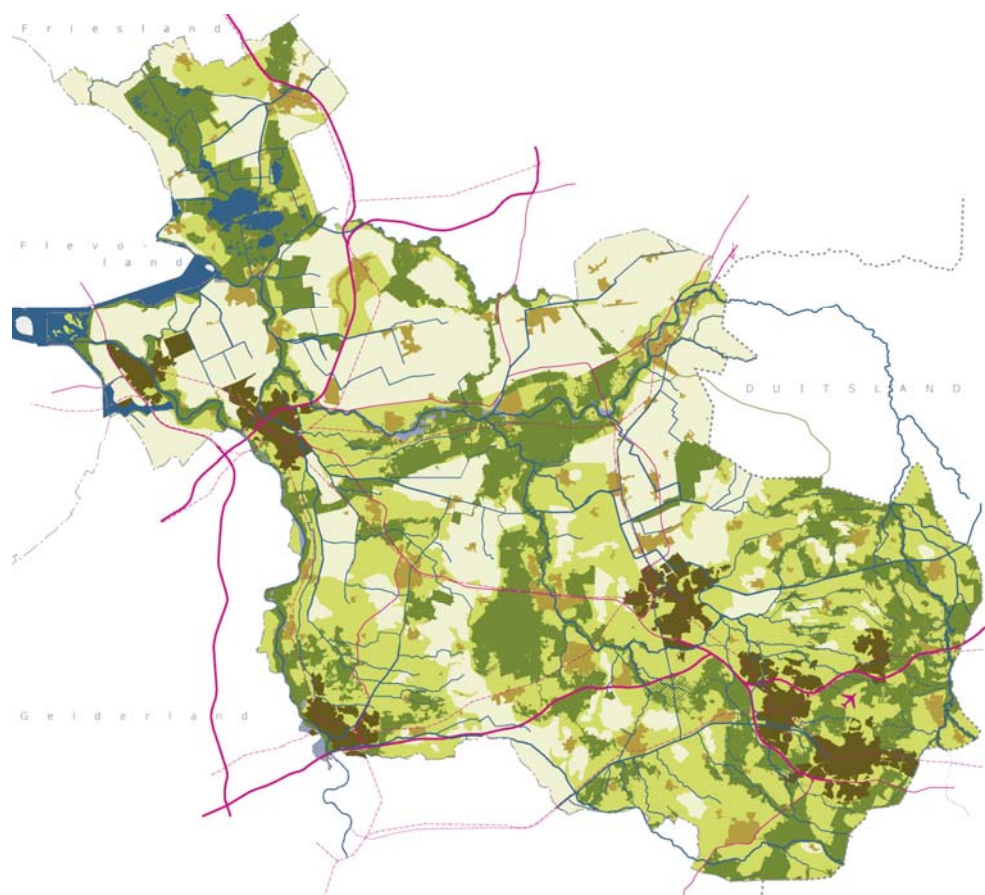

Plan-Milieueffectrapport Omgevingsvisie Overijssel

Planmer opgesteld in opdracht van de Provincie Overijssel

November 2008

Auteurs:

Marianne Kuijpers-Linde

Willem Loonen

Arjen Koekoek

Met medewerking van Bureau Ruimtewerk:

Jaap de Zeeuw

Yvonne te Woerd

Geodan Next

President Kennedylaan 1

1079 MB Amsterdam (NL)

Tel: +31 (0)20 – 5711 311

Fax: +31 (0)20 – 5711 333

E-mail: info@geodan.nl

Web: www.geodan.nl

Copyright © Geodan Next 2008

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Geodan Next, de titel van de publicatie en het jaartal.

Inhoud

Samenvatting

1	Het planMER voor de omgevingsvisie	9
1.1	Vraagstelling en ambitie van dit planMER	9
1.2	De omgevingsvisie	9
1.3	Relatie Omgevingsvisie en PlanMER	10
1.4	Relatie met adviezen van de Commissie m.e.r.	11
1.5	Uitspraken ten aanzien waarvan het maken van een milieueffectrapportage verplicht is	12
1.6	Leeswijzer	14
2	Het beoordelingskader	15
2.1	Beoordelingskader: Milieu- en duurzaamheidsindicatoren	15
2.2	Gebruikt modelinstrumentarium	16
2.3	Expert meeting	18
3	Overijssel: nu, in 2020 en in 2040	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Wat is bestaand Provinciaal beleid in het PlanMER?	19
3.3	Trendmatige ontwikkeling "de Trendvariant"	24
3.4	Beleidsopgave in de Trendvariant	31
3.5	Onzekerheden in de analyses	39
4	De Ontwerp-Omgevingsvisie van Overijssel	41
4.1	Inleiding	41
4.1.1	Beleidsambities	42
4.1.2	Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving	46
4.1.3	Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke Omgeving	47
4.2	Modelberekeningen voor het toekomstbeeld van Overijssel gebaseerd op autonome ontwikkeling en de Ontwerp Omgevingsvisie (Beleidsvariant)	49
4.3	Conclusies	54
5	Beoordeling van Trendvariant en Beleidsvariant	56
5.1	Inleiding	56
5.2	Beoordeling	56
5.3	Zijn de natuurdoelen (Natura2000) haalbaar?	67
5.4	Conclusies	72
6	Leemte in kennis en beleidsmonitoring	73
	Bijlage 1. Nieuw en doorgezet beleid in de omgevingsvisie:	78
	Bijlage 2. Overzicht lopende MER's	86
	Bijlage 3. Maatlatten (indicatoren) in het beoordelingskader	88
	Bijlage 4 Verklarende woordenlijst	91
	Bijlage 5 Bestaande beleidskaders	93

Samenvatting

Inleiding

In de Ontwerp Omgevingsvisie 2008 schetst de Provincie haar visie op de ontwikkeling van de fysieke omgeving voor de periode tot 2020 met een doorkijk naar 2040. In de uitvoeringsparagraaf en de verordening wordt het bijbehorend instrumentarium uitgewerkt.

De provincie identificeert 9 opgaven en kansen:

- Afnemende groei van de bevolking en verandering van de samenstelling
- Vestigingsklimaat en economische kracht
- Vraag naar woningen en woonwensen
- Mobiliteitsontwikkeling
- Klimaat en water
- Klimaat en energie
- Evenwicht tussen landbouw, natuur en landschap
- Druk op de ondergrond
- Gezond leefmilieu

Voor deze opgaven en kansen zijn ambities gedefinieerd, die in het PlanMER zijn geanalyseerd. De ambities zijn in deze PlanMER van een maatlat (indicator) voorzien door een relatie te leggen met bestaande beleidsdoelen (bijvoorbeeld milieu en natuur: basiskwaliteit: luchtkwaliteit, geluid en externe veiligheid). Wanneer er geen beleidsdoel expliciet is vastgelegd, is de maatlat gebaseerd op het verschil tussen de huidige situatie en de ambitie. Het verkleinen van dit verschil wordt dan als maatlat gebruikt. Bijvoorbeeld wanneer de ambitie is om de bereikbaarheid te verbeteren, dan wordt de ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie beoordeeld. Er is dus geen harde definitie van duurzame ontwikkeling als optimale mix van doelstellingen op het gebied van welvaart, welzijn en natuurlijke hulpbronnen gegeven. Alle maatlaten bij elkaar, vormen het beoordelingskader.

Nagegaan is of de ambities gelijktijdig te realiseren zijn en in hoeverre de weg waarlangs deze doelen worden gerealiseerd, invloed heeft op bestaande milieu- en natuurdoelen ("planet"). Naast de aandacht voor de mogelijke effecten voor milieu en natuur, is met een bredere blik naar het voorgestelde beleid gekeken. Ook de mogelijke effecten voor welzijn (people) en welvaart (profit), zijn globaal in beeld gebracht. Het gebruikte beoordelingskader is in overleg met de provincie ontwikkeld (zie Tabel 1). Het is een weerspiegeling van de hoofdlijnen in het beleid op het gebied van de fysieke leefomgeving en daarmee normatief. In deze PlanMER worden de ambities, zoals beschreven in het Coalitie-akkoord en die de basis vormen voor het provinciale beleid, niet ter discussie gesteld.

In de beoordeling is gebruik gemaakt van scenario's. Deze zijn afkomstig van een landelijke studie van de planbureaus. Op basis van deze landelijke scenario's van toekomstige ontwikkeling, zijn twee varianten gemaakt:

De Trendvariant: in dit beeld is het nationale scenario verrijkt met bestaand beleid van de Provincie Overijssel

De Beleidsvariant: in dit beeld is het nationale scenario verrijkt met bestaand beleid dat in de Omgevingsvisie wordt gecontinueerd en het nieuwe beleid. In **bijlage 1** is per thema beschreven welk beleid gecontinueerd wordt en welk beleid nieuw is.

Door alle ambities letterlijk op een kaart van Overijssel te zetten, wordt duidelijk welke knelpunten kunnen optreden bij het streven naar het halen van ambities op verschillende beleidsterreinen. Gegeven de procesgeoriënteerde kenmerken van het voorgestelde beleid hebben we op basis van trendmatige ontwikkelingen, veel veronderstellingen moeten maken over hoe het nieuwe beleid, ruimtelijke ontwikkelingen zou kunnen beïnvloeden. De kaartbeelden zijn denkbare toekomsten, gegeven het voorgestelde beleid en zijn gebruikt om effecten vast te stellen. Er zijn kaartbeelden gemaakt van de Trend- en Beleidsvariant. Het zijn "ijkpunten" in onze beoordeling. Omdat het over een periode van meer dan 10 jaar gaat, zijn de beoordelingen met veel onzekerheden omgeven. In de beoordeling is uitsluitend naar de doeltreffendheid en niet naar de doelmatigheid van beleid gekeken.

Hoofdpunten van dit PlanMER

In het PlanMER is nagegaan in welke mate de beleidsambities gehaald worden wanneer het bestaande beleid (Trendvariant) wordt gecontinueerd en wanneer het voorgestelde beleid (Beleidsvariant) wordt geïmplementeerd. De hoofdconclusies zijn:

- Uit de beoordeling komt een positief beeld over de score op duurzaamheid naar voren. De ontwikkelingen gaan voor veel van de onderscheiden thema's in de toekomst in de goede richting. Dit geldt voor beide varianten. Het nieuwe beleid levert een positieve bijdrage aan de kwaliteit van het landschap, diversiteit in woonmilieus, beschikbaarheid van bedrijventerrein voor industrie, bereikbaarheid en er wordt meer rekening gehouden met het behoud van de kenmerken van de ondergrond. Er zijn ook persistente knelpunten die niet worden opgelost. Dit zijn geluidhinder (verkeer), de doelstelling om energiegebruik te beperken en aandeel duurzame energie te vergroten en het halen van natuurdoelen door het verbeteren van de milieucondities rond kwetsbare natuurgebieden. Deze milieucondities betreffen de stikstofdeposities, de nutriënten in het water en verdroging. De emissies van de landbouw in grote delen van Overijssel moeten verder worden ingeperkt en in delen van Overijssel moet een compromis worden gevonden tussen natuur enerzijds en landbouw en stedelijk gebied anderzijds wat betreft het peilbeheer en inrichting van het watersysteem. Het afschaffen van planologische restricties in het vitaal platteland accentueert productie, maakt verdergaande schaalvergroting in de landbouw mogelijk. Door het opheffen van de bouwblokbeperkingen hebben de individuele boeren meer mogelijkheden om hun bedrijf zo economisch mogelijk in te richten en tegelijkertijd te zorgen voor een betere inpassing in het landschap. Dus individuele bedrijven hebben een beter perspectief in de Beleidsvariant ten opzichte van het huidige beleid (Trendvariant). De totale sector heeft een perspectief dat gelijk is aan de Trendvariant, omdat de ontwikkelingsruimte vanuit nationaal milieu- en natuurbeleid beperkt is. Op dit punt is nader onderzoek gewenst. Het oplossen van geluidhinder zal in samenspraak met andere overheden moeten plaatsvinden. De provincie kan aanvullend beleid ontwikkelen. Bijvoorbeeld snelheidsbeperkende maatregelen op provinciale wegen (buiten de hoofdwegen) en aanvullende effectgerichte maatregelen. Daarnaast dient bij het ontwerp van wegen en nieuwe wijken rekening te worden gehouden met deze hinder.
- Duurzaamheid gaat om de relatie tussen hier, nu, elders en later. Wat opvalt is dat de provincie duidelijk kiest voor een beperking van de afwenteling naar het "later" (na 2020) in Overijssel. Dit geldt zowel voor de stedelijke – als de groene ruimte. De natuur, het rekening houden met de mogelijke effecten van klimaatverandering en het behouden van de identiteit van Overijssel voor toekomstige generaties staan hoog op de agenda. Door een nieuwe gebiedsgerichte aanpak en een voor gebieden in te richten instrumentarium heeft deze toekomstgerichtheid slechts beperkte nadelen voor het "hier"

en nu". Zo blijft er ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe woonmilieus en bedrijventerreinen die aansluiten bij de bestaande vraag en wordt er ruimte gegeven aan de landbouw, zij dat de landbouw wel in delen nabij natuurgebieden meer rekening moet houden met de nieuwe wateropgaven die vooral door (inter)nationaal beleid zijn geformuleerd.

- Wat betreft de invulling voor het "elders" kan worden geconstateerd dat het nieuwe beleid hier slechts een beperkte invulling aan geeft (aandeel duurzame energie, energiegebruik, bijdrage aan internationale biodiversiteit). Voor energiegebruik en energiewinning wordt in het nieuwe beleid wel een hogere ambitie genoemd, maar deze is onvoldoende vertaald naar concreet beleid. Hier is nog wel winst te behalen. Ditzelfde geldt voor de bijdrage aan internationale biodiversiteit (Natura2000 gebieden en inzetten op realisatie natte natuur). De benodigde verbetering van de waterkwaliteit en de vernatting worden weliswaar als belangrijke thema's opgepakt, maar door de ambities in het kader van de KRW niet te hoog te stellen, is het niet zeker of de natuurdoelen (Natura2000) worden gehaald. Voor de KRW is een tempo gekozen wat haalbaar en betaalbaar is. Deze keuze is goed beargumenteerbaar omdat de gevolgen van klimaatveranderingen voor natuur nog niet duidelijk zijn. Lange termijn klimaatveranderingen hebben een wisselende invloed op natuurdoelen: soms werken ze mee en soms werken ze tegen. Om de mogelijke effecten na te gaan is meer onderzoek gewenst.
- De gekozen aanpak voor bundeling en mobiliteit past in het streven naar een evenwicht tussen welvaart, welzijn en ruimte voor natuur. Onzeker is of de gekozen structuur van het hoofdwegenet leidt tot een differentiatie in bereikbaarheid tussen stad en land. De eerste onderzoeksresultaten van Goudappel en Coffeng (forthcoming) laten zien dat de bereikbaarheid van grote delen in Overijssel zal toenemen. Enkele kernen in natuurgebieden en de Nationale Landschappen worden in het nieuwe beleid iets minder goed bereikbaar. Deze ontwikkeling wordt gecompenseerd door een toename op het gebied van verkeersveiligheid en de instandhouding van de kwaliteit van landschap en behoud van de identiteit van de gebieden. Met name het gebied tussen Zwolle en Twentestad wordt vanuit bereikbaarheid een aantrekkelijk vestigingsmilieu. Dit kan tot gevolg hebben dat de verstedelijkingsdruk in dit landschap gaat toenemen. Een ander punt in de beoordeling is de aansluiting van de nieuwe aanpak bij de ontwikkeling in de steden. De gekozen investeringen in wegen, ov en fietspaden zijn alleen succesvol wanneer dit pakket aansluit bij de plannen van de afzonderlijke gemeenten. Is dit niet het geval dan is de bijdrage aan het vergroten van de vitaliteit van steden beperkt. .
- Omdat voor een ontwikkelingsgerichte benadering is gekozen, is het lastig om vast te stellen waar de belangrijkste dilemma's en mogelijke knelpunten zitten. Waarschijnlijk liggen deze op het vlak van het combineren van de belangen van de landbouw, natuur en water. Een ander spanningsveld betreft de vitaliteit van landelijke gebieden en herstructurering van bestaand stedelijk gebied. In het kader van deze studie was het niet mogelijk om dit spanningsveld verder te verkennen. Hetzelfde geldt voor de mogelijke effecten van intensivering van het bestaand stedelijk gebied en het thema "gezond en veilig" in stedelijke gebieden.

Thema	Trend doelbereik	Beleid doelbereik en toe/afname
Woonomgeving <i>differentiaties woonmilieus</i>		▲
Woonomgeving <i>vitaliteit</i>		▲
(Binnensteden en) Landschap <i>identiteit en verscheidenheid</i>		▲
(Binnensteden en) Landschap <i>ationale landschappen</i>	Doel	=
Binnensteden en) Landschap <i>openheid</i>		=
Binnensteden en) Landschap <i>toegankelijkheid voor recreanten</i>		▲
Binnensteden en) Landschap <i>kernkwaliteiten steden</i>		▲
Veiligheid en gezondheid <i>basiskwaliteit</i>	Doel	▲
Veiligheid en gezondheid <i>overstromingsrisico's</i>	Doel	=
Veiligheid en gezondheid <i>wateroverlast</i>	Doel	=
Veiligheid en gezondheid <i>verontreiniging en saneren asbestwegen</i>		▲
Economie en vestigingsklimaat <i>Beschikbaarheid van bedrijventerreinen die aansluiten bij de vraag</i>		▲
Economie en vestigingsklimaat <i>intensieve veehouderijen</i>		=
Economie en vestigingsklimaat <i>grondgebonden landbouw</i>		=
Bereikbaarheid steden auto	PM	PM
Bereikbaarheid steden openbaar vervoer en fiets	PM	PM
Bereikbaarheid landelijk gebied auto	PM	PM
Bereikbaarheid landelijk gebied openbaar vervoer en fiets	PM	PM
Energie <i>bedrijven en gebouwde omgeving</i>	Doel	▲
Energie <i>aandeel duurzaam</i>	Doel	▲
Natuur <i>EHS</i>	Doel	=
Natuur <i>Natura2000 gebieden abiotische randvoorwaarden</i>	Doel	▲
Natuur <i>weidevogels en ganzen</i>		=
Watersysteem en klimaat <i>NenP in grond- en oppervlaktewater</i>	Doel	▲
Watersysteem en klimaat <i>verdroging</i>	Doel	▲
Watersysteem en klimaat <i>zekerstellen drinkwatervoorziening</i>	Doel	=

Watersysteem en klimaat <i>klimaatverandering</i>		▲
Ondergrond <i>duurzaam gebruik ondergrond</i>		▲

Toelichting bij tabel:

Groen: doelbereiking is waarschijnlijk en/of ontwikkeling gaat de goede kant op

Geel: situatie blijft ongeveer gelijk en doelbereiking is onzeker

Rood: doelbereiking is onwaarschijnlijk en/of ontwikkeling gaat niet de goede kant op

In Tabel 1 is de score van de Trendvariant en de O2 Beleidsvariant weergegeven. In de kolom van de Trendvariant betekent groen dat de ontwikkelingen de goede kant opgaan en wanneer er doelen zijn geformuleerd, worden deze waarschijnlijk gehaald. Geel betekent dat de situatie ongeveer gelijk blijft. Rood betekent dat de doelen waarschijnlijk niet worden gehaald of wanneer er geen doelen geformuleerd zijn, de ontwikkeling een negatieve trend laat zien. In de kolom van de O2 Beleidsvariant is het nieuwe beleid op dezelfde manier beoordeeld. Daarnaast is in de kolom O2 Beleidsvariant met symbolen (▲, ▼ en =) weergegeven of beleidsambities verwoord in het Ontwerp en het nieuwe instrumentarium, de trend in positieve (▲) , negatieve (▼) manier of niet (=) zal beïnvloeden. PM betekent in deze kolom dat het onderzoek nog niet is afgerond en de score nog kan worden aangepast.

1 Het planMER voor de omgevingsvisie

1.1 Vraagstelling en ambitie van dit planMER

In opdracht van de provincie Overijssel is het voorliggende Milieueffectrapport (planMER) voor de Ontwerp-Omgevingsvisie Overijssel opgesteld. Het planMER dient als onderbouwing voor de besluitvorming over de Omgevingsvisie Overijssel, om zo milieu- en duurzaamheidseffecten een volwaardige plaats te geven in de planvorming en de besluitvorming.

Wettelijk of bestuursrechtelijk voorgeschreven plannen, en dat is een Omgevingsvisie voor een provincie, zijn plan-m.e.r.-plichtig wanneer:

- er sprake is van kaderstelling voor een m.e.r.-plichtige activiteit (het plan is dan opgenomen in kolom 3 van de onderdelen C en D van het Besluit m.e.r.) of
- er een passende beoordeling nodig is vanwege mogelijke gevolgen voor Natura 2000-gebieden.

De Omgevingsvisie van Overijssel is kaderstellend voor een aantal activiteiten/plannen, zoals, (nieuwe) infrastructuur, aanleg van nieuwe bedrijventerreinen en ingrepen in het landelijk gebied. Bovendien zijn er een groot aantal Natura 2000-gebieden (c.q. Habitat- en Vogelrichtlijngebieden), waarvoor een beoordeling nodig is. Dus op basis van beide punten is de Omgevingsvisie Overijssel plan-m.e.r.-plichtig.

Deze PlanMER heeft betrekking op de hoofdlijnen van het nieuwe omgevingsbeleid. De uiteindelijke effecten voor milieu en natuur worden in de toekomst bij de uitwerking van projecten en/of programma's meer duidelijk. Dit betekent dat nieuwe milieu effectrapportages voor uitwerkingen nodig zullen zijn, conform Wet Milieubeheer. Hierbij kan om de hoofdlijnen in beeld te brengen, de informatie in dit PlanMER worden gebruikt. Het is goed denkbaar dat op basis van nieuwe inzichten de inschatting van effecten anders wordt

In deze procedure is Gedeputeerde Staten van Overijssel de initiatiefnemer als opstellers van de Omgevingsvisie. Provinciale Staten zijn bevoegd gezag. Zij stellen de Omgevingsvisie uiteindelijk vast.

1.2 De omgevingsvisie

De Omgevingsvisie Overijssel heeft de status van

- Structuurvisie onder de (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening (nWro)
- Waterplan onder de (nieuwe) Waterwet en Wet op de Waterhuishouding
- Milieubeleidsplan onder de Wet Milieubeheer
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan onder de Verkeerswet
- Bodemvisie in kader van ILG

Een groot deel van de visie in deze plannen, de beleidskeuzes en gekozen uitvoeringsstrategie worden in de nieuwe omgevingsvisie overgenomen. Immers veel ambities op het gebied van de fysieke leefomgeving zijn

op (inter)nationaal niveau vastgelegd¹. Het provinciaal beleid moet bijdragen aan het realiseren van deze beleidsdoelen (voorbeelden zijn: milieudoelstellingen (NMP), waterkwaliteitsdoelstellingen (KRW), en waterveiligheid (Ruimte voor de rivier)). De verschillen tussen de doelstellingen in de vigerende plannen en de Omgevingsvisie zijn dus niet heel groot. Het grote verschil zit met name in de weg waarlangs deze doelen worden nagestreefd (de sturingsfilosofie en het bijbehorende instrumentarium).

De redenen waarom een nieuwe omgevingsvisie is opgesteld, zijn:

- De Omgevingsvisie komt in de plaats van wettelijk verplichte planvormen waarvan de plantermijn is verstreken. Het Streekplan, het Waterhuishoudingplan en het Milieubeleidsplan zijn vastgesteld door Provinciale Staten in 2000. De formele geldigheid van deze plannen verloopt in respectievelijk 2010, 2008 en 2006. Ook de KRW en Waterwet zijn redenen voor een nieuw O2.
- Inhoudelijk komen er nieuwe thema's bij. Dit zijn klimaatadaptatie en afnemende bevolkingsgroei in combinatie met andere huishoudensamenstelling en andere leefstijlen.
- Implementatie van de nieuwe sturingsfilosofie uit het Coalitie Akkoord in de het domein van de fysieke leefomgeving. In deze nieuwe sturingsfilosofie staat sturen op kwaliteit centraal, wordt anders omgegaan met onzekerheden, wordt meer nadruk gelegd op samenhang en de effectiviteit van openbaar bestuur vergroot door een duidelijke taakverdeling.
- Tenslotte is de implementatie van de nieuwe WRO (nWro) een mooi moment om deze aanpassingen in het provinciaal bestuur door te voeren. De nWro verplicht provincies vast te leggen wat de provincie van belang acht en hiermee heeft de provincie een wettelijke basis om in te grijpen bij ontwikkelingen die dit belang zouden kunnen schaden.
- Voor het versterken van de samenhang en als pijlers voor de nieuwe sturingsfilosofie gebruikt de provincie Duurzaamheid en Ruimtelijke Kwaliteit als rode draden in de Omgevingsvisie.

In deze PlanMER gebruiken we alle beschikbare kennis om na te gaan of de gemaakte keuzes inderdaad bijdragen aan een meer duurzame toekomstige ruimtelijke inrichting van Overijssel.

1.3 Relatie Omgevingsvisie en PlanMER

De provincie heeft ervoor gekozen om de planMER te verbreden tot een duurzaamheidsbeoordeling. Qua proces is gekozen om de beleidsontwikkeling en de beoordeling via een iteratief proces te laten verlopen. Van grof naar fijn. In het "Beeld van de Omgevingsvisie" zijn de eerste resultaten van een Quickscan samengevat. Deze Quickscan is gebaseerd op een kwalitatieve beoordeling. Vervolgens is een beoordelingskader uitgewerkt. Dit kader is gebruikt om in de Omgevingsvisie de beleidsambities te ordenen en is in de PlanMER de basis geweest voor het ordenen van de indicatoren.

Pas nadat de uitvoeringsparagraaf en de plankaart van het ontwerp gereed waren, kon de beoordeling worden vastgesteld. Tussentijdse resultaten zijn opgeleverd met behulp van GIS gebaseerde rekenmodellen. Dit instrumentarium kan met enige aanpassingen ook worden ingezet in de monitoring van de uitvoering.

¹ regionale ambities in het beleid betreffen vooral het bewaken van de ruimtelijke samenhang van ontwikkelingen op verschillende schaalniveaus, voorbeelden zijn behouden diversiteit landschap en locatie beleid voor groothandel en detailhandel.

1.4 Relatie met adviezen van de Commissie m.e.r.

De Commissie voor de m.e.r. heeft op 26 mei 2008 een eerste advies uitgebracht over de reikwijdte en detailniveau, rapportnummer 2066-40. De startnotitie is volgens de Commissie een abstracte nota waarin nog geen concrete doelstellingen en beleidskeuzen (of voorgenomen activiteiten) zijn geformuleerd. De Commissie adviseert daarom om:

1. eerst de probleem- en doelstelling nader uit te werken en aan te geven wat de m.e.r.-plichtige activiteiten zijn, en
2. vervolgens alternatieven en het toetsingskader in te vullen.

Verder heeft de Commissie suggesties gedaan om de doelstellingen met betrekking tot duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit verder uit te werken.

In een aanvullend reikwijdte en detailniveau advies van 3 oktober 2008 heeft de Commissie geadviseerd:

3. een verdere analyse naar beleidstekorten en knelpunten uit te voeren. Geef aan waar de huidige beleidsdoelen niet worden gerealiseerd en welke knelpunten hierbij optreden (bijvoorbeeld de vermessing en verzuringsproblematiek van Natura2000-gebieden in relatie tot de veehouderij);
4. aan te geven of er alternatieven mogelijk zijn voor de beleidskeuzes;
5. de duurzame ontwikkelingsbeoordeling verder te concretiseren. De Commissie constateert dat het schema tevens enkele tegenstrijdigheden bevat. Bijvoorbeeld de prioriteit bereikbaarheid kerngebieden met de auto versus het bevorderen van het gebruik van de fiets en het OV in en naar stedelijke netwerken;
6. het provinciaal belang verder uit te werken en de gevolgen voor Natura-2000 gebieden in beeld te brengen. De Commissie adviseert in herhaling op haar eerste advies om de 'omgekeerde benadering' toe te passen en aan te geven wat de nog beschikbare (milieu)ruimte is nabij de Natura2000-gebieden.

Deze adviezen zijn als volgt verwerkt in dit rapport.

Ad 1

In paragraaf 1 is samengevat waarom er een nieuwe omgevingsvisie wordt opgesteld en in de volgende paragraaf geven we expliciet aan welke activiteiten verplicht zijn. De provincie heeft opdracht gegeven om de knelpunten in beeld te brengen. Aan Alterra is gevraagd het bestaand beleid en een aantal maatregelpakketten voor de verzurings- en vermestingsproblematiek rond Natura2000 gebieden te onderzoeken en aan Goudappel Coffeng is gevraagd met het bestaande modelinstrumentarium de bereikbaarheid van Overijssel door te rekenen. In het tweede gesprek heeft de Commissie geconcludeerd dat dit advies goed is opgepakt. Wel zouden een aantal analyses nog verder kunnen uitgewerkt. Met name de complexe relatie tussen het watersysteem, landbouw en natuur.

Ad 2, 3 en 5

Het toetsingskader wordt in hoofdstuk 2 beschreven. Terecht merkt de Commissie op dat het wel om heel veel aspecten gaat. Dit is inherent aan de reikwijdte van de omgevingsvisie: juist het herstellen en versterken van de samenhang tussen verschillende beleidsopgaven staat centraal. Bij de beoordeling hebben wij ervoor gekozen om vooral aandacht te besteden aan die aspecten van duurzame ontwikkeling, die in Overijssel onder druk staan en waar de Provincie een belangrijke bijdrage aan kan leveren. Dit betekent niet dat de Provincie geen bijdrage kan leveren aan het oplossen van mondiale problemen zoals

reductie CO₂, wel wordt dan opgemerkt dat beleid op hogere schaalniveau (nationaal internationaal) vaak veel effectiever is.

De constatering dat er tegenstrijdigheden in het beoordelingskader zitten, is volgens ons niet juist. De bereikbaarheid met de auto van kerngebieden, betekent dat de bereikbaarheid van de belangrijkste werklocaties met de auto goed moet zijn. Dit geldt echter ook voor de bereikbaarheid met de fiets en de openbaar vervoer. Deze bereikbaarheid beperkt zich niet alleen tot alle kerngebieden maar tot alle woon-, werklocaties en voorzieningen. Wanneer de bereikbaarheid van alle locaties beter bereikbaar worden met de fiets en ov, zal een groter aantal mensen van deze modaliteiten gebruik kunnen maken. Dus bedoeld is dat voor een aantal specifieke gebieden de bereikbaarheid per auto ten opzichte van de huidige situatie moet verbeteren en dat voor geheel Overijssel de bereikbaarheid per ov en fiets ten opzichte van de auto moet verbeteren.

Ad 4

Gedurende het planproces zijn geen alternatieven uitgewerkt. Pas nadat in het onderzoek duidelijk was welke beleidsopgaven resteerden is in twee sessies (stedelijke ruimte en groene ruimte) over alternatieven voor onderdelen (bereikbaarheid en relatie natuur, landschap en landbouw) gediscussieerd. Dit onderzoek is nog niet afgerond en heeft nog niet tot concrete resultaten geleid. Daarnaast zijn ten behoeve van de Omgevingsvisie in opdracht van de Provincie onderzoek verricht naar de effecten van maatregelen. Alterra heeft de effecten van maatregelen op het gebied van ammoniakemissies van de landbouw onderzocht en de begrenzing van de PEH. Bureau Goudappel en Coffeng analyseert de bereikbaarheidseffecten van investeringen in de hoofdinfrastructuur. Geodan Next heeft de relatie tussen ruimtelijke inrichting en basiskwaliteit (geluid en externe veiligheid) verkend.

Ad 6

In hoofdstuk 5 wordt in een aparte paragraaf de omgekeerde benadering voor de Natura 2000 gebieden toegepast.

1.5 Uitspraken ten aanzien waarvan het maken van een milieueffectrapportage verplicht is

Hoewel voor veel inrichtingsvraagstukken in de Omgevingsvisie geen expliciete keuzes worden gemaakt, beïnvloedt de visie wel in belangrijke mate het keuzeproces voor deze vraagstukken. Daarom zijn alle inrichtingsvraagstukken waarvoor de Omgevingsvisie randvoorwaarden stelt in de lijst meegenomen. In de onderstaande lijst staan de uitspraken die als MERplichtig kunnen worden beschouwd.

Tabel 1.1 MERplichtige uitspraken.

Thema	Uitspraak over activiteit
Welzijn: bereikbaarheid	<u>Wegennet</u> Verbeteren kwaliteit internationale wegverbindingen (hoofdwegennet)
Welzijn:	<u>Wegennet</u>

bereikbaarheid	Opwaardering N35, N18, verbinding tussen Zwolle en Deventer laten verlopen via Raalte
Welvaart: bereikbaarheid	<u>Spoorwegennet</u> Uitbreiding van spoorwegennet en verdubbeling Hoogwaardige OV verbindingen binnen stedelijke netwerken
Welvaart: bereikbaarheid	<u>Waterwegennet</u> Verdieping Kanaal Almelo-Coevorden van 600 naar 1000 ton en versterken en bundelen containeroverslag Kampen, Hengelo en Coevorden
Welvaart: bereikbaarheid	<u>Fietspadennetwerk</u> Rond de steden worden nieuwe fietsroutes aangelegd om de fiets een aantrekkelijk vervoermiddel te maken voor woon-werk (onderwijs)verkeer en de ontsluiting van groen te verbeteren
Welvaart: bereikbaarheid	<u>Vliegvelden</u> NB geen nieuwe uitspraken over Vliegveld Twente
Welzijn: woonomgeving Welvaart: economie en vestigingsklimaat	<u>Bouw van woningen en aanleg van bedrijventerreinen</u> Ruimte voor gedifferentieerd aanbod van woon- en werkmilieus, Verbreding plattelandseconomie, bundelen van stedelijke activiteiten (afschaffen rode contouren, sturen op kwaliteit in plaats van functies en introduceren van SERladder en versterken van de hoofdwegen infrastructuur en regio afspraken over de aanleg van bedrijventerreinen en woningbouw)
Natuurlijke hulpbronnen: ondergrond	<u>Delfstoffenwinning</u> Loslaten van stringent locatiebeleid delfstoffenwinning SERladder en sturen op kwaliteit
Natuurlijke hulpbronnen: natuur	<u>Inrichting landelijk gebied</u> Herbegrenzing EHS, versnellen relatie EHS (gebiedsontwikkeling) en versterken relatie met water: groen-blauwe dooradering
Welvaart: economie en vestigingsklimaat	<u>Inrichting landelijk gebied</u> Ruimte geven aan de ontwikkelingen in de landbouwsector mits deze ontwikkeling bijdraagt aan de versterking van de aanwezige gebiedskwaliteiten en de voorgestane kwaliteitsvoorwaarden (opheffing bouwblokbeperking, kwaliteitsimpuls groene ruimte)
Welvaart: economie en vestigingsklimaat	<u>Glastuinbouw</u> Glastuinbouw in de Koekoekspolder
Welvaart: energie	<u>Koude warmte opslag en benutten aardwarmte</u>

Uitspraken over de alternatieve/nieuwe locaties drinkwaterwinning en uitspraken over duurzame energie worden in deze planMER niet als ruimtelijke opgave geanalyseerd omdat er geen richtinggevende uitspraken over locaties worden gedaan. Grondwater blijft de belangrijkste bron voor drinkwater. Ook bestaand beleid (Ruimte voor Rivier, KRW, Reconstructie) is niet als planMER-plichtig aangemerkt. Dit zijn

lopende processen waar reeds eerder een MER-procedure is doorlopen of waarvoor in een later stadium een uitgebreide toetsing zal plaatsvinden.

Tenslotte vraagt de Commissie m.e.r. zich af wat de samenhang is tussen de omgevingsvisie en de lopende m.e.r.-procedures. De lopende m.e.r.-procedures zijn in het algemeen redelijk in lijn met het voorgestelde beleid in de Omgevingsvisie. Over de luchthaven Twente en de N340 valt het volgende te zeggen. Voor de MER voor luchthaven Twente e.o., geldt dat de lopende gebiedsprocessen in lijn zijn met de visie ontwikkeling. De uitkomst van keuze tussen variant a en variant b zal later in de omgevingsvisie kunnen worden ingepast. In de richtlijnen m.e.r. voor de N340 Zwolle-Ommen (in de Omgevingsvisie onderdeel van de Hoofdinfrastructuur) is opgenomen dat dit project ook vanuit gebiedsontwikkelingskansen onderzocht moet worden en dat integrale alternatieven moeten worden ontwikkeld met ruimtelijke kwaliteit. Ten opzichte van de startnotitie m.e.r. is in de richtlijnen het spectrum van alternatieven, mede met het oog daarop, aanzienlijk verbreed. Veel andere MER's hebben betrekking op de verplaatsing van intensieve veehouderijen naar Landbouwonwikkelingsgebieden of uitbreidingen, hetgeen in lijn is met de nieuwe visie. In **bijlage 2** is een overzicht opgenomen.

1.6 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt uitgelegd hoe we de Omgevingsvisie toetsen op mogelijke duurzaamheidseffecten (Hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 beschrijven we hoe Overijssel er in 2020 en 2040 uit zou kunnen zien als het bestaande beleid zonder wijzigingen wordt voortgezet. Hierbij maken we gebruik van de scenario's die door de planbureaus voor Nederland zijn ontwikkeld en die door Geodan Next in eerder onderzoek voor Overijssel zijn aangepast. In het tweede deel van dit hoofdstuk beschrijven we de problemen die daarbij zouden kunnen ontstaan (beleidsopgaven in de Trendvariant). Bij het uitwerken van deze Trendvariant (hoofdstuk 3), maken we veel veronderstellingen over aard en omvang van ontwikkelingen. Deze worden kort beschreven, zodat inzicht wordt gegeven in de grote onzekerheden die inherent zijn aan de beoordeling van een strategisch plan. In hoofdstuk 5 wordt het nieuwe beleid op de kaart gezet. Per thema worden de koerswijzigingen beschreven. In hoofdstuk 6 worden de mogelijke effecten van het bestaand beleid en van het beleid in de Ontwerp Omgevingsvisie beschreven. Gegeven het aantal onzekerheden wordt geen meest milieuvriendelijk alternatief onderzocht. Conform de handreiking wordt in het laatste hoofdstuk beschreven welke kennis in dit onderzoek ontbrak en hoe het nieuwe omgevingsbeleid kan worden gemonitored.

2 Het beoordelingskader

2.1 Beoordelingskader: Milieu- en duurzaamheidsindicatoren

Op voorstel van de leden van de Provinciale Staten gaan we uit van de volgende definitie van duurzame ontwikkeling: "Duurzame ontwikkeling voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien." Deze definitie, afkomstig van de commissie-Brundlandt (1987) stelt de mens of beter gezegd, de behoefte van de mens centraal. In navolging van Telos (2007) moet er bovendien sprake zijn van het gelijktijdig verbeteren van het economische, ecologische en sociaal-culturele kwaliteiten. Verbetering in het ene domein mag niet ten koste gaan van één of beide andere kwaliteiten.

Het begrip verbindt de werkelijkheid met waardeoordelen in de samenleving. De indicatoren hebben betrekking op bestaanskwaliteiten hier, nu, elders en later. Het grote aantal onzekerheden in toekomstige ontwikkelingen (het aantal mogelijke scenario's), het grote aantal denkbare relaties tussen het hier, nu en elders en later en het aantal beleidsdossiers die spelen op het gebied van fysieke leefomgeving leveren een heel complex beoordelingskader op. Daarom is op basis van kennis van de vraagstukken die in Overijssel spelen, de beschikbaarheid van gegevens en in overleg met de Provincie het aantal indicatoren in de beoordelingstabel fors teruggebracht. Hierbij heeft de uitwerking van duurzame ontwikkeling zoals weergegeven in de onderstaande tabel als uitgangspunt gediend.

In de beoordeling zal niet alleen naar de situatie in 2020 (zichtjaar in de omgevingsvisie) worden gekeken. Ook een doorkijk naar de situatie op langere termijn (2040 en verder) wordt gegeven omdat veel ruimtelijke processen traag verlopen.

Tabel 2.1 Beoordelingskader Omgevingsvisie.

Welzijn (People)	Welvaart (Profit)	Natuurlijke hulpbronnen (Planet)
<u>Woonomgeving</u> (flexibel aanbod en hoge kwaliteit woonomgeving)	<u>Economie en Vestigingsklimaat</u> (voldoende werklocaties voor vraag ondernemingen Vitale economische dragers in buitengebied, ontwikkelingsmogelijkheden landbouw en toerisme en recreatie)	<u>Natuur</u> (samenhang en versterken bos- en natuurwaarden ook buiten EHS)
<u>(Binnen-)steden en landschap</u> (Diversiteit van landschappen en dorpen, cultureel erfgoed, kernkwaliteiten (Binnen-)steden)	<u>Bereikbaarheid</u> (bereikbaarheid auto centra, verbeteren ov en fietsverkeer, goederenvervoer water en spoor)	<u>Watersysteem en klimaat</u> (waterkwaliteit, kwantiteit, drinkwatervoorziening en effecten van klimaatverandering)
<u>Veiligheid en gezondheid</u>	<u>Energie</u>	<u>Ondergrond en bodem</u> (intrinsieke)

(basiskwaliteit, basisveiligheid en bescherming tegen wateroverlast)	(duurzame energie-opwekking, energiebesparing)	bodemeigenschappen en aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden en natuurlijke hulpbronnen)
--	--	---

De beoordelingstabel die uiteindelijk is gebruikt, is opgenomen in bijlage 3 tabel 2.2

Deze tabel bevat de indicatoren (maatlatten) , waarmee het beleid kan worden beoordeeld. Deels zijn deze indicatoren gebaseerd op bestaande beleidsdoelen (bijvoorbeeld luchtkwaliteit en geluid als onderdeel van basiskwaliteit) en deels zijn ze gebaseerd op een kwalitatief geformuleerde beleidsambitie. In dat laatste geval is het niet altijd gelukt om een goede indicator te ontwikkelen. Hier is een behoorlijke kennisleemte. De aanpak was als volgt.

Bij de invulling van de bovenstaande tabel zijn de volgende vragen gesteld:

- zijn er beleidsdoelen?
- Zo ja hoe breng je die in beeld?
- Wanneer deze niet expliciet zijn, welke ambities zijn er en hoe breng je die in beeld?
- Is er voldoende kennis om deze indicatoren te operationaliseren (kwantitatief of kwalitatief)?

Deze aanpak heeft er toe geleid dat niet alle aspecten van duurzaamheid worden meegenomen. Met name in het domein “ sociaal-culturele kwaliteit”, vallen gaten. Kennis over beleving en waardering van landschap is summier aanwezig. We hebben vooral naar openheid van landschappen gekeken, terwijl juist in Overijssel de charme van kleinschalige landschappen erg belangrijk is. Ook wat betreft de kwaliteit van het stedelijk systeem worden veel aspecten (bijv bereikbaarheid van voorzieningen) niet meegenomen in de beoordeling van het nieuwe beleid. De beleidseffecten in het domein sociaal cultureel zijn voor een groot deel op basis van expert judgement ingeschat, omdat gedeeld inzicht over de toekomstige ontwikkeling (scenario onderzoek) ontbreekt.

De indicatoren worden in de volgende hoofdstukken gebruikt om het beleid in de Ontwerp Omgevingsvisie te toetsen.

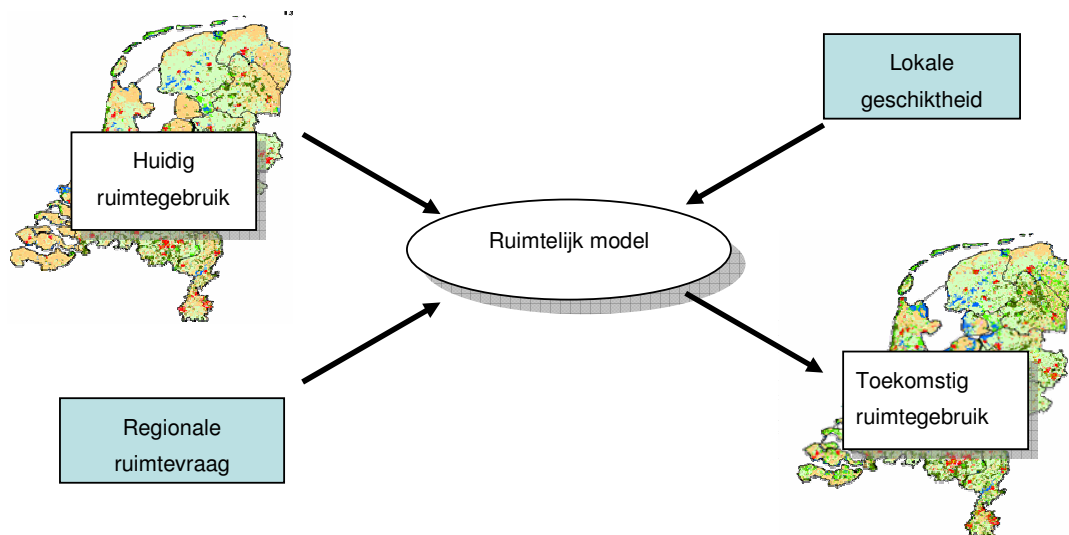
2.2 Gebruikt modelinstrumentarium

Bij de beoordeling op effecten van beleid voor natuurwaarden, is gebruik gemaakt van de kennis en het modelinstrumentarium van Alterra. De overstromingsrisico zijn gebaseerd op toepassingen van het overstromingsrisicomodel dat door de VU is ontwikkeld. Voor de doorrekening van het mobiliteitsmaatregelen en de indicatoren op het gebied van mobiliteit, is gebruik gemaakt van het NRM dat door Goudappel en Coffeng gekalibreerd is voor deze studie.

De overige indicatoren zijn ingeschat op basis van het GIS-planbeoordelingsinstrumentarium dat gekoppeld is aan het ruimtegebruiksmodel LUMOS-Ruimtescanner en of expert judgement.

Voor het maken van varianten voor toekomstig ruimtegebruik is zoals boven beschreven gebruik gemaakt van de LUMOS -Ruimtescanner. Dit model is een sterk vereenvoudigde weergave van de complexe relatie tussen de ontwikkelingen in de samenleving, de daaraan gekoppelde ruimtelijke ontwikkelingen en de wijze waarop beleid deze maatschappelijke - en ruimtelijke ontwikkelingen beïnvloed. Een uitgebreide beschrijving vindt u in de literatuurlijst op genomen referenties (Borsboom-van Beurden en anderen, 2007; Loonen en

Koomen, 2008). Het model deelt Nederland op in 3,3 miljoen cellen van 100 bij 100 meter en kent hier verschillende functies aan toe op basis van het huidige ruimtegebruik (2000 en 2010), bestaand beleid, lokale geschiktheidsdefinities en regionale ruimtevragen. Of een locatie meer of minder geschikt is voor een bepaald ruimtegebruiktype hangt af van het huidige ruimtegebruik, eventuele beleidsrestricties, de nabijheid van bijvoorbeeld natuurlijk of open landschap, van op- en afritten van snelwegen etc. In figuur 2.1 is de werking van het model schematisch weergegeven.

Figuur 2.1 Globale opzet van het model Ruimtescanner.

Om de verschillende varianten onderling te vergelijken worden de scores per thema vertaald naar een score op een driepuntschaal en vervolgens opgeteld. In de toelichting bij de scoretabel worden de scores zoveel mogelijk per indicator beschreven.

Om de modellen goed toe te kunnen passen, zijn de geografische invoerdata op 15 augustus, na goedkeuring door de provincie vastgesteld en zijn geen nieuwere versies meer verwerkt.

2.3 **Expert meeting**

In twee expertbijeenkomsten (Groene Ruimte en Rode Ruimte) zijn de beoordelingen besproken en is gediscussieerd over mogelijke alternatieven die in deze planMER kunnen worden geanalyseerd. De bijeenkomst voor de groene ruimte heeft op 21 oktober plaatsgevonden en de bijeenkomst voor de stedelijke ruimte heeft 3 november plaatsgevonden.

3 Overijssel: nu, in 2020 en in 2040

3.1 Inleiding

Neemt de bevolking nog toe de komende jaren of moet er rekening worden gehouden met krimp? Worden de natuurdoelstellingen met het ingezette en bestaande beleid gerealiseerd of resulteert dit in een versnipperde structuur en zijn de milieuecondities onvoldoende? Op basis van de beschikbare kennis proberen we op deze en andere vragen over de te verwachten ontwikkelingen een antwoord te vinden. In dit hoofdstuk gaan we in op de belangrijkste trendmatige ontwikkelingen. Hierbij putten we zoveel mogelijk uit bestaand onderzoek. Met behulp van de informatie uit de Trendvariant² beschreven in “Nederland Later” (MNP 2007) en kennis over het bestaand beleid van de provincie is een Trendvariant gemaakt. In dit hoofdstuk worden de veronderstellingen over het provinciaal beleid in de Trendvariant toegelicht en de ontwikkelingen per ruimtegebruiksfunctie beschreven. Met behulp van de Trendvariant en de door de provincie uitgevoerde beleidsanalyses (Agenda voor de Omgevingsvisie en de “ Staat van Overijssel”) worden in het tweede deel van dit hoofdstuk de belangrijkste beleidsopgaven beschreven. De toelichting op de duurzaamheidsbeoordeling van deze Trendvariant vindt plaats in hoofdstuk 5 , waarin ook de beoordeling van de O2-beleidsvariant wordt gepresenteerd.

3.2 Wat is bestaand Provinciaal beleid in het PlanMER?

In deze paragraaf wordt het huidige beleid zonder Ontwerp Omgevingsvisie beschreven. Het betreft beleid dat voor de zomer door Provinciale Staten is goedgekeurd. Dit wordt in deze studie bestaand beleid genoemd.

De vier belangrijkste plannen voor de leefomgeving, het streekplan, het Provinciale Verkeers- en Vervoersplan (PVVP), het milieubeleidsplan en het waterhuishoudingsplan, zijn in onderlinge samenhang tot stand gekomen en delen een aantal belangrijke kenmerken die sturend zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling:

- Het bundelen van nauw aan elkaar verwante functies en scheiden van met elkaar botsende functies.
- Bij ontwikkelingen van functies aansluiten bij bestaande structuren van rood (bebouwing en infrastructuur) en groen en bij ‘natuurlijke kwaliteiten’ van de omgeving (water, bodem, landschap, natuur) en bij de waarden van cultureel erfgoed (archeologie, historisch landschap, monumenten).
- Versterken van de ecologische hoofdstructuur.

² Deze Trendvariant is gebaseerd op de gegevens, afkomstig van verschillende nationale scenariostudies: voor wonen en werken is gebruik gemaakt van het “ Transatlantic Market” scenario en voor energie en landbouw is gebruik gemaakt van het “ Global Economy” scenario. Deze keuze is gebaseerd op een vergelijking van de kwantitatieve gegevens in de afgelopen jaren.

- Bij locatiekeuze en inrichting rekening houden met de mogelijkheden van het watersysteem en de beïnvloeding daarvan.

Streekplan 2000+

De ambities die in het streekplan worden beschreven zijn te verdelen in ambities voor het stedelijk gebied en voor de groene ruimte. De streekplankaart (figuur 3.1) laat zien wat de ruimtelijke implicaties zijn van het streekplan voor het toekomstige ruimtegebruik. Voor uitbreiding voor wonen en werken zijn richtingen aangegeven. Voor Zwolle geldt bijvoorbeeld een mogelijke uitbreiding naar het lager gelegen westen. De landbouwgebieden grenzen direct aan kwetsbare natuur (bijvoorbeeld Noordrand Vechtdal en in het zuidelijk deel van Twente).

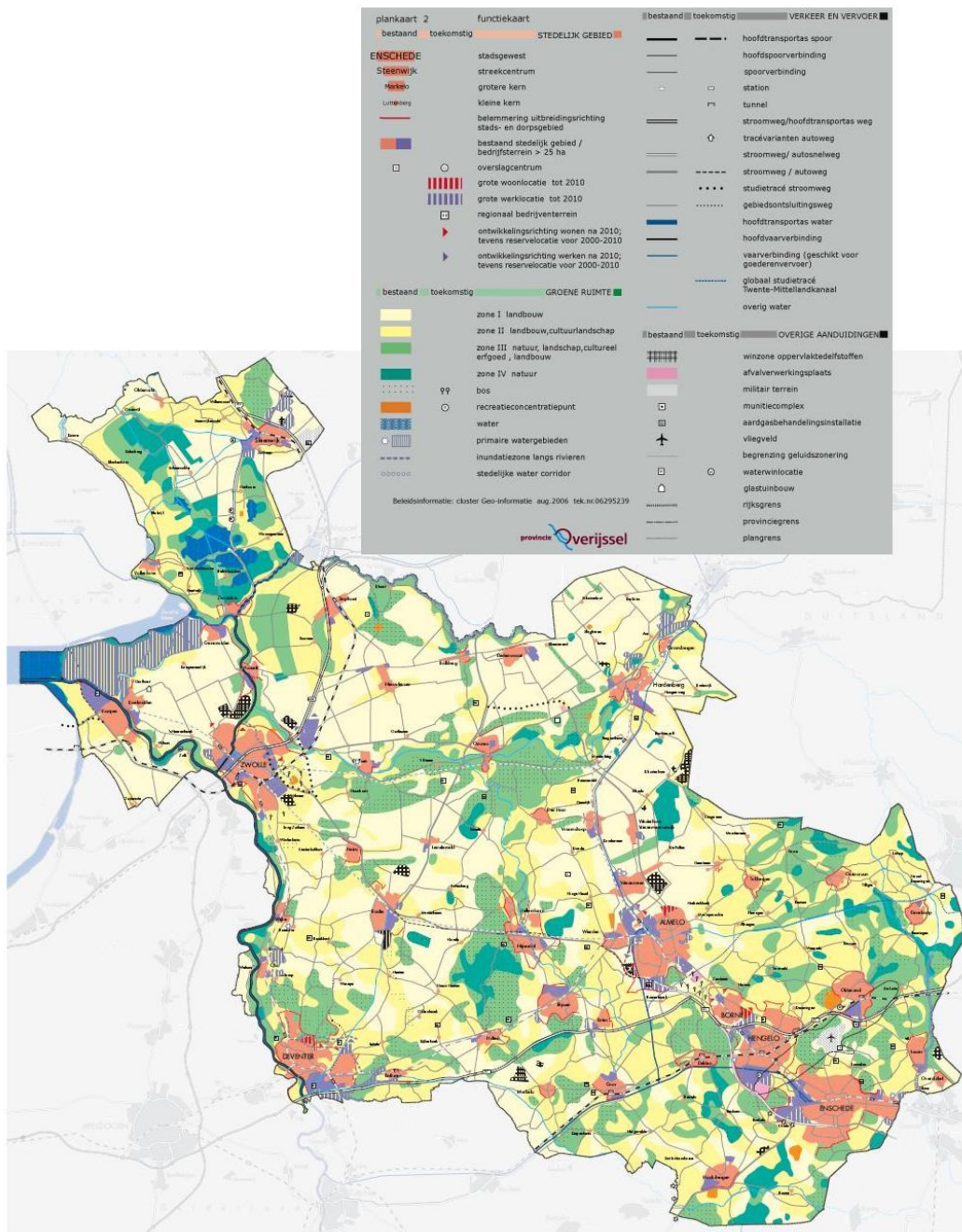
Stedelijk Gebied

- Vanuit overwegingen van versterking van de stedelijke potenties en het draagvlak voor (boven)regionale functies, van bereikbaarheid en mobiliteit en van zuinig omgaan met de kroonjuwelen vindt geconcentreerde verstedelijking in de steden plaats
- Versterking van de positie van de stadsgewesten Twente, Zwolle en Stedendriehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen op het gebied van wonen, werken en voorzieningen
- Versterking van de positie van het stadsgewest Twente als netwerkstad met internationale uitstraling; versterking van de cruciale nationale schakelfuncties van Zwolle en van de samenhang met Kampen en overige omliggende kernen; stimulering van de Stedendriehoek Apeldoorn-Deventer- Zutphen als een stedelijk netwerk in wording
- Op grond van hun functie voor een groot omliggend gebied, hun betekenis voor de economische structuur en hun afstand tot de stadsgewesten, zijn Steenwijk en Hardenberg kernen met een streekfunctie
- De ontwikkelingsmogelijkheden van de overige kernen van Overijssel worden op basis van economische potentie, verzorgingsfunctie en omgevingskwaliteit bepaald
- In de partiële herziening wonen is vastgesteld dat gemeenten moeten kunnen bouwen voor de lokale behoefte. Dit betekent een overstap van een sturing op woningbouwcontingenten en contouren naar kwalitatieve sturing.

Groene Ruimte

- een samenhangende en waar mogelijk elkaar versterkende ontwikkeling van bestaande en nieuwe functies 'passend' binnen de groene ruimte
- ontwikkelingsmogelijkheden voor een economisch en milieuhygiënische duurzame landbouw
- instandhouden, herstellen en ontwikkelen van een grote rijkdom aan natuurwaarden (biodiversiteit), geconcentreerd in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, met de bijbehorende water- en milieuomstandigheden
- versterking van de landschappelijke kwaliteit en bescherming van het cultureel erfgoed
- behoud en versterking van het voorzieningenniveau voor recreatie en toerisme

- goede onderlinge afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden en de waterhuishouding
- instandhouding, herstel en ontwikkeling van bossen en landgoederen
- nieuwe bebouwing en grondgebruiksvormen, die niet functioneel zijn gebonden aan de groene ruimte, zijn daarin in principe niet toelaatbaar. Uitbreiding van niet-functioneel aan de groene ruimte gebonden gebruiksvormen wordt tegengegaan
- Streekplanherziening: beleid toegevoegd gericht op aanpak van landschapsontsierende Vrijkomende Agrarische Bedrijfsbebouwing (VAB). Indien sloop gewenst is kan onder voorwaarden een bouwkael worden toegevoegd vanuit de 'Rood voor Rood'-regeling.
- Streekplanherziening: er zijn primaire watergebieden en aandachtsgebieden voor wateroverlast aangewezen. In de primaire watergebieden weegt de waterfunctie zwaarder dan daarmee strijdige belangen. In aandachtsgebieden voor wateroverlast zijn ontwikkelingen slechts onder voorwaarden mogelijk.

Figuur 3.1 Streekplankaart.

Milieubeleidsplan

Het milieubeleidsplan is geformuleerd rondom vier hoofdpunten:

- Het ontkoppelen van de economische groei met een verdere toename van de milieubelasting. Het beleid moet worden gericht op onderdelen waarvoor de taakstellingen niet zijn gehaald. De nadruk ligt op het verder beperken van uitstoot van schadelijke stoffen door het verkeer, vermindering van gebruik van grondstoffen en stimuleren van hergebruik en het beperken van geluidsoverlast.
- Het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving. De gevolgen van verkeershinder en bodemverontreiniging vormen hier belangrijke aandachtspunten.
- Verduurzaming van landbouw, recreatie en toerisme. De problemen rondom nitraatuitspoeling, ammoniakuitstoot en fosfaatverzadiging zijn hier het meest urgent.
- De bescherming van kwetsbare gebieden. Hier is met name aandacht nodig voor milieu-invloeden uit de directe omgeving, zoals ammoniakdepositie op natuurgebieden nitraatuitspoeling naar grondwaterbeschermingsgebieden en de uitbreiding van steden en infrastructuur.

Waterhuishoudingsplan (tussentijds aangepast)

In het waterhuishoudingsplan staat de gedachte centraal dat waterkwaliteit- en kwantiteit zwaarder moet worden meegewogen in het provinciaal beleid. De volgende hoofdlijnen moeten hier garanties voor bieden:

- Wateraspecten moeten een meer sturende rol hebben bij de verbetering van bestaande woon-, werk- en recreatiegebieden, de groene ruimte en het milieubeleid.
- Herstellen van de veerkracht van het watersysteem. Om dit te bereiken moet de opvangcapaciteit worden verhoogd, de spongiteit van de bodem worden verhoogd, wateropvanggebieden worden ingericht en 'Ruimte voor de rivier' uitgevoerd.
- Het voeren van waterbeheer in kwantiteit en kwaliteit op basis van drie streefbeelden: basiswater (nadruk op economische functies met landelijke basiseisen), kwaliteitswater (hogere eisen om waterparels te koesteren) en belevingswater (extra accent op inrichting, beheer en onderhoud). Per gebiedsontwikkelingsproject ligt de nadruk op een van deze streefbeelden.
- Opheffen van grondwateroverlast en het inzetten op een duurzame drinkwatervoorziening.
- In een herziening op het Waterhuishoudingsplan wordt een kader geboden voor het Gewenst Grond en Oppervlaktewater Regiem (GGOR)

Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP)

De hoofdkoers in het PVVP bestaat uit het verbeteren van de bereikbaarheid van de economische centra in de stedelijke netwerken. In samenhang met de partners worden knelpunten aangepakt om daarmee de bereikbaarheid te verbeteren. Via een gebiedsgerichte aanpak zal de afstemming van de netwerken van de verschillende wegbeheerders en vervoersautoriteiten worden verbeterd. De verschillende modaliteiten zullen daarbij integraal worden benaderd, waarbij ketenmobiliteit een belangrijk onderwerp is. Daarbij zal een differentiatie in bereikbaarheid plaatsvinden al naar gelang de functie en betekenis van een gebied. Het beleid is gericht op het faciliteren van de groei van de automobilititeit en bevordering van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer. Uitgangspunt bij de bereikbaarheid voor het wegverkeer en het openbaar vervoer is de betrouwbaarheid in reistijden.

Met betrekking tot de uitvoering van het beleid in de vier beleidsdocumenten zijn er een aantal hoofdlijnen aan te wijzen die generiek gelden voor deze plannen:

- versterken van de relatiegerichtheid van de provincie
- hantering van een gebiedsgerichte aanpak bij de uitwerking en uitvoering van haar beleid, zowel voor stedelijke als plattelandsvraagstukken
- veelzijdig inzetten op de realisatie en bescherming van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur
- beter afstemmen van de regelgeving voor ruimte, water en milieu
- een actievere benadering van de consument met inschakeling van organisaties die over uitvoeringscapaciteit beschikken en met consumentenorganisaties
- versterking van de inzet in het kader van het concentratiebeleid voor de vijf steden
- veelzijdig inzetten op duurzame bedrijvigheid
- versterken van de duurzame landbouw
- vaststellen van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR).

3.3 Trendmatige ontwikkeling “de Trendvariant”

Om de effecten van het nieuwe beleid te toetsen, is een mogelijke toekomst van Overijssel geschetst op basis van deze beleidsstrategieën en dus zonder nieuw beleid: Hoe zou Overijssel er uit zien als er geen nieuwe integrale omgevingsvisie zou zijn gemaakt en welke beleidsvraagstukken zouden dan over 10 à 20 jaar spelen? Om deze vraag te beantwoorden zijn de maatschappelijke ontwikkelingen doorgetrokken naar de toekomst en hebben we verondersteld dat het bestaande beleid zich zal voortzetten. Wat dit laatste betreft hebben we verondersteld dat bestaande ruimtelijke plannen en vastgesteld instrumentarium worden voortgezet. Beleidsbeslissingen die weliswaar zijn aangekondigd (zoals herstructurering PEHS) maar die nog niet door PS zijn goedgekeurd, zijn niet in de Trendvariant meegenomen.

De bevolkingsprognose voor Overijssel laat zien dat de bevolking tot ca 2030 nog toeneemt en daarna gaat afnemen. Lokaal bestaan er verschillen. Zo zal de groei van steden als Zwolle en Deventer nog doorgaan, terwijl in delen van Twente en Salland de bevolking al voor 2020 zal afnemen. Vanaf 2015 daalt de omvang van de beroepsbevolking.

Het aandeel 65 plussers neemt toe, dit geldt ook voor het aantal kleine huishoudens. De woningvraag zal hierdoor veranderen. Wanneer verondersteld wordt dat de woonsituatie van toekomstige ouderen overeenkomt met de woonsituatie van de huidige ouderen, dan zal de vraag naar kleine meergezinshuurwoningen sterk toenemen. Dit is echter maar de vraag: het is waarschijnlijker dat deze ouderen rijker zijn, voor een deel nog werken en fitter zijn. In de Trendvariant wordt daarom rekening gehouden met de woon- en werkcarrière van deze generaties. De woonvoorkeuren gaan vooral uit naar stedelijk groen wonen en ook de vraag naar (luxe) meergezinswoningen zal toenemen.

Wanneer uitgegaan wordt van de huidige woningdichtheden per woonmilieu, is voor de periode 2002-2040 bijna 5000 hectare nodig voor woningbouw, naast transformatie. Het betreft een vraag naar woonmilieus in de nabijheid van grotere kernen (voorzieningen), in de nabijheid van werklocaties en strategisch gelegen ten opzichte van het hoofdwegenet.

Tabel 3.1 Omvang extra ruimtevrage in ha (2002-2040) voor de woonfuncties in de Trendvariant.

Woonmilieu	Referentie		
	Noord	Zuidwest	Twente
wonen hoge dichtheid	70	0	230
wonen lage dichtheid	1632	529	1468
landelijk wonen (buitengebied)	366	121	342
<i>Totaal</i>	<i>2068</i>	<i>650</i>	<i>2040</i>

Bron: Geodan Next bewerking studie Nederland Later (MNP, 2007)

Voor het inschatten van de vraag naar bedrijventerreinen, is gebruik gemaakt van de informatie uit de scenariostudie van de planbureaus (CPB et al, 2006). Net als door de Provincie is gebruik gemaakt van de gegevens uit het Transatlantic Market scenario van de planbureaus (CPB et al, 2007). De uitbreidingsbehoefte wordt geraamd op ca 1300 ha voor de periode 2008-2020. Ca 950 ha is reeds in harde plannen vastgelegd en ruim 800 ha zit in pijplijn (hard/zacht). Dit betekent dat er wellicht in de toekomst een overschot aan bedrijfstreinen kan ontstaan. Zeker wanneer rekening wordt gehouden met een mogelijke daling na 2030 in sommige delen van Overijssel. In het meerjarig Economisch uitvoeringsprogramma 2008-2011 wordt de behoefte geraamd op ca 1300 ha. In de Trendvariant is er vanuit gegaan dat de herstructurering niet gepaard gaat met een efficiënter ruimtegebruik.

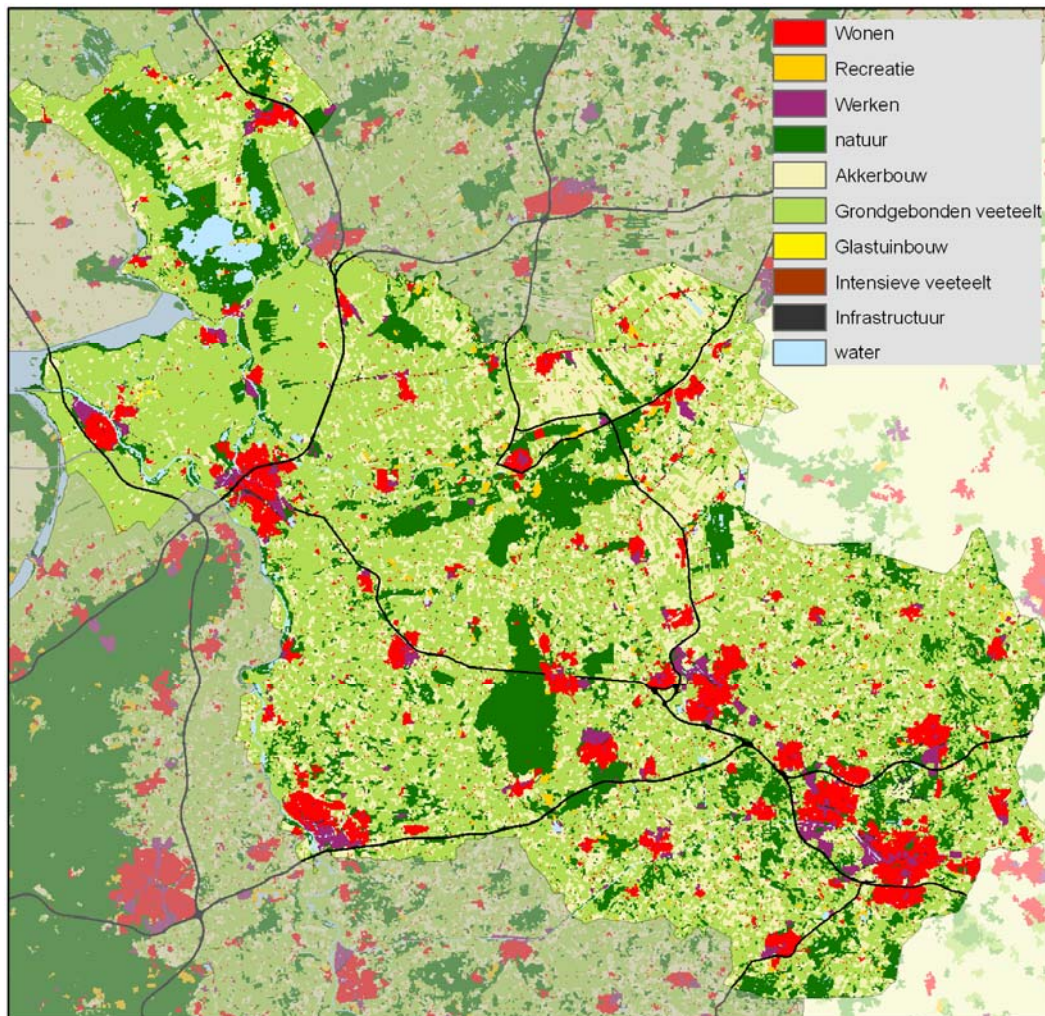
Tabel 3.2 Omvang extra ruimtevrage (2002-2040) in ha voor de functies in Trendvariant.

Ruimtevrage	Trendvariant
Bedrijventrein	1300 ³
openbare voorzieningen en detailhandel	273
Verblijfsrecreatie	897
Dagrecreatie	296
Natuur	21114
Glasiuinbouw	27.4
Akkerbouw (incl. boomgaarden en kwekerijen)	Restpost
Grondgebonden veeteelt	Restpost
Intensieve veeteelt	-73

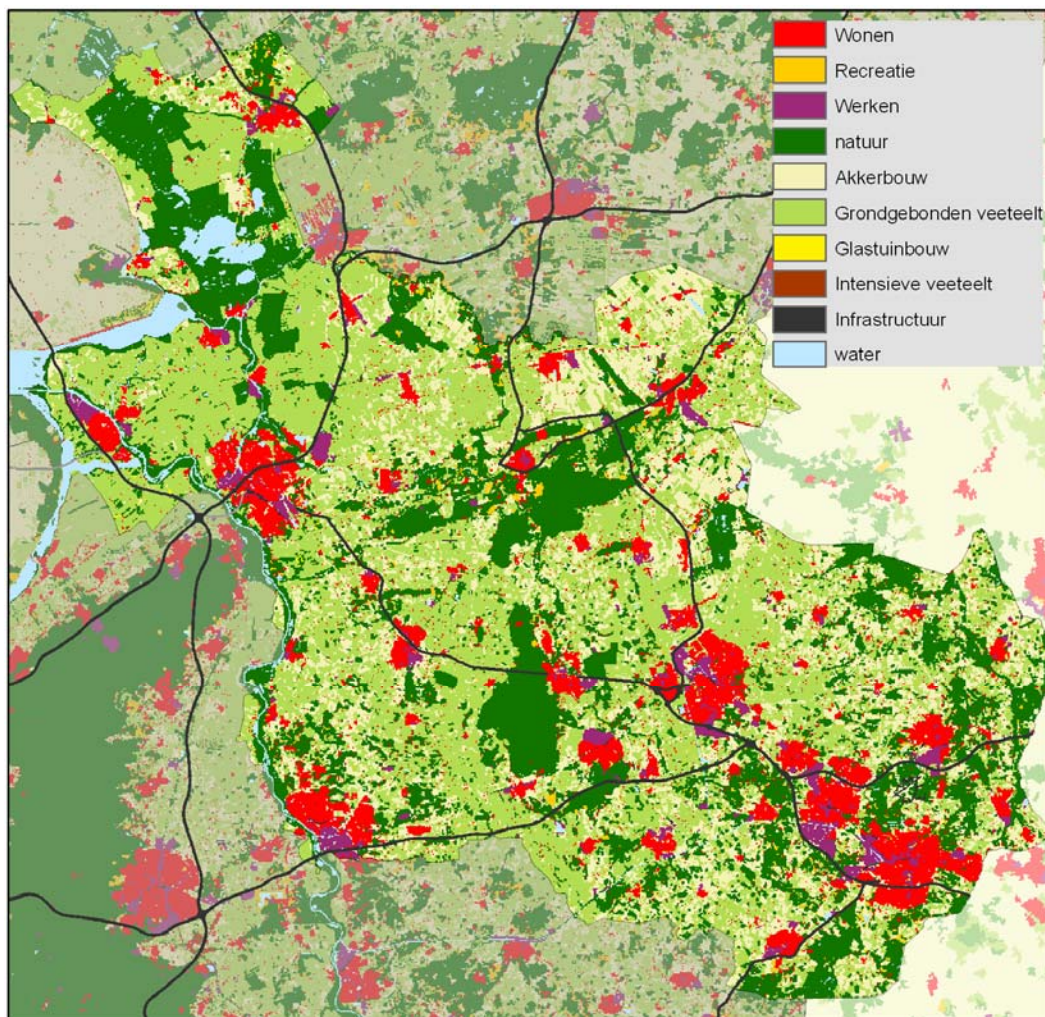
Bron: Geodan Next bewerking studie Nederland Later (MNP, 2007)

nb: in het gehanteerde model omvat de ruimtevrage voor natuur de gehele EHS. Dit dus eigenlijk meer dan de ruimtevrage voor de periode 2002-2004

³ In de modellering is uitgegaan van ca 1950 ha omdat deze start vanaf 2002. Indien uitgegaan wordt van een gemiddelde uitgifte van 95 ha per jaar komen de cijfers gebruikt in de PlanMER scenario's overeen met de cijfers die de Provincie hanteert.

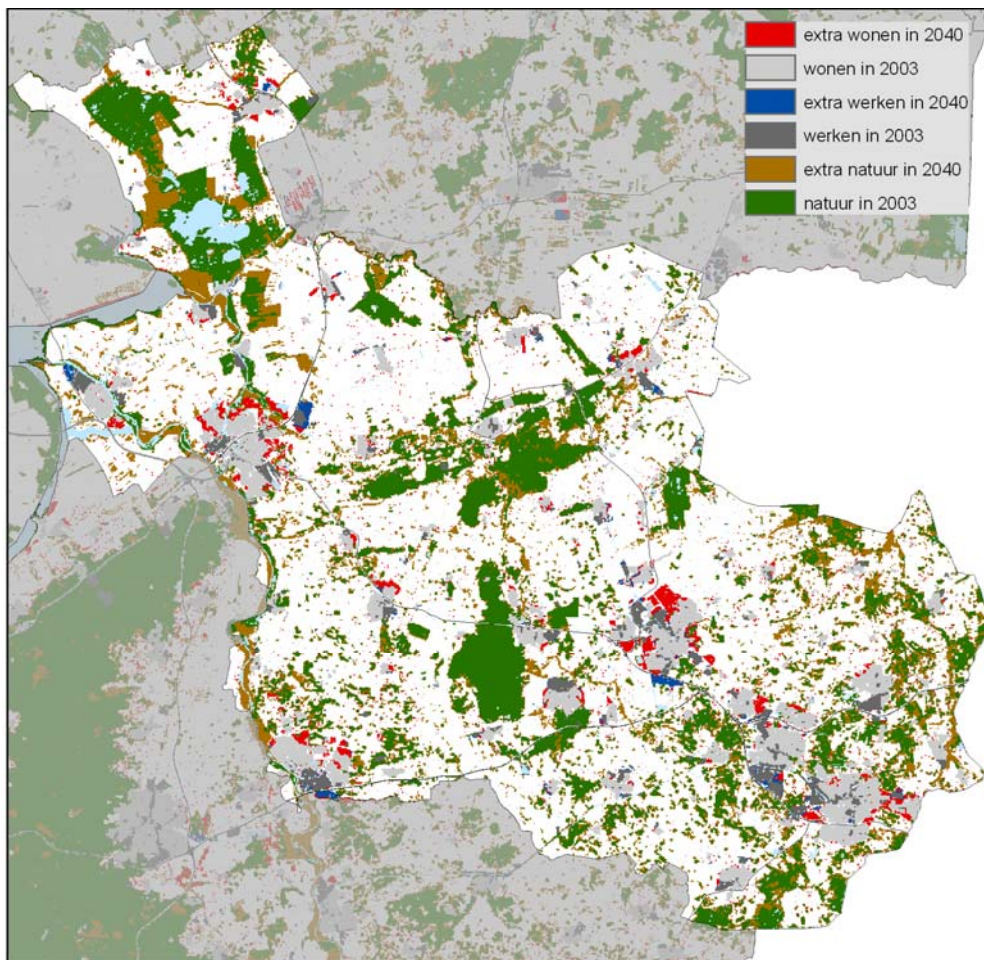
Figuur 3.2. Het grondgebruik in Overijssel in 2003.

figuur 3.3. Grondgebruik in Overijssel bij bestaand beleid in 2040

De Trendvariant laat een toename in het bebouwd gebied zien rond de bestaande grote kernen (Figuur 3.2 en 3.3). Deze toename leidt tot een verlies aan groene ruimte rond de betreffende kernen. De geconcentreerde verstedelijking volgt uit het huidige provinciale ruimtelijk beleid dat de groei van kleinere, plattelandsgemeenten aan banden legt (concentratie beleid). In figuur 3.4, de verschilkaart, komt dit duidelijk terug. Deze figuur geeft weer waar er wonen, werken en natuur wordt toegevoegd in de Trendvariant. Qua werklocaties valt op dat toevoegingen plaatsvinden op een klein aantal locaties nabij snelwegen.

Figuur 3.4. verschilkaart 2003 en 2040: toevoegingen wonen, werken en natuur

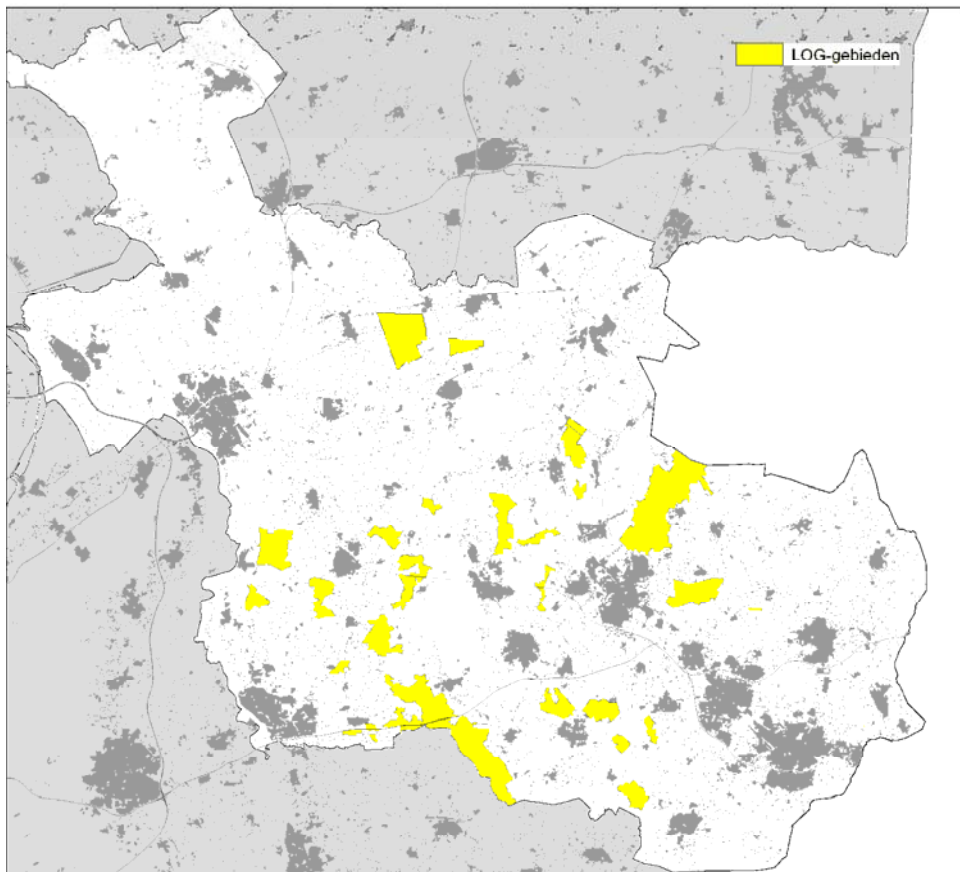

De landbouw draagt voor ca. 10 procent bij aan de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van Overijssel (gehele agrosector dus ook toelevering, verwerking en afzet). Hoewel de economische waarde

van de landbouwproductie toeneemt, zal het aandeel in de regionale economie iets afnemen. De land- en tuinbouw gebruiken ca 70 procent van het Overijsselse grondgebied in de toekomst zal dit iets afnemen vooral omdat een deel van de landbouwgebieden wordt ingericht voor natuur. In een groot deel van Overijssel zal de landbouw het aanzien van de provincie blijven bepalen, ook in de EHS. De landbouwsector zal wel ingrijpend veranderen. Deels worden deze ontwikkelingen beïnvloed door de markt voor landbouwproducten, deels door technologische ontwikkelingen, deels door externe ontwikkelingen (ruimtedruk vanuit water, natuur en verstedelijking) en deels door veranderingen in het beleid. De grondgebonden veeteelt blijft de belangrijke sector in de landbouweconomie van Overijssel. Door het totale agrocluster (inclusief toeleverende en verwerkende bedrijven) werd in 2003 2,2 miljard euro aan toegevoegde waarde gerealiseerd.

Het aantal intensieve veehouderijen bedroeg in 2007 ongeveer 2000 en dit aantal zal door schaalvergroting in de toekomst verder afnemen en zich concentreren in de LOG gebieden (zie figuur 3.5.).

De productie in met name de grondgebonden veehouderijen zal toenemen (CPB, 2006). In deze sector en de akkerbouw zal door nieuwe technologische ontwikkelingen en met name door het aanpassen van het

Figuur 3.5. LOG gebieden.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid (verdergaande liberalisering en afschaffing van quota voor melk) sprake zijn van schaalvergroting. In de Trendvariant zal in vrijwel alle landbouwgebieden ook in de EHS en de nationale landschappen (en parken) de schaalvergroting verder toenemen. Deze veranderingen in de sector hebben invloed op het aanzien van het landelijk gebied. Door de bestaande beperkingen (bouwblokken), krijgen landbouwbedrijven steeds meer een industrieel aanzien.

Er vindt in deze Trendvariant geen sterke groei van de biologische landbouw plaats. Dit is in lijn met de landelijke ontwikkelingen, omdat de vraag naar biologische producten niet sterk groeit. De landbouw bepaalt in de Trendvariant in grote delen het waterpeil. Er vinden geen nieuwe grootschalige aanpassingen in de peilbesluiten in landbouwgebieden plaats.

De economische ontwikkeling in de landbouw wordt bepaald door marktontwikkelingen en beleid. Het milieu-, het natuur- en RO-beleid stellen randvoorwaarden aan de landbouwproductie. Nederland reguleert de ammoniakemissie via o.a. het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij en het Besluit gebruik meststoffen (zie voor toelichting Milieubalans, 2008). Deze regels worden steeds stringenter. Zo zijn varkens- en pluimveehouders vanaf 2010 verplicht hun dieren in emissiearme stallen te huisvesten, met uitzondering van de kleinere bedrijven en de biologische bedrijven. Grote landbouwbedrijven moeten sinds oktober 2007 conform de Europese IPPC-richtlijn de best beschikbare technieken toepassen om de emissie van ammoniak te beperken. Naast generiek beleid geldt er ook gebiedsgericht beleid (Reconstructieplan, KRW, Natura2000). Nederland heeft de Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) vertaald naar wettelijke eisen voor ammoniakemissie rond natuurgebieden. De Wet ammoniak en veehouderij (WAV) hanteert een zoneringsysteem rondom zeer kwetsbare natuurgebieden waarbinnen vestiging van nieuwe bedrijven niet is toegestaan. Bestaande bedrijven mogen maar beperkt uitbreiden: binnen bestaande emissies (intensieve veehouderij) of binnen een bepaalde grens voor het aantal dieren (rundveehouderij). De VHR schrijft voor dat de nabije natuur niet significant extra mag worden belast. Lange tijd waren de gevolgen van de VHR voor veehouders nabij Natura 2000-gebieden onduidelijk, omdat onzeker was wat 'significant' inhoudt en beheerplannen voor de natuurgebieden ontbraken. In 2007 verscheen het (interim) *Toetsingskader ammoniak en Natura 2000* (Inv, 2007). Met dit Toetsingskader beoogde de overheid een generieke voorziening te treffen om te toetsen of uitbreiding niet tot extra schade voor de natuur leidt. De Raad van State heeft echter in maart 2008 geoordeeld dat het Toetsingskader in de huidige vorm onhaalbaar is. Dit betekent dat de landbouw nauwelijks kan uitbreiden en er wordt momenteel gewerkt aan een oplossing. In de Trendvariant wordt er vanuit gegaan dat in de 3 km zone rondom de Natura2000 gebieden de veehouderij niet kan groeien (Gies et al, 2008). Via RO-beleid geldt in deze variant een bouwblokbeperking. Dit dempt de trend naar schaalvergroting in de grondgebonden veehouderij.

Een andere belangrijke ontwikkeling in de Trendvariant is de sterke uitbreiding van het areaal natuur. Verondersteld wordt dat de volledige Ecologische Hoofd Structuur wordt gerealiseerd. Een groot deel van de EHS bestaat uit landbouwgebied. De huidige beperkingen van boeren binnen de EHS blijven gelijk. De natuurkwaliteit neemt in de meeste gebieden iets toe. Ondanks grote inspanningen van beleid op verschillende schaalniveaus worden de kwaliteitsdoelen niet gehaald. Dit heeft verschillende oorzaken (accumulatie van nutriënten in de bodem, huidige deposities, waterkwaliteit, landbouwproductiemethoden,

etc.). Hoewel de milieudruk vanuit de landbouwsector de afgelopen decennia sterk is gedaald, zijn er nog steeds belangrijke knelpunten. De ammoniakemissies naar lucht en de emissies naar grond- en oppervlakte water blijven hoger dan gewenst. Via nationaal beleid wordt geprobeerd de emissies te beperken (AMvB Huisvesting, de Wet Ammoniak en Veehouderij en voor Natura2000-gebieden: het Toetsingskader Ammoniak en Natura2000⁴). In de Trendvariant wordt verondersteld dat de bedrijfsvoering nauwelijks wordt aangepast. De instandhoudingseisen voor de aangewezen soorten en ecosystemen blijven voor een belangrijk deel ongunstig. Dit wordt niet alleen door de te hoge emissie veroorzaakt. Ook de accumulatie van nutriënten in de bodem en verdroging zijn belangrijk. Beheermaatregelen kunnen de effecten van deze belasting slechts ten dele teniet doen. Uit de verschilkaart (figuur 3.3) wordt duidelijk dat met name in Twente de EHS in de Trendvariant uit veel kleine gebieden bestaat.

Het areaal dat wordt ingenomen door dag- en verblijfsrecreatieterrein groeit slechts licht. De bijdrage van deze sector aan de economie neemt wel toe. Op verschillende locaties komen nieuwe recreatieparken. Met name voor nieuwe trends zoals wellness, golf en paardensport biedt Overijssel meer mogelijkheden.

De energievraag van consumenten en bedrijven zal blijven stijgen. Dit komt doordat het aantal personen per huishouden nog steeds daalt (dus het energiegebruik neemt per persoon toe) en mensen steeds meer apparaten in huis hebben. Voor het energiegebruik van bedrijven zijn de veronderstellingen (sectorspecifiek) uit de studie van de planbureaus overgenomen. Hoewel voor de bevolkingsontwikkeling en werkgelegenheidsontwikkeling de cijfers uit het "Transatlantic Market" scenario zijn gebruikt⁵, worden voor energie de cijfers uit het "Global Economy" scenario gebruikt, omdat deze meer aansluiten bij de trendmatige ontwikkeling (in het verleden) in energievraag en CO2 ontwikkeling. In Overijssel vindt toepassing van windenergie en biomassa als opwekkingsmethode voor hernieuwbare elektriciteit zeer beperkt plaats.

3.4 Beleidsopgave in de Trendvariant

Is het huidige beleid zoals gedefinieerd in de vier plannen voldoende om de gedefinieerde doelstellingen te halen? Voor veel beleidsterreinen ligt de realisatie van de doelstellingen op schema. In deze paragraaf wordt aangegeven op welke terreinen het ingezette beleid nog niet op schema ligt en waar dus sprake is van een beleidstekort. Met name op deze thema's is een extra inspanning vereist in het voorgestelde beleid. De belangrijkste bronnen voor beantwoorden van de vraag "wat zijn de bestaande knelpunten" is de informatie uit de Omgevingsvisie Agenda en de Staat van Overijssel 2007 gebruikt. Daarnaast is een aantal aanvullende knelpunten geïdentificeerd. In hoofdstuk 6 vindt de vergelijking tussen bestaand beleid

⁴ In de planMER en het onderzoek dat Alterra heeft uitgevoerd, is verondersteld dat maatregelen uit het Toetsingskader Ammoniak en Natura2000 blijven bestaan.

⁵ Rede om bij bevolkingsontwikkelingen en werkgelegenheid gebruik te maken van Transatlantic Market heeft te maken met het feit dat deze in lijn is met de bevolkingsprognose die de provincie hanteert en omdat het Rijk dat Provincies verplicht.

(Trendvariant) en nieuw beleid (Beleidsvariant) plaats. Hierdoor bestaat enig overlap tussen deze paragraaf en hoofdstuk 6.

Welzijn

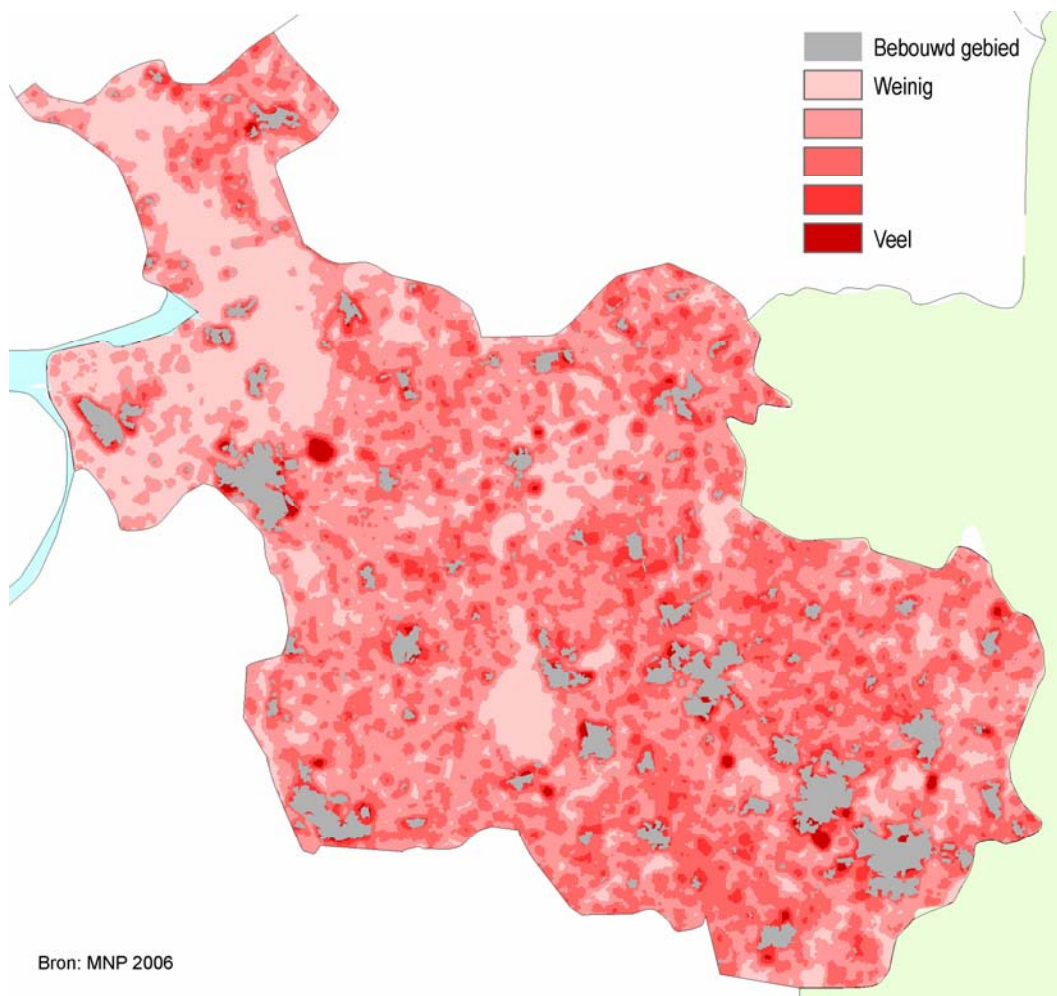
Woonomgeving

Het woningtekort neemt af maar waarschijnlijk zal er in 2020 nog steeds sprake zijn van een kwalitatief woningtekort (dit geldt qua type en qua woonomgeving). Gegeven de huidige ontwikkeling zal met name de vraag naar woningen in en nabij de steden groot zijn. Het gaat hierbij wel om woningen en woonomgevingen met kwaliteit: (voldoende groen, aanwezigheid van voorzieningen en goede leefomgevingkwaliteit). Het contourenbeleid gecombineerd met de voorkeur voor groenstedelijk wonen, zorgen er voor dat de verhouding tussen nieuwbouw in stedelijke netwerken en buiten stedelijke netwerken min of meer gelijk blijft. De afgelopen tien jaar is steeds meer aandacht gekomen voor stedelijke herstructurering. Echter het aandeel nieuwbouwwoningen (netto) binnen bestaand bebouwd gebieden ligt in Overijssel beneden de 50% (2000-2004). Deze trend zal zich ook in de toekomst voortzetten (bron: Monitor Nota Ruimte, 2006).

(Binnen-)steden en landschap

Overijssel bezit tal van historische gebouwen en cultuurhistorische bebouwingen (Hanzesteden, esdorpen, lintdorpen). Via publiekprivate samenwerking en (binnenstedelijke) herinrichting krijgen gebouwen en gebieden, nieuwe bestemmingen (voorbeeld: voormalige stoomspinnerij Twenthe te Almelo). Echter uit recent onderzoek van de Rijksadviseur voor het Cultureel Erfgoed (2008) wordt geconstateerd dat in de categorieën industrie, handel agrarisch biotoop en religie sprake is van een alarmerende omvang van structurele of verwachte leegstand. Zonder nieuw beleid zal deze leegstand verder kunnen toenemen en de kwaliteit van steden en landschap doen verminderen. Dit betreft zowel gebouwen en locaties in het stedelijk als in het landelijk gebied.

Vanuit het huidige beleid wordt er slechts beperkt gestuurd op richtinggevende waarde van aardkundige, archeologische en cultuurhistorisch kwaliteit. Hoewel het versterken van de landschappelijke kwaliteit een belangrijk beleidsdoel is, neemt de kwaliteit van het landschap af (MNP, 2006). Deze trend zal zich bij ongewijzigd beleid voortzetten. De hoeveelheid potentieel storende elementen is een belangrijke indicator van de verrommeling van het landschap (bebouwing essen, kleinschalige bedrijventerreinen in landelijk gebied). Figuur 3.6 laat zien dat ook in Overijssel op verschillende plekken in het landelijk gebied sprake is van potentiële verrommeling. Er zijn slechts weinig gebieden aan te wijzen waar deze ontwikkeling wordt uitgesloten. Deze inventarisatie van het Planbureau is opgenomen om de kenmerken van het landelijke gebied te typeren: het is een cultuurlandschap met veel elementen. Veel van de door het Planbureau geïnterpreteerde "potentieel verrommelende elementen" passen prima in het kleinschalige landschap.

Figuur 3.6 Potentieel storende elementen in landelijk gebied (2000) (MNP, 2006)

Veiligheid en gezondheid

De nationaal vastgestelde wettelijke normen voor de basiskwaliteit van de bestaande stedelijke woonmilieus worden niet overal gehaald. Voor geluidhinder en slechte luchtkwaliteit is het verkeer een belangrijke oorzaak. Het feit dat voertuigen stiller en schoner worden wordt voor een belangrijk deel teniet gedaan door de trend dat we nog steeds meer kilometers gaan rijden. Zonder wijzigingen in het beleid neemt het autoverkeer in de steden (en daarbuiten) nog verder toe. Geluidsoverlast in het stedelijk gebied door rail- en wegverkeer is daardoor op een aantal locaties een persistent probleem. In de toekomst kan in de steden te hoge concentraties vervuilende stoffen als stikstofdioxiden waarschijnlijk geen problemen opleveren. De

concentratie voor fijnstof (daggemiddelde) zal waarschijnlijk door alle voorgestelde maatregelen niet meer een probleem zijn (pm10). De veiligheid op de wegen (met name 80 km wegen en bebouwde kom) neemt in de Trendvariant niet verder af, omdat het aandeel verkeer in de toekomst toeneemt.

Rond de LOG's en lokaal rond afvalverwerkingsbedrijven is sprake van geurhinder. Gegeven de huidige beleidslijn zal deze problematiek in het landelijk gebied (verspreide bebouwing) niet worden opgelost. Door nationaal beleid en technologische ontwikkelingen (bijv. luchtwassers) zal de hinder de komende 10 jaar wel afnemen.

De kans op overstroming (als gevolg van klimaatverandering) zal in het laaggelegen deel van Overijssel de komende 100 jaar niet toenemen omdat er aanpassingen in de IJsseldelta worden doorgevoerd. Het is belangrijk watersystemen ruimte te geven en de afvoer capaciteit en het opvangvermogen te vergroten. De komende jaren wordt een aantal grote projecten op dit terrein uitgevoerd (bijvoorbeeld de bypass bij Kampen, de bypass bij Olst en maatregelen bij Deventer).

De gewenste aanpassing van ruimtelijk beleid en inrichting voor het schadevrij en waterneutraal ontwikkelen in potentiële overstromingsrisicogebieden zal waarschijnlijk nog meer inzet vergen. Hier is momenteel nog geen invulling aan gegeven. Overijssel kent een werkvoorraad van ruim 8000 locaties die mogelijk verontreinigd zijn. Hiervan zijn 600 potentiële locaties direct spoedeisend. Ook is er in de trendvariant nog geen provinciaal beleid ten aanzien van gebiedgericht beheer van verontreinigd grondwater.

Welvaart

Economie en vestigingsklimaat

De schaalvergroting in de landbouw is een noodzakelijke ontwikkeling voor het behoud van een economisch gezonde sector. Op het moment is er door beperkingen vanuit de omgeving vaak weinig of geen ruimte voor verandering. De uitbreidingsmogelijkheden zijn in de Trendvariant dus beperkt. De bouwblokbeperkingen blijven gehandhaafd en de stringente EG-regelgeving (naast VHR ook KRW) zal de ontwikkelingsmogelijkheden beperken. Door technologische ontwikkelingen (gestimuleerd door (inter)nationaal beleid) nemen de emissies van de landbouw verder af. In de Trendvariant vindt een verdere concentratie van de intensieve veeteelt in de LOG's plaats. De grondgebonden veehouderij en de akkerbouw blijven de grootste grondgebruiker.

Overijssel heeft een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor industrie, handel en zakelijke dienstverlening. De werkgelegenheid neemt de komende jaren toe, met name in de steden. Veel plannen voor nieuwe bedrijventerreinen zitten in de pijplijn (360 ha) of zijn zachte plannen (800 ha). 910 Ha vallen binnen de harde plan capaciteit. Tot 2020 is de vraag naar nieuwe bedrijventerreinen vrij stabiel. Na 2020 zal de absolute vraag naar bedrijventerreinen nog verder afnemen. Leegstand en verpaupering dreigen als er teveel bedrijventerreinen aan de bestaande voorraad worden toegevoegd.

Tabel 3.3 Toename/afname vraag naar bedrijventerreinen gemodelleerd in Trendvariant (ha)

Periode	Trendvariant	gemodelleerde aantal ha uitbreiding bedrijventerreinen vraag
2003- 2010		550
2010-2020		1300

2020-2040

-450

bron: MNP, 2007

Voor de sector recreatie en toerisme gelden in Overijssel strikte regels. In de Trendvariant zal deze sector slechts zeer beperkt ruimte krijgen.

Bereikbaarheid

De automobilititeit is de afgelopen jaren sterk toegenomen en bij ongewijzigd beleid zet deze trend zich voort. Met name rond de steden (Zwolle en Enschede) neemt de congestie toe, hierdoor neemt de bereikbaarheid voor Zwolle zelf iets af. In de onderstaande figuur is de autobereikbaarheid per postcode voor 2010 en 2020 per postcode gebied gekwantificeerd. De bereikbaarheid van het landelijk gebied tussen de grote steden is duidelijk groter dan elders in Overijssel

Pm figuren

De openbaar vervoer bereikbaarheid voor de steden neemt toe. Ditzelfde geldt voor de openbaar vervoer bereikbaarheid in het gebied tussen Zwolle en Steenwijk. Door de Hanzelijn zal met name de openbaar vervoer bereikbaarheid van Zwolle sterk verbeteren.

In Overijssel neemt de bereikbaarheid van de steden voor de fiets nauwelijks toe. Het aandeel van fiets en openbaar vervoer in het totaal aantal verplaatsingen neemt iets toe.

Energie

De doelstelling vanuit het milieubeleidsplan voor terugdringen van het energiegebruik met 2% zal bij continuering van het huidige beleid niet worden gehaald. In de Trendvariant vindt er geen duidelijke beleidsintensivering plaats. Verondersteld wordt dat de beoogde 30 MW windenergie in 2010 niet wordt gerealiseerd omdat er in 2008 nog geen beslissingen zijn genomen over nieuwe locaties. Ook de energie opwekking uit biomassa zal niet sterk toenemen. Door deze ontwikkelingen wordt het lastig het aandeel duurzame energie tot 10% van de totale energievoorziening in 2020 te laten oplopen. De hoeveelheid vermeden CO₂ van pijplijnprojecten bedraagt ongeveer 170.000 ton (bron: Provincie Overijssel).

Natuur

De provincie Overijssel heeft een grote opgave als het gaat om realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Hoewel er voortgang wordt geboekt, gaat dit langzaam en raakt het realiseren van de EHS in 2018 in gevaar. Er ligt nog een opgave van ruim 20.000 ha (zie tabel 3.4) Ook het beschermen van de EHS is in de huidige situatie nog niet voldoende gegarandeerd. Het tempo van verbetering ligt in deze gebieden te laag.

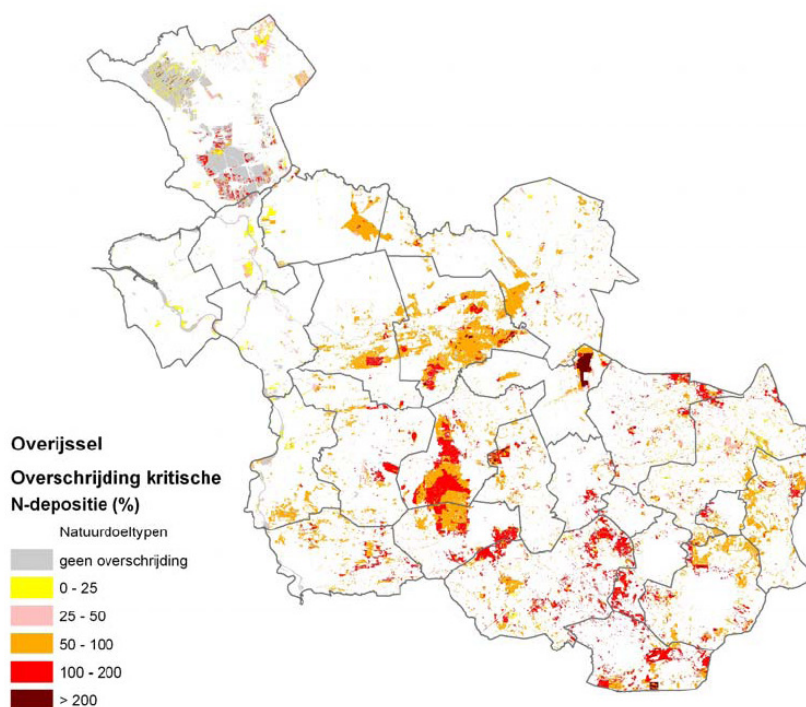
Tabel 3.4 voortgang realisatie EHS.

	Taakstelling binnen EHS	Taakstelling buiten EHS	Totaal	Gerealiseerd per 1 januari 2007	Realisatie als % van taakstelling	Resterende opgave tot 2018
Bestaande natuur	42.000 ha		42.000 ha	42.000 ha		
Nieuwe natuur	22.421 ha		22.421 ha	9.611 ha	42,8 %	12.810

Beheersgebied	10.000 ha	4.148 ha	14.148 ha	5.792 ha	41,0 %	8.356
Totaal	73.421 ha	4.148 ha	78.569 ha	57403 ha		21.166

Bron: Staat van Overijssel, 2007

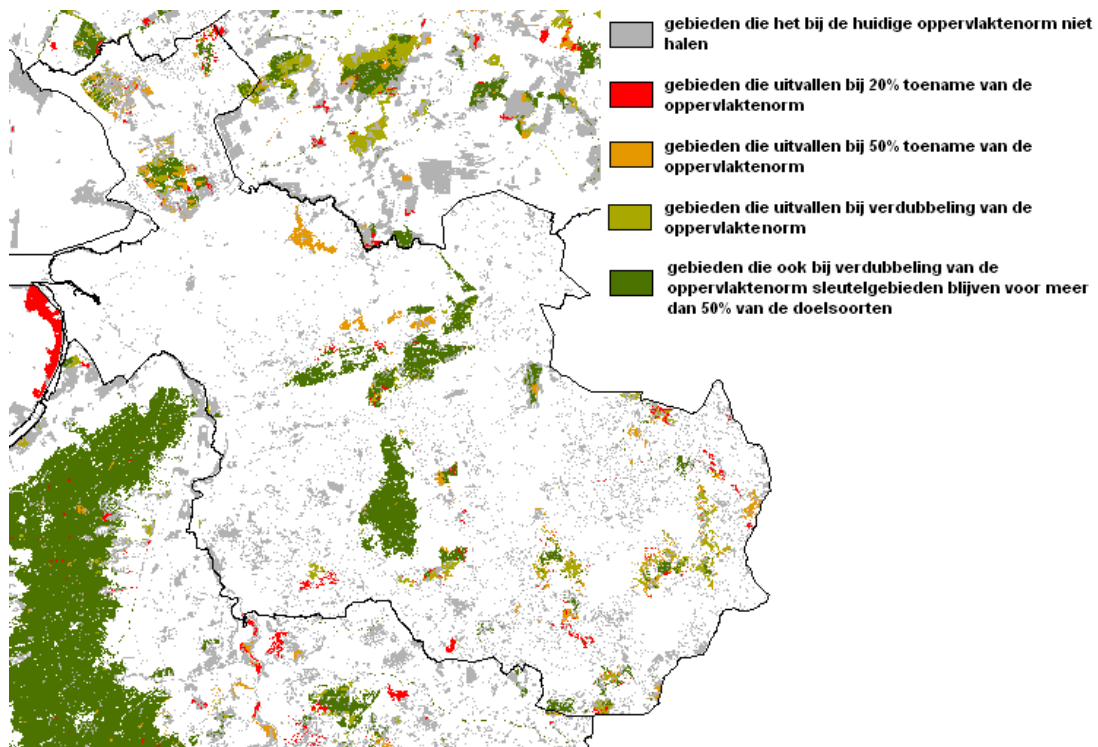
Overschrijding van de stikstofdepositie is in grote delen van de EHS een probleem. Hierdoor komt de realisatie van de natuurdoeltypen (volgens de provinciale natuurdoeltypenkaart) in gevaar. In de kop van Overijssel is de situatie relatief goed te noemen, in Twente en Salland zijn deze problemen het meest urgent.

Figuur 3.7 Overschrijding kritische N-depositie (Bron: Gies et al., 2008)

Ook de doelen voor de Natura 2000 gebieden staan onder druk. In veel van deze gebieden vormt naast verdroging, de overschrijding van de kritische depositiewaarde van ammoniak, een probleem. In bijna 60% van het areaal in de Natura2000-gebieden in Overijssel wordt de kritische depositiewaarde van de habitattypen overschreden.

Er wordt op het moment te weinig rekening gehouden met de effecten van klimaatverandering op natuur (migratie van soorten). Deze heeft, zeker op lange termijn een grote invloed op de biodiversiteit in Overijssel. De omvang van veel kleine natuurgebieden is onvoldoende om faunadoelsoorten te handhaven (Alterra: zie figuur 3.8).

Figuur 3.8 Gebieden waar 50% van de doelsoorten een sleutelgebied haalt
(Bron: Alterra, 2008)

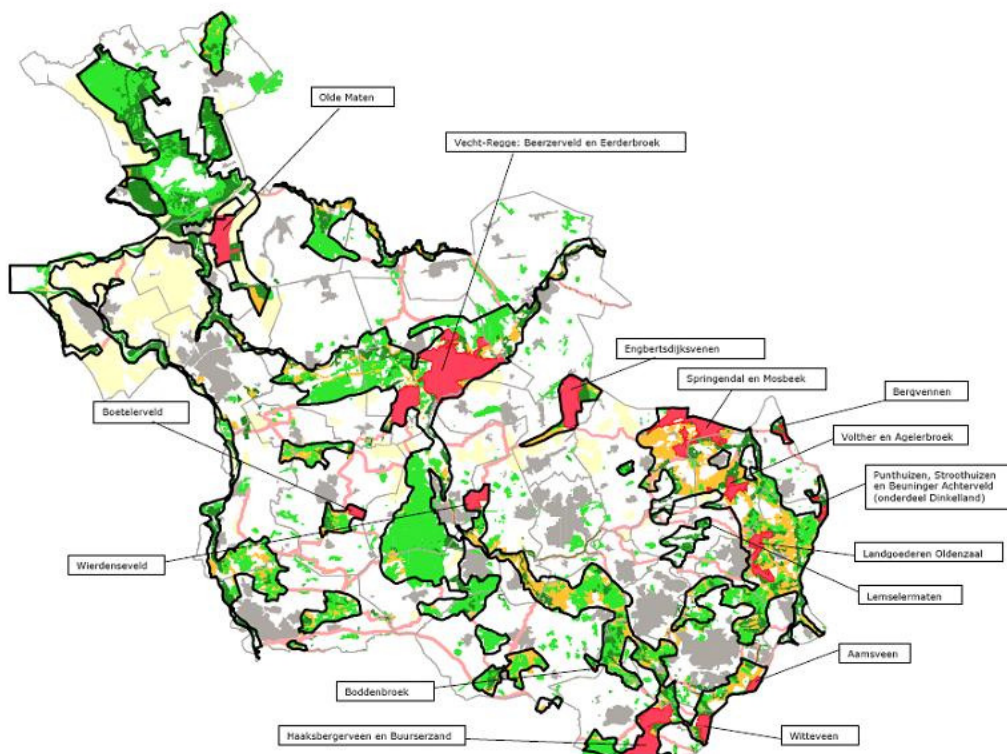
Toelichting: in deze figuur wordt weergegeven of de grootte van een natuurgebied voldoende is zodat minimaal 50% van de doelsoorten voor het betreffende gebied zich goed kan handhaven. Stel dat we veronderstellen dat de oppervlakte norm wat strenger maken, dan blijkt dat bij 20% toename van de oppervlakte meer dan de helft van de soorten zich niet meer kan handhaven (lange termijn).

In West Overijssel zit een knelpunt wat betreft de moerasnatuur. De gebieden Zwarte Water en Overijsselse Vecht, de IJssel-uiteerwaarden en het Ketelmeer sluiten niet goed aan. De natte as heeft hier een onderbreking welke veroorzaakt wordt door de Mastenbroekerpolder. In deze polder zijn geen habitats of gebieden met de juiste randvoorwaarden te vinden waar de specifieke doelsoorten voor deze natte natuurtypen zich door kunnen verplaatsen naar andere geschikte plekken of kunnen vestigen. Doelsoorten als de rivierdonderpad, de kleine en de grote modderkruiper, welke nationaal gezien van groot belang zijn, hebben grote moeite zich hierdoor te verplaatsen.

Water

Van de 25 Natura2000 gebieden in Overijssel hebben er 15 te maken met ernstige verdroging. Deze verdroging zet de natuur sterk onder druk en kan onomkeerbare schade veroorzaken. De TOP gebieden, weergegeven in figuur 3.9, hebben het meest last van verdroging. Deze probleemgebieden bevinden zich vooral in Twente.

De verbetering van de waterkwaliteit in diffuse bronnen, riooloverstorten en puntbronnen verloopt momenteel te langzaam. Een aantal ernstig verontreinigde waterbodems dienen te worden gesaneerd. Hierdoor worden de KRW doelstellingen in 2015 waarschijnlijk niet gehaald.

Figuur 3.9 Samenhang EHS, Natura 2000 en de TOP-gebieden

De productiecapaciteit van drinkwater dient in de toekomst te worden uitgebreid om in de groeiende vraag te kunnen voorzien. In bestaand ruimtelijk beleid zijn hiervoor geen extra ruimtelijke reserveringen gemaakt en geven de ruimtedruk en de randvoorwaarde die huidige ruimtegebruik aan het grondwatersysteem stellen, zal het lastig zijn om een locatie te vinden. Verondersteld wordt dat dit probleem ook zonder omgevingsvisie uiteindelijk wel zal worden opgelost.

Ondergrond

Er is sprake van een toenemende drukte in de ondergrond door een toename van KWO, transportleidingen en ondergrondse opslag. Overijssel kent momenteel geen eenduidig afwegingskader voor de rol van ondergrond in de ruimtelijke planvorming. Er is behoefte aan een duidelijk overzicht van de beperkingen (en kansen) die de ondergrond stelt aan het realiseren van ondergrondse en bovengrondse functies. Zo zijn aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden verankerd in bestaand beleid, maar worden nog niet integraal meegenomen in beleidsafwegingen.

3.5 Onzekerheden in de analyses

De verrichte analyses van het bestaande beleid en de implicaties daarvan voor de toekomst zijn afhankelijk van veel aannames over bijvoorbeeld bevolkingsgroei en economische ontwikkelingen. Deze analyses zijn grotendeels gebaseerd op het doortrekken van trends uit het verleden naar de toekomst. Elke dag merken we weer dat dingen anders gaan dan verwacht. Dit betekent niet dat het daarom geen zin heeft om toekomst onderzoek te verrichten. Door alle ontwikkelingen in samenhang te bestuderen, wordt duidelijk waar we naar toe roeien en of dit doel gewenst is.

Naast min of meer generieke aanname over de ontwikkelingen in Overijssel zijn er een aantal specifieke onzekerheden die de duurzame ontwikkeling van de provincie beïnvloeden. Deze worden hier kort benoemd.

Processen van buitenlandse, binnenlandse migratie en forenzenstromen laten zichzelf slecht voorspellen. Op termijn kan de pensioenmigratie naar Overijssel flink op gang komen. Ook is het goed denkbaar dat onder een economische recessie en stijgende energieprijzen, Overijssel te maken krijgt met een vertrekoverschot naar de Randstad. Omgekeerd kan bij klimaatveranderingen Overijssel te maken krijgen met een instroom van mensen uit de Randstad.

Aanwezige onzekerheid over voortzetting van de individualiseringstrend kan ook effect hebben op het ruimtegebruik. Waar momenteel de meeste Nederlanders een voorkeur hebben voor eengezinswoningen met een tuin, zijn er hier ook veranderingen denkbaar. Stedelijk wonen kan aantrekken, maar een ontwikkeling in de richting van afgescheiden leefgemeenschappen, zogenaamde 'gated communities' is ook denkbaar. Overijssel is bij uitstek een provincie waarin "gated communities" als nieuwe landgoederen kunnen worden gerealiseerd.

Veranderingen in de wereldeconomie zijn van grote invloed op de werkgelegenheid in Overijssel. Met name de positie van maakindustrie, logistieke bedrijven en de landbouw is sterk afhankelijk van grillige economische ontwikkelingen. De toekomstige prestaties van de Nederlandse mainports zijn ook voor Overijssel van belang.

Klimaatverandering is een belangrijk onderwerp voor laaggelegen gebieden in Nederland. Een aantal zeer ongunstige ontwikkelingen vallen nog niet uit te sluiten. Zo stelt de Deltacommissie dat rekening moet worden gehouden met een zeespiegelstijging van 0,65 tot 1,30 meter in 2100. Ook een eventuele verhoging van de waterstand in het IJsselmeer zal grote invloed hebben op de ruimtelijke inrichting in West-Overijssel. Mochten extreme ontwikkelingen zich voordoen, dan heeft dit ook invloed op de stromen in de wereldeconomie.

In het onderzoek is geen expliciete rekening gehouden met de mogelijke gevolgen van technologische doorbraken. Door technologische innovatie kan de ruimtelijke ontwikkeling op thema's als energievoorziening, verkeersinfrastructuur, landbouw en milieuproblematiek sterk worden beïnvloed. Veranderingen in het politieke klimaat kunnen belangrijke effecten hebben op de verhoudingen tussen de verschillende lagen van bestuur. Op de lange termijn zijn er verschuivingen denkbaar in de posities van gemeenten, provincies en rijksoverheid.

4 De Ontwerp-Omgevingsvisie van Overijssel

4.1 Inleiding

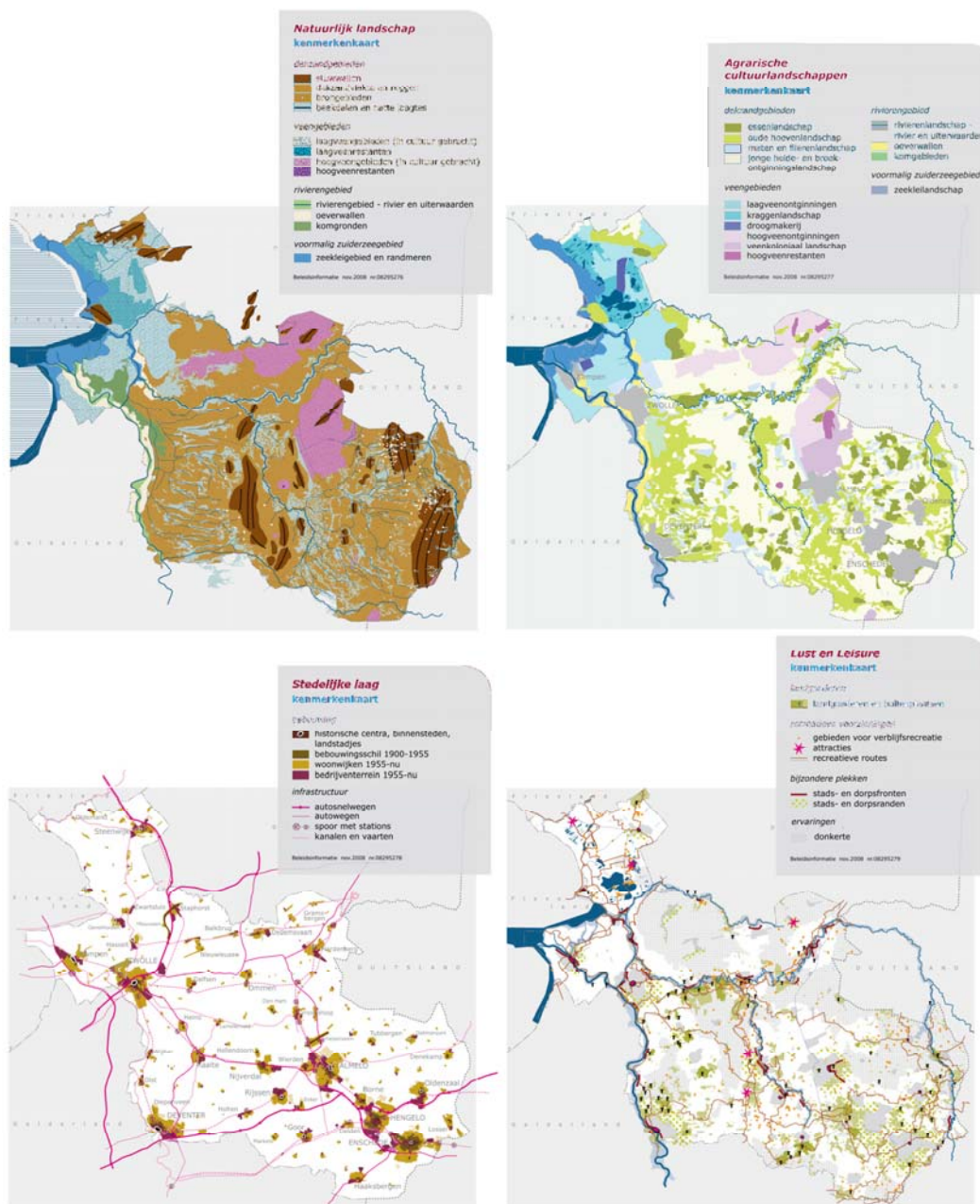
In het Ontwerp Omgevingsvisie schetst de Provincie haar visie op de ontwikkeling van de fysieke omgeving. In de uitvoeringsparagraaf en de verordening wordt het bijbehorend instrumentarium uitgewerkt. Ten tijde van het schrijven van deze planMER is het instrumentarium nog niet geheel uitgewerkt. Op uitdrukkelijk verzoek van de provincie is dit hoofdstuk geschreven op basis van de op dit moment beschikbare gegevens ((concept realisatie schema van 8 oktober 2008). In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag welke koerswijzigingen de Provincie met de nieuwe omgevingsvisie wil realiseren. In de eerste paragraaf schetsen we het nieuwe beleid en vertalen we dit in de input voor onze beoordeling.

In de tweede paragraaf schetsen we een ruimtelijk beeld dat ontstaat wanneer de relaties tussen maatschappelijke ontwikkelingen en ruimtelijke ontwikkelingen door dit nieuwe beleid worden beïnvloed.

Voor het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit zijn essentiële gebiedskenmerken het uitgangspunt in de Omgevingsvisie. Deze gebiedskenmerken zijn uitgewerkt in vier lagen (weergegeven in figuur 4.1):

- Natuurlijke laag (in en op de bodem)
- Laag van het agrarisch-cultuur landschap (grootschalig gebruik en inrichting van de bodem)
- Stedelijke laag (bebouwing en infrastructuur)
- Lust & Leisure laag (toerisme, recreatie en landgoederen)

In de laag van het natuurlijk landschap heerst de logica van de ondergrond en het watersysteem en hoe a-biotische (bodenvorming, erosie, sedimentatie) en biotische processen (successie van plant- en diersoorten) daarop inspelen. Dan is er de laag van het agrarisch cultuurlandschap; hier gaat het om het ten nutte maken van het landschap ten behoeve van agrarische productie. De derde laag is die van het stedelijk gebied, de dorpen en de infrastructuur; hier draait het om kruispunten van wegen, die zich tot handelscentra ontwikkelen, maar ook om combinaties van modaliteiten die anno 2008 concentraties van stedelijke activiteiten naar zich toe zouden kunnen trekken. En tenslotte is er de laag van het lust- en leisurelandschap; hier komen nut en schoonheid bij elkaar. Dit is de kolom die gaat over beleving en identiteit.

Figuur 4.1 Lagenbenadering.

4.1.1 Beleidsambities

Het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in de Omgevingsvisie is gebaseerd op de bovengenoemde gebiedskenmerken. Bestaande kwaliteiten moeten worden gekoesterd, geconserveerd en versterkt door ze ontwikkelingsgericht in te zetten in ruimtelijke ontwikkelingen. De hoofddoelstelling in de Omgevingsvisie is 'toekomstvast groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden'. Het drieluik People Planet Profit is als uitgangspunt gebruikt bij het opzetten van de beleidsambities. Voor deze drie terreinen wordt op hoofdlijnen weergegeven welk bestaand beleid wordt gecontinueerd en wat aan nieuw beleid wordt voorgesteld.

People: Welzijn

Woonomgeving: *Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag*

- Voldoende en flexibel aanbod van woonmilieus, die voorzien in vraag
- Bevorderen kwaliteit woonomgeving (herstructurering, kwaliteit openbare ruimte)

(Binnen-)steden en landschap: *Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen) stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied*

- Versterken identiteit en onderlinge diversiteit van landschappen en dorpen
- Behoud en versterken cultureel erfgoed (monumenten, industrieel en agrarisch erfgoed)
- Versterken kernkwaliteiten (binnen-)steden (monumenten, architectuur, water/groen, culturele voorzieningen, stationsgebieden)

Veiligheid en gezondheid: *Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen*

- Garanderen van basiskwaliteit voor omgevingsfactoren als lucht, geur, geluid, water, bodem, licht.
- Bieden van basisveiligheid (waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid)
- Bieden van bescherming tegen wateroverlast

Tabel 4.1 Welzijn: nieuw en doorgezet beleid

Woonomgeving	
Nieuw	▪ SER-ladder, ontwikkelingsperspectieven, gebiedskenmerken ▪ Beperking van plancapaciteit om overaanbod te voorkomen door bovenlokale afstemming. ▪ Binnen afgesproken woningbouwopgave (incl. doelgroepen) bepalen gemeenten locatiekeuze voortaan zelf, binnen ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerken. ▪ Zwaardere accent op herstructurering incl. bestaande subsidiestromen op gebied van wonen en combinatie met bijv. Energiepact. ▪ Kwaliteitsimpuls groene omgeving t.b.v. ontwikkeling van woningen, bedrijvigheid en (toeristisch-recreatieve) voorzieningen met kwaliteit
Doorgezet	▪ Provinciale regie op woningbouwafspraken ▪ Inzet woonzorg-concepten (w.o ook mantelzorg) ▪ Stedelijke netwerken hebben woningbouwopgave voor bovenlokale vraag ▪ Plattelandsgemeenten hebben woningbouwopgave voor lokale behoefte ▪ Steenwijk en Hardenberg hebben streekfunctie en ruimere woningbouwopgave ▪ Verantwoordelijkheid voor voorzieningen primair bij gemeenten
(Binnen-)steden en landschap	
Nieuw	▪ Ontwikkelingsperspectieven (i.p.v. functies en zonering) ▪ Gebiedskenmerken, sterker accent streekeigen identiteit en diversiteit ▪ Meer synergie in verschillende stimuleringsprogramma's ▪ Sterker positioneren cultuurhistorische, aardkundige en archeologische waarden in planvorming ▪ Gebiedsontwikkeling stationsomgevingen/stadsassen ▪ Kwaliteitsimpuls groene omgeving

Doorgezet	- Steden als motor: concentratie van woningbouw, bedrijventerreinen en voorzieningen in stedelijke netwerken, streekcentra en kernen - Erfgoedbeleid, AtelierOverijssel, Cultuur en ruimte etc. - Nationale Landschappen - Stimulering landgoederen (conform gebiedskenmerken via Kwaliteitsimpuls groene omgeving)
Veiligheid en gezondheid	
Nieuw	- Waterveiligheid en beperking wateroverlast topprioriteit - Regionaal Samenwerkingsprogramma Geluidhinder
Doorgezet	- Verkeersveiligheidsbeleid - Aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij planvorming - Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit - Bodemsanering en waterbodems - Beleid voor stortplaatsen en afval

Profit: Welvaart

Economie en vestigingsklimaat: Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, met voldoende en aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en MKB

- Voldoende werklocaties, die aansluiten bij vraag ondernemingen
- Ruimte voor vitale economische dragers in buitengebied
- Ontwikkelingsmogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding in de landbouw

Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie

Bereikbaarheid: Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke centra en streekcentra

- Goede bereikbaarheid voor het autoverkeer van en naar stedelijke en streek- centra binnen en buiten Overijssel
- Vergroten van kwaliteit en aandeel Openbaar Vervoer
- Vergroten van kwaliteit en aandeel fietsverkeer
- Versterken kwaliteit en aandeel goederenvervoer over water en spoor, faciliteren over de weg

Energie: Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen

- Bevorderen van duurzame energie-opwekking (biomassa, wind, zonne-energie, geothermisch, decentraal/transportmogelijkheden)
- Bevorderen van energiebesparing (in bebouwde omgeving)

Tabel 4.2 Welvaart: nieuw en doorgezet beleid

Economie en vestigingsklimaat	
Nieuw	- SER-ladder in stedelijke omgeving/zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik in groene omgeving, ontwikkelingsperspectieven, gebiedskenmerken (i.p.v. zonering) - Beperking van plancapaciteit om overaanbod te voorkomen door bovenlokale afstemming. - Op grond van goede en bovenlokaal afgestemde bedrijvenvisie bepalen gemeenten locatiekeuze voortaan zelf, binnen ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerken. - Zwaarder accent op herstructurering - Kwaliteitsimpuls groene omgeving t.b.v. ontwikkeling van woningen, schaalvergroting en verbreding van landbouw, overige bedrijvigheid en (toeristisch-recreatieve) voorzieningen met kwaliteit (i.p.v. inhoudsmaten en bouwblockgroottes). - Met uitzondering van de lopende initiatieven geen nieuwe recreatiewoningen tenzij sprake is van een innovatief concept dan wel sprake is van kwaliteitsimpuls bestaande recreatieterreinen, dan wel sanering

	▪ Beperkte ruimte voor nieuwe (agrarische) bouwlocaties, met brede toepassing saldering (dus ook voor nieuwvestiging van intensieve veehouderij in LOG's)
Doorgezet	▪ Provinciale regie op afspraken over bedrijfslocaties ▪ Stedelijke netwerken hebben vestigingsmogelijkheden voor bovenlokale vraag ▪ Plattelandsgemeenten hebben vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden voor lokaal gewortelde bedrijven ▪ Steenwijk en Hardenberg hebben streekfunctie en ruimere vestigingsmogelijkheden. ▪ Reconstructiebeleid en –plan voor intensieve veehouderij (m.u.v. saldering bij nieuwvestiging LOG) ▪ Verbetering verblijfsaccomodaties en routenetwerken ▪ Geen permanente bewoning recreatiewoningen.
Bereikbaarheid	
Nieuw	▪ Keuze voor hoofdinfrastructuur met primaat bij doorstroming, daarbuiten ligt primaat bij leefkwaliteit en ruimtelijke kwaliteit ▪ Vergroten aandeel OV en fiets (i.p.v. gelijk houden) ▪ Meer aandacht voor fiets: voorzieningen en fietssnelwegen ▪ Meer aandacht voor goederenvervoer over water en multimodale overslag
Doorgezet	▪ Hoofdlijnen PVVP en OV-tactiek ▪ Aandacht voor knooppunten en multimodale overstapmogelijkheden ▪ Gebiedsontwikkeling stationsomgevingen
Energie	
Nieuw	▪ Verruiming mogelijkheden Koude-Warmte Opslag (KWO) ▪ Verhoging taakstelling windenergie naar 80 MW, actieve opstelling t.a.v. realisatie (i.p.v. afwachten van initiatieven) ▪ Doorwerking energiepact
Doorgezet	▪ Energiepact ▪ Koppeling energiebesparing aan herstructurering woningbouw en bedrijventerreinen.

Planet: Natuurlijke hulpbronnen

Natuur: Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit)

- Vitaal en samenhangend stelsel van natuurgebieden (EHS, robuuste verbindingzones, Natura 2000)
- Behoud en versterking van verspreide bos- en natuurwaarden (o.a. weidevogel- en ganzengebieden)

Watersysteem en klimaat: Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig zijn

- Optimale watercondities (kwaliteit en kwantiteit) voor landbouw, natuur en landschap
- Betrouwbare drinkwatervoorziening (zowel kwaliteit als kwantiteit)
- Voorbereid zijn op lange termijn gevolgen van klimaatverandering (veiligheid en droogte)

Ondergrond: Zorgvuldig gebruik van de ondergrond

- Behouden van intrinsieke bodemeigenschappen en aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden
- Zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor natuurlijke hulpbronnen (energie, zoutwinning, opslag, zandwinning, KWO, hoofdtransportleidingen)

Tabel 4.3 Natuurlijke hulpbronnen: nieuw en doorgezet beleid

Natuur	
Nieuw	▪ Ontwikkelingsperspectief Groen-blauwe hoofdstructuur en verdere integratie wateropgave en natuurontwikkeling ▪ Gebiedskenmerken ook voor natuurlijke waarden
Doorgezet	▪ Realisatie EHS (op basis van vrijwilligheid, zonder schaduwwerking, "nee,

	tenzij-beleid" incl. compensatie en saldering) ▪ Beheerplannen Natura 2000 ▪ Leefgebiedenbenadering t.b.v. in stand houding soorten
Watersysteem en klimaat	
Nieuw	▪ Water meer sturend voor ruimtelijke ontwikkeling ▪ Uitvoering maatregelen Kaderrichtlijn Water (KRW) ▪ Uitvoering GGOR-proces ▪ Verkenning nieuwe drinkwaterwinning in Twente ▪ Programma waterveiligheid op langere termijn (incl. droogte problematiek) ▪ Concretisering normering wateroverlast ▪ Jaarlijks overleg met waterschappen over voortgang realisatie doelen
Doorgezet	▪ Ruimte voor de IJssel-projecten ▪ Programma Ruimte voor de Vecht ▪ Samenwerking waterschappen ▪ Primaire watergebieden en essentiële waterlopen ▪ Grondwaterbescherming
Ondergrond	
Nieuw	▪ Ondergrond vroegtijdig afwegen bij ruimtelijke planvorming ▪ Aandacht voor Archeologische en aardkundige waarden ▪ Aanscherping voor dempen en verondiepen voormalige zandwinlocaties,.
Doorgezet	▪ Locaties voor zand- en zoutwinning

Voor zowel de groene als de stedelijke omgeving zijn in de Omgevingsvisie deze generieke doelstellingen vertaald naar ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven die sturend zijn voor de lokale beleidskeuzen op thema's.

In de omgevingsvisie worden een drietal min of meer provinciedekkende ontwikkelingsperspectieven gegeven, voor zowel de groene als de stedelijke ruimte. Deze perspectieven worden hier kort toegelicht, evenals een aantal centrale beleidskeuzen die hieruit voortkomen.

4.1.2 Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving

Drie ontwikkelingsperspectieven zijn leidend in de groene omgeving:

1) Groen-blauwe hoofdstructuur

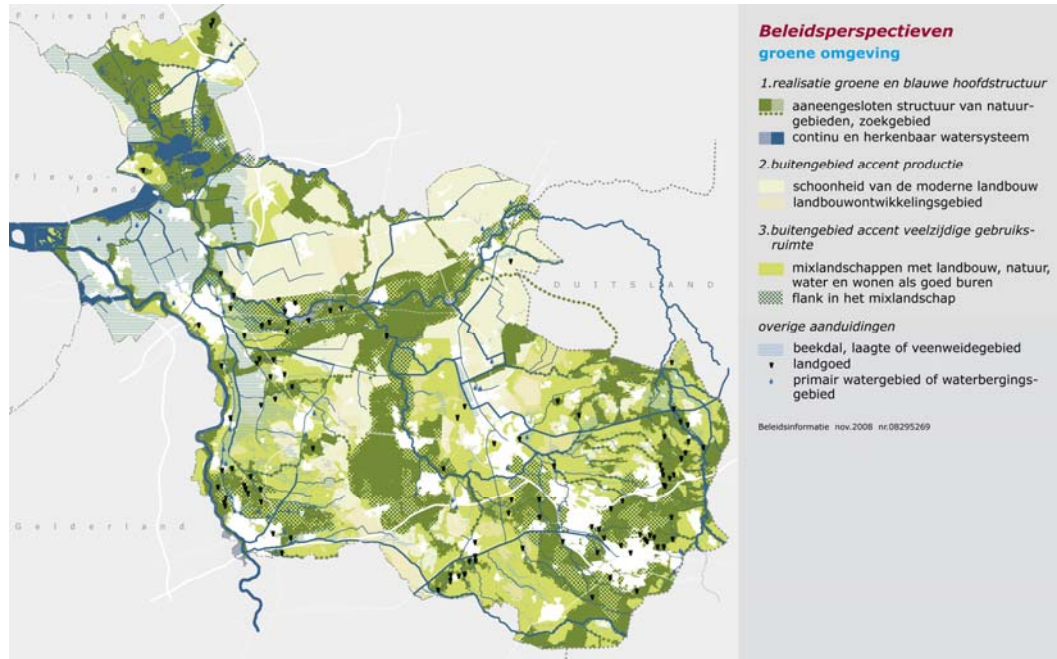
In de groen-blauwe hoofdstructuur staat de ontwikkeling van natuur en ruimte voor water centraal. Door realisatie van de EHS (gepland in 2018) worden gebieden met hoge natuurwaarden in onderling verband gebracht. Aan de randen van de groen-blauwe hoofdstructuur wordt ruimte geboden aan recreatieve voorzieningen en moet de infrastructuur voor recreatie worden verbeterd. Voor het watersysteem wordt ingezet op een meer veerkrachtig en natuurlijk watersysteem. Door de sterke verbondenheid van het Overijsselse watersysteem en de natuur kunnen in beken en laagtes ruimte voor water en ruimte voor natuur worden gecombineerd. De ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen wordt bevorderd door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

2) Vitaal platteland (accent agrarische productie)

In het ontwikkelingsperspectief vitaal platteland met accent op de agrarische ruimte wordt ruimte geboden aan de modernisering en schaalvergroting van de landbouw. Voor een concurrerende landbouwsector zijn grotere kavels gewenst. De intensieve veehouderij wordt zo veel mogelijk verplaatst naar

landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's). In de Koekoekspolder krijgt de glastuinbouw ruimte om uit te breiden.

3) Vitaal platteland (veelzijdige gebruiksruimte)

Figuur 4.2 Ontwikkelingsperspectief Groene Omgeving

In het ontwikkelingsperspectief vitaal platteland: veelzijdige gebruiksruimte is sprake van een verweving van functies. Recreatieve, natuurlijke, landschappelijke sturend zijn voor de landbouw. De vraag welk belang prevaleert zal afhangen van de gebiedskenmerken en de ligging tot andere ontwikkelingsperspectieven. Ontwikkelingsmogelijkheden worden in dit deel aangegerepen om een meer natuurlijk en veerkrachtig watersysteem te realiseren.

4.1.3 Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke Omgeving

In de stedelijke omgeving zijn drie ontwikkelingsperspectieven richtinggevend:

1) Steden als motoren/vliegwiel

Vergroten van de aantrekkingskracht van steden staat centraal in het ontwikkelingsperspectief 'steden als broedplaatsen'. De woningbouwopgave dient waar mogelijk door herstructurering of transformatie plaats te vinden. Kennisintensieve maak industrie en innovatieve MKB-ers hebben belang bij een goede positionering ten opzichte van elkaar, ten opzichte van binnensteden en ten opzichte van kennisinstellingen. Ook dient er voldoende ruimte te zijn voor terreinen voor industriële activiteiten die hinder veroorzaken (categorie 3 en 4).

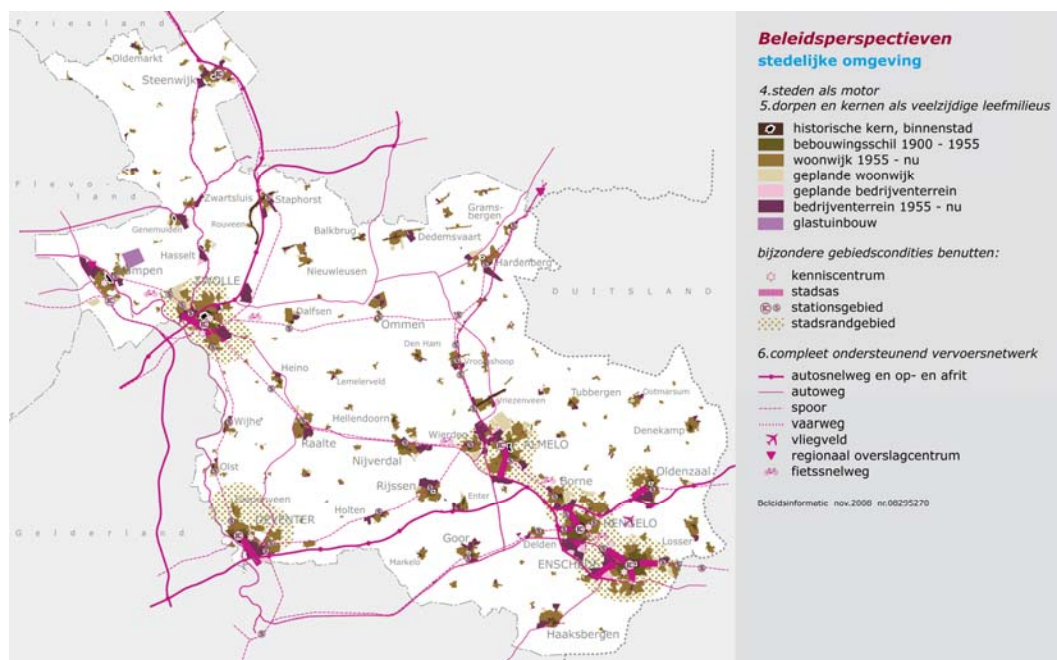
Behoud en gebruik van historisch erfgoed moet ervoor zorgen dat de identiteit van steden wordt versterkt. Daarnaast moet de nabijheid van aantrekkelijk groen in veel stadsranden worden benut bij de ontwikkeling van nieuwe woonmilieus.

2) Dorpen en kernen als veelzijdige leefmilieus

De eigenheid van dorpen dient bewaart te blijven in dit ontwikkelingsperspectief. Een klein aantal kernen krijgt een streek- of satellietfunctie en daarmee de mogelijkheid verder uit te breiden. De overige dorpen krijgen enkel ruimte om te groeien voor de eigen behoefte.

3) Veilige hoofdstructuur

In het ontwikkelingsperspectief veilige hoofdstructuur wordt ingezet op een nieuwe hoofdwegstructuur. Er wordt ingezet op een ontvlechting van inter- en intraregionaal verkeer. De verbindingen tussen de economische kerngebieden zijn richtinggevend bij het opwaarderen van het hoofdwegstructuur. Op wegen buiten de hoofdwegstructuur wordt meer ruimte gegeven aan kwaliteiten als natuur landschap en woonklimaat. De aanleg van fietssnelwegen tussen satellietsteden / dorpen en grote steden moet fietsen voor forensen tot een aantrekkelijk alternatief maken. Goederenvervoer over water en spoor wordt aangemoedigd om de doorstroming op het hoofdwegennet te behouden.

Figuur 4.3 Ontwikkelingsperspectief Stedelijke omgeving.

4.2 Modelberekeningen voor het toekomstbeeld van Overijssel gebaseerd op autonome ontwikkeling en de Ontwerp Omgevingsvisie (Beleidsvariant)

In deze paragraaf wordt per thema een interpretatie gegeven van het nieuwe beleid. Deze interpretatie is nodig om de samenhang tussen de vier lagen te begrijpen. De interpretatie is gebaseerd op de beleidsuitgangspunten en maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen zijn gekwantificeerd aan de hand van de gegevens in het Transatlantic Market scenario. Op basis van deze interpretatie wordt één beeld gemaakt van de fysieke leefomgeving (Beleidsvariant). Dit beeld is dus gebaseerd op trends en een interpretatie van het beleid, waarbij we gebruik hebben gemaakt van een model om alle gemaakte veronderstellingen vast te leggen (zie hoofdstuk 2 LUMOS Ruimtescanner). Dit levert een ruimtelijk beeld van de Beleidsvariant op (zie figuur 4.4).

Welzijn

wonen

Voor wonen (en werken) wordt het contourenbeleid uit het Streekplan afgeschaft en in plaats daarvan komt een aantal nieuwe instrumenten. Het doel om verstedelijking te bundelen blijft gehandhaafd. Hiervoor wordt herstructurering, het instrument SERladder op alle thema's toegepast. Dit betekent dat er meer bundeling plaatsvindt binnen de stedelijke netwerken. In feite is dit de bundelingsvariant die in een eerdere verkenning is gemaakt (Koomen et al, 2008). 10% van de woningvraag wordt in het huidige bestaand stedelijk gebied gerealiseerd. Daarnaast worden verstedelijkingsafspraken met de regio's gemaakt. Deze zijn op hoofdlijnen bekend. In het Ontwerp-Omgevingsvisie wordt uitgegaan van 60.000 nog te bouwen woningen tussen nu en 2030, waarvan 10.000 reeds is gerealiseerd. Bij de aanpassing van de ruimteclaim voor wonen is rekening gehouden met het feit dat de woningen die gebouwd worden in groene woonmilieus in iets lagere dichtheden worden gebouwd.

(Binnen-)steden en Landschap

In de O2-beleidsvariant wordt de huidige verdeling van stad en land behouden. Buiten de vier steden krijgen kernen en dorpen die goed aangesloten zijn op de hoofdinfrastructuur de ruimte om veelzijdige woon-, werk- en mixmilieus te ontwikkelen. Daarbij is verondersteld dat het om de invulling van lokale behoefte gaat. Steenwijk en Hardenberg behouden hun regiofunctie. Een voorbeeld van dergelijke stedelijke structuur is uitgewerkt in het bijgevoegde beeld van de Beleidsvariant. Dit ruimtelijk beeld (figuur 4.4) is gebaseerd op regionale ruimtevraag voor wonen, historische ontwikkelingen en de relatieve ligging van de kernen. Met name de woon- en werkgebieden die nabij de steden en gunstig t.o.v. de hoofdwegen en stations liggen, breiden uit. Dit zijn bijvoorbeeld Dalfsen, Heino, Raalte en richting Bathmen. Deze ontwikkeling kan worden verklaard door de vraag op de woningmarkt en de mogelijkheden die de kwaliteitsplannen (versterken van gebiedskenmerken) bieden, op beperkte schaal kleinschalige projecten worden gerealiseerd. Overigens blijft bij al deze kernen de huidige beperking ten aanzien van bouwen in de Ecologische HoofdStructuur van kracht.

Wat betreft landschap zal de IJsseldelta (het Nationale Landschap) zoveel mogelijk op slot gaan voor verdere bebouwing om de kernkwaliteit openheid te behouden. Uitzondering is de glastuinbouw (verdere uitbreiding op huidige locatie). Zoals in de onlangs verschenen Natuurbalans (PBL, 2008) is weergegeven

(zie pagina 17), speelt deze delta een cruciale rol in de natte as door Nederland die soorten de mogelijkheid biedt om zich aan te passen aan klimaatverandering. Naast het Eems Dollardgebied is de extra ruimtelijke opgave voor klimaatrobuste natte natuur groot.

De huidige diversiteit aan landschappen (zoals laagveenontginningen in de Kop van Overijssel, de kanalen en waterlopen in het Veenkoloniaal landschap en het Essenlandschap in Salland en Twente) zal worden gehandhaafd. Via kwaliteitsplannen worden gebiedskenmerken beschreven door VPDG en HNS zoveel mogelijk gehandhaafd. Toch zal de beleving anders worden omdat meer ruimte gegeven wordt aan ontwikkeling.

Veiligheid en gezondheid

In water-overlastgebieden en laaggelegen delen wordt onder voorwaarden gebouwd. De watertoets wordt doelgericht gehanteerd in gebieden waar wateroverlast speelt. Ook wordt bij de locatie van woningbouw rekening gehouden met de ligging ten opzichte van hoofdwegennet, spoorwegen en vaarwegen. Echter door de toepassing van de SERladder zal soms toch ook gebieden waar de basiskwaliteit (geluid en externe veiligheid) in de toekomst wordt overschreden (door het toenemend verkeer en vervoer), worden gebouwd.

Welvaart

Bedrijventerreinen

Het areaal bedrijventerrein wordt verkleind ten opzichte van de Trendvariant (door herstructurering en SER ladder wordt meer ruimte in bestaand stedelijk gebied gecreeerd). In de modelberekeningen is uitgegaan van een harde ruimteclaim van ca 1300 ha. In de Omgevingsvisie wordt uitgegaan van de volgende beschikbaarheid (tot 2020): 911 ha harde plannen, 359 plannen in pijplijn en 800 ha zachte plannen. Goederenvervoer zal meer plaatsvinden over spoor en water. Hiervoor worden volgende "hub's" belangrijk voor containervervoer over weg, water en spoor: Kampen, Hengelo en Coevorden. Dit betekent dat de grotere concentratie van bedrijvigheid zal plaatsvinden in Hengelo en Kampen. Het betreft met name de uitbreidingsbehoefte voor Distributie en groothandel. Er vindt dus een bundeling van deze activiteiten plaats. Voor bulk en stukgoed geldt dit niet.

Ook bij werken gelden de huidige harde restricties ten aanzien van de EHS. Hier mag niet gebouwd worden. Daarnaast mogen er geen nieuwe bedrijven in de groenblauwe contouren komen (beken, beïnvloedingsgebieden EHS en uiterwaarden).

In de beleidsvariant dat op basis van het voorgestelde beleid en trends is ontwikkeld, komt naar voren dat naast Zwolle, in Twente, Hart van Zuid in Hengelo, Kampen en Havenkwartier in Deventer aantrekkelijk zijn voor bedrijventerreinen. Let wel dit kaartbeeld is het resultaat van een modelberekening gebaseerd op een combinatie van trends in het verleden en het voorgestane beleid. In het beleid zijn de locaties niet precies aangewezen!

Recreatie

De nabijheid van EHS, Natura2000-gebieden en de nationale landschappen zijn aantrekkelijke factoren voor de vestiging van dagrecreatie bedrijven en verblijfsrecreatie. Hier wordt verwacht van de ondernemers dat ze hun bijdrage leveren aan de verbetering van de aantrekkelijkheid van het landschap. De concentratie van deze recreatieve functies zal vooral in de gebieden 'vitaal platteland accent veelzijdige

gebruiksruimte'plaatsvinden, zie Ontwerp-Omgevingsvisie pagina 74 (kaartje). (Kop van Overijssel, Vechtdal Overijssel, Hanzesteden, Salland en Twente).

Glastuinbouw

Glastuinbouw blijft in de Koekoekspolder en kan daar nog iets uitbreiden (alleen verdichten). Verdere uitbreiding is niet toegestaan.

Akkerbouw en grondgebonden veehouderij

Akkerbouw heeft buiten de foerageergebieden en Noordoost-Overijssel een zwakke positie op de grondmarkt. Akkerbouw wordt deels omgezet naar veeteelt. Bedrijven die elders te weinig ruimte hebben vestigen zich in deze gebieden. Daarnaast is het goed denkbaar dat er binnen de randvoorwaarden van de gebiedskenmerken, nieuwbouwprojecten worden ontwikkeld in landbouwgebieden die goed ontsloten zijn en op geringe afstand van de steden liggen. Daar waar de ruimtedruk hoog is, zullen deze landbouwgebieden een andere functies krijgen. Dit geldt met name voor de akkerbouw. De akkerbouw nabij logs (mais veevoeder) zal wel blijven.

De grondgebonden veeteelt is een veel sterkere sector en zal minder inleveren en zal uitbreiden ten koste van de akkerbouw. Aan de voortgaande schaalvergroting van de landbouw worden minder beperkingen opgelegd (opheffing bouwblokbeperking). Het nieuwe beleid zet net als bestaand beleid in op een verbetering van de structuur (verkaveling). Daar waar de gebiedskenmerken beschreven in het kwaliteitsplan het mogelijk maakt zal deze plaatsvinden. De schaalvergroting maakt het mogelijk om de emissiereductie te vergroten.

Intensieve veeteelt

Voor heel Overijssel geldt dat er geen nieuwe bedrijven in de groenblauwe contouren komen (beken, beïnvloedingsgebieden EHS en uiterwaarden) mogen worden gevestigd. De reconstructiezonering voor intensieve veehouderij is van toepassing op het Reconstructiegebied Salland-Twente. Alleen in LOG's kunnen nieuwe vestiging plaatsvinden daarbuiten kan dat alleen op plekken waar al intensieve veeteelt is. Hierbij zal schaalvergroting plaatsvinden. Op sterlocaties neemt het aantal dieren toe.

Bereikbaarheid

Sturing op het gebied van bereikbaarheid vindt plaats via bundelen en intensivering (Zwolle, Kampen, Almelo, Hengelo, Enschede en Deventer), in stedelijke gebieden (3), intraregionaal (4 regio's) en interregionaal niveau.

De nadruk op bundelen wordt versterkt door een andere beleidsstrategie op mobiliteit. De beleidsdoelen worden aangepast. Bereikbaarheid wordt het centrale thema. De Provincie presenteert in de Omgevingsvisie een iets aangepaste hoofdwegenstructuur. Buiten deze hoofdinfrastructuur legt de provincie tenzij het niet anders kan, geen nieuwe (rond)wegen meer aan. Hier zijn deze beleidsuitspraken geïnterpreteerd als het streven naar een ontvlechting van inter- en intraregionaal verkeer. Het hoofdwegennet wordt iets aangepast: de doorstroming op de N35 moet worden verbeterd (kortere reistijd). Dit geldt ook voor de N340, N18 en voor de N23 (Kampen-Lelystad). Ook de snelheid op de N50 zou verhoogd moeten worden.

Naast deze ontvlechting zet de provincie ook in op een verschuiving in de modal split. Voor personen vervoer moet het aandeel fiets en ov km toenemen. De aanleg van fietspaden tussen de satellietsteden/-dorpen en de grote steden krijgt prioriteit. Qua ov wordt geïnvesteerd in het uitbreiden van bestaand spoorlijnen naar dubbelspoor en er worden nieuwe stations aangelegd.

Het parkeerbeleid wordt niet aangepast.

Voor goederenvervoer moet Overijssel geen belemmeringen opleveren. Om te voorkomen dat het hoofdwegennet dichtslibt, wordt er ingezet op een verschuiving van vracht over de weg naar vracht per trein en over water.

Het kanaal Almelo naar Coevorden wordt geschikt gemaakt voor grotere boten.

(Duurzame) energie

De provincie wil in 2020 een reductie van de jaarlijkse CO₂ uitstoot realiseren van 30% ten opzichte van 1990. Deels zal dit plaatsvinden via duurzame opwekking. (biomassa, wind, zon en rest- en omgevingswarmte). Aangenomen wordt dat in het stedelijk gebied en bij stedelijke uitbreidingen serieus aandacht wordt besteed aan duurzame energievoorziening (bijvoorbeeld bij Hengelo, Zwolle en Kampen). Voor wind zal ruimte moeten worden gevonden in de groene ruimte binnen de provinciegrenzen (80 MW). Gegeven het belang dat Overijsselaars toekennen aan de kwaliteit en de identiteit van hun provincie, en het feit dat er geen locaties worden aangewezen, wordt hier in de ruimtelijke uitwerking van de varianten geen rekening gehouden.

Ook het aandeel energie opgewekt mestvergistingslocaties (nabij veehouderijen en intensieve veeteelt) wil de Provincie vergroten. Gedacht wordt aan ca 100 locaties. Het is nog onduidelijk hoe het beleid op dit gebied zal worden ingevuld.

Door koude warmte opslag en aardwarmte wordt het steeds drukker in de ondergrond. Hiervoor formuleert de Provincie duidelijker beleid.

Natuurlijke hulpbronnen

Natuur

De EHS-begrenzing, zoals weergegeven op pagina 77 in de Ontwerp-Omgevingsvisie 2008 wordt als uitgangspunt gebruikt en de robuuste verbindingen worden gerealiseerd. Huidige natuurgebieden blijven en de Natura2000 gebieden worden middels beheerplannen door de provincie beschermd. Verondersteld wordt dat dit beheer succesvol is. De wateraandachtsgebieden worden in de modelberekeningen voor zover mogelijk vrijgehouden van intensieve veehouderijen, en "hoogstikstoflandbouw", industrie en glastuinbouw. Dit is een interpretatie van de gebiedsgerichte aanpak en de invulling van de beheerplannen, die in de Omgevingsvisie zijn beschreven. In de beekdalen wordt gewerkt met een buffer van 250 meter. In deze buffer mogen geen emissies plaatsvinden. Wat betreft het generieke nationale beleid zijn er geen verschillen met de Trendvariant.

De Weidevogel- en ganzenfoerageergebieden blijven landbouwgebieden.

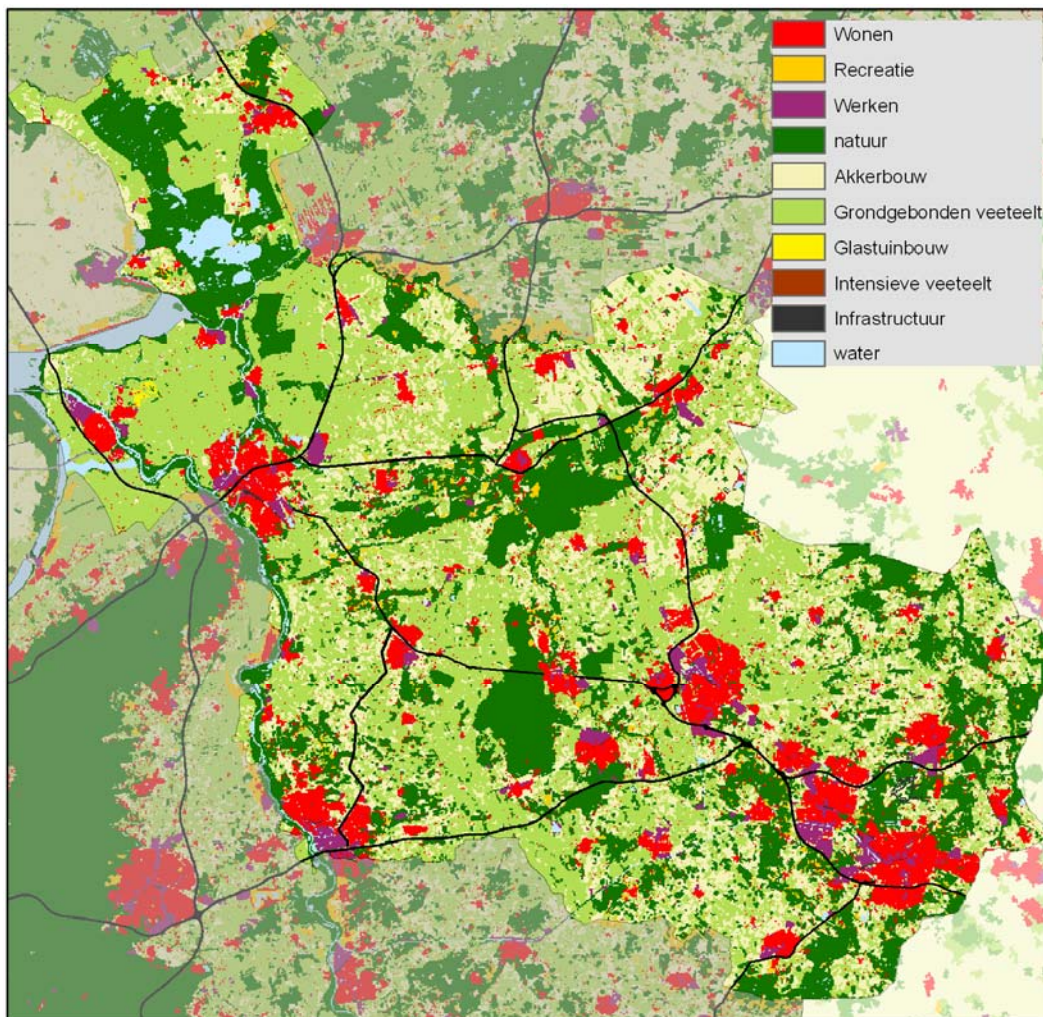
De natuurgebieden buiten de EHS dienen door de gemeenten in bestemmingsplannen te worden vastgelegd.

Watersysteem en klimaat

De ingezette koers in het waterbeleid wordt aangescherpt en geconcretiseerd. De Streekplanherzieningen van de afgelopen tijd worden ongewijzigd op het kaartbeeld van de Beleidsvariant overgenomen. Dit betekent dat bij de uitwerking van deze variant rekening is gehouden met de primaire watergebieden aangewezen voor waterberging in extreme situaties, reserveringen langs waterlopen voor toekomstige verruiming van de afvoercapaciteit, de op de kaart aangegeven aandachtsgebieden voor wateroverlast en de inrichting van drinkwaterwinningen (grondwaterbeschermingsgebied en intrekgebied). Wat betreft de implementatie van de KRW wordt in deze invulling van de Beleidsvariant verondersteld dat er geen wijzigingen optreden. De Provincie kiest voor een pragmatische benadering. Uitgaande van de bestaande situatie wordt nagegaan wat haalbaar is. Het ecologische ambitieniveau voor de sterk veranderde en kunstmatige wateren wordt afgeleid van de meest daarop gelijkende natuurlijke wateren. Dit wordt vertaald naar een Maximum Ecologische Potentieel. Vervolgens is nagegaan welke maatregelen getroffen zouden moeten worden om dit maximum ecologisch potentieel te halen. Alle maatregelen met veel negatieve gevolgen (bijvoorbeeld voor de landbouw: bemestingsintensiteit of stedelijk gebied: wateroverlast) zijn hier van afgehaald en op deze wijze is het Goed Ecologisch Potentieel vastgesteld. De provincie kiest vooral voor inrichtings- en beheer maatregelen (natuurlijk vriendelijke oevers e.d.). Deze hebben een positief effect op de landschappelijke kwaliteit (en toeristische attractiviteit), drinkwatervoorziening (andere waterdoelstellingen) en nationale natuurdoelen (doelsoorten). Het effect op het halen van internationale natuurdoelstellingen (Natura2000) is lager omdat in veel gebieden de watercondities niet sterk verbeteren. In laaggelegen delen en wateroverlastgebieden wordt minder gebouwd en bedrijventerreinen, woningen en infrastructuur wordt aangepast aan mogelijke veranderingen in het watersysteem (voorbeeld terpen). De provincie heeft een koppeling gelegd tussen het opstellen van de GGOR (Gewenst Grond en Oppervlakteregime) door het waterschap en het opstellen van Natura 2000 beheerplannen. Dit betekent dat in 2009 precies bekend is welke maatregelen genomen moeten worden om de verdroging op te lossen. De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur is hiervoor het instrument. De provincie heeft de EHS zo herbegrensd dat de hydrologische buffers die nodig zijn om de verdroging op te heffen binnen de EHS liggen. Hiervoor is hydrologisch onderzoek gedaan door het waterschap. Mochten er naar aanleiding van Natura 2000 nog nieuwe inzichten komen dan kan de begrenzing van de EHS hier op worden aangepast.

Ondergrond

Er worden geen nieuwe restricties vanuit dossier bodem en grondwater aan ruimtelijke ontwikkelingen gesteld. Wel wordt door nieuwe instrumenten in ruimtelijke planprocessen nadrukkelijker gekeken naar de balans in de ondergrond (via behouden, benutten/ontwikkelen en saneren), waardoor de kenmerken van de ondergrond de ruimtelijke ontwikkelingen mede bepalen. Dus er is sprake van een indirecte beïnvloeding. Ten opzichte van het bestaand beleid zit het verschil met name in het vroegtijdig en integraal meenemen van ondergrond als afwegingskader in de ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling. De kaart met potentiële zand- en zoutwinningen geldt als restrictie voor andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Figuur 4.4 Ruimtegebruik in Beleidsvariant 2040

4.3 Conclusies

Het voorgestelde beleid verschilt qua beleidsdoelen niet heel erg veel van het bestaande beleid. Echter door het concretiseren van beleid, het vastleggen van procesafspraken en het benadrukken van de samenhang tussen de beleidsvelden en de ambities op een hoger schaalniveau opnieuw te beoordelen (ruimte voor wonen en werken, mobiliteit en natuur) kan aanzienlijke winst worden behaald wat betreft ruimtelijke kwaliteit en mogelijk ook voor andere duurzaamheidsthema's zoals de reductie van de CO₂ uitstoot.

Het ruimtelijke beeld wat op basis van de Ontwerp-Omgevingsvisie is gemaakt, verschilt van het ruimtelijke beeld dat gebaseerd is op het vigerende beleid. De natuur is meer verbonden. Ontwikkelingen van wonen en werken is op provinciale schaal iets meer geconcentreerd, terwijl binnen de stadsregio's juist sprake is van iets meer spreiding. De landbouw in de delen van het agrarische cultuurlandschap met accent productie krijgt meer ruimte voor nieuwe investeringen en aanpassingen in het productiesysteem. In de andere delen van Overijssel is de vitaliteit van deze sector meer afhankelijk van lokale condities en mogelijke beschikbare financiële steun.

5 Beoordeling van Trendvariant en Beleidsvariant

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het bestaand beleid (Trendvariant) en het voorgestelde beleid in de Ontwerp-Omgevingsvisie (Beleidsvariant) met elkaar vergeleken. Bij het beoordelen van het nieuwe beleid is reeds met een schuin oog gekeken naar het nieuwe beleidsinstrumentarium (beschreven in het realisatieschema) dat tijdens het schrijven van deze PlanMER, nog in ontwikkeling is. Immers om de mate van doelsrealisatie te kunnen inschatten is het belangrijk een inschatting te maken of de in te zetten middelen succesvol zullen zijn⁶.

5.2 Beoordeling

Tabel 5.1 Mate van Doelbereik⁷ in de Trendvariant en de Beleidsvariant (zichtjaar 2020/2040)

Thema	Trend doelbereik	Beleid doelbereik en toe/afname
Woonomgeving <i>differentiaties woonmilieus</i>		▲
Woonomgeving <i>vitaliteit</i>		▲
(Binnensteden en) Landschap <i>identiteit en verscheidenheid</i>		▲
(Binnensteden en) Landschap <i>ationale landschappen</i>	Doel	=
Binnensteden en) Landschap <i>openheid</i>		=
Binnensteden en) Landschap <i>toegankelijkheid voor recreanten</i>		▲
Binnensteden en) Landschap <i>kernkwaliteiten steden</i>		▲
Veiligheid en gezondheid <i>basiskwaliteit</i>	Doel	▲

⁶ Helaas konden niet alle thema's volledig worden beoordeeld. Omdat de financiële informatie ontbreekt, zijn de indicatoren met betrekking tot financiële investeringen niet meegenomen.

⁷ Indien geen harde doelstelling is geformuleerd betreft de score de richting waarin de ontwikkeling gaat (groen: positief, geel: neutraal of rood: negatief)

Veiligheid en gezondheid <i>overstromingsrisico's</i>	Doel	=
Veiligheid en gezondheid <i>wateroverlast</i>	Doel	=
Veiligheid en gezondheid <i>verontreiniging en saneren asbestwegen</i>		▲
Economie en vestigingsklimaat <i>Beschikbaarheid van bedrijventerreinen die aansluiten bij de vraag</i>		▲
Economie en vestigingsklimaat <i>intensieve veehouderijen</i>		=
Economie en vestigingsklimaat <i>grondgebonden landbouw</i>		=
Bereikbaarheid steden auto	PM	PM
Bereikbaarheid steden openbaar vervoer en fiets	PM	PM
Bereikbaarheid landelijk gebied auto	PM	PM
Bereikbaarheid landelijk gebied openbaar vervoer en fiets	PM	PM
Energie <i>bedrijven en gebouwde omgeving</i>	Doel	▲
Energie <i>aandeel duurzaam</i>	Doel	▲
Natuur <i>EHS</i>	Doel	=
Natuur <i>Natura2000 gebieden abiotische randvoorwaarden</i>	Doel	▲
Natuur <i>weidevogels en ganzen</i>		=
Watersysteem en klimaat <i>NenP in grond- en oppervlaktewater</i>	Doel	▲
Watersysteem en klimaat <i>verdroging</i>	Doel	▲
Watersysteem en klimaat <i>zekerstellen drinkwatervoorziening</i>	Doel	=
Watersysteem en klimaat <i>klimaatverandering</i>		▲
Ondergrond <i>duurzaam gebruik ondergrond</i>		▲

Toelichting bij tabel:

In Tabel 5.1 is de score van de Trendvariant en de Beleidsvariant weergegeven. In de kolom van de Trendvariant betekent groen dat de ontwikkelingen de goede kant opgaan en wanneer er doelen zijn geformuleerd, worden deze waarschijnlijk gehaald. Geel betekent dat het halen van een doel onzeker is en/of dat de bestaande situatie niet duidelijk beter of slechter wordt. Rood betekent dat de doelen waarschijnlijk niet worden gehaald of wanneer er geen doelen geformuleerd zijn, de ontwikkeling een negatieve trend laat zien. In de kolom van de Beleidsvariant is het nieuwe beleid op dezelfde manier beoordeeld. Daarnaast is in de kolom Beleidsvariant met symbolen (▲, ▼ en =) weergegeven of beleidsambities verwoord in de Ontwerp Omgevingsvisie en het nieuwe instrumentarium, de trend in positieve (▲), negatieve (▼) manier of niet (=) zal beïnvloeden. PM betekent in deze kolom dat het onderzoek nog niet is afgerond en de score nog kan worden aangepast.

Toelichting bij de beoordeling

Welzijn

Woonomgeving: differentiatie woonmilieus

Dit criterium heeft betrekking op de mate waarin in de toekomst vraag en aanbod op de woningmarkt op elkaar aansluiten.

Door stringente toepassing van de SER-ladder ligt er meer nadruk op inpassing van de toevoegingen aan de woningvoorraad in het bestaand stedelijk gebied. Deze focus geeft ten opzichte van de Trendvariant minder mogelijkheden voor uitbreiding van kernen buiten de stedelijke netwerken. Deze ontwikkeling sluit aan bij de toekomstige vraag van een- en tweepersoonshuishoudens die een voorkeur hebben voor stedelijk wonen. Het nieuwe beleid biedt de mogelijkheid om nieuwe woonwerkmilieus te creëren waarbij beter kan worden ingespeeld op toekomstige vraag (mix milieus), als we er van uit gaan dat de vraag naar kwaliteit ook in de toekomst blijft bestaan.

De Beleidsvariant scoort dus ten opzichte van de Trendvariant positief op de indicator “differentiatie woonmilieus” omdat in het nieuwe beleid meer rekening wordt gehouden met de veranderingen in de bevolkingssamenstelling (andere woonwensen) en –omvang, die mogelijk in het verschiet ligt. Met behulp van de bevolkingsgroei van de komende jaren wordt een kwaliteitslag gemaakt in de bestaande gebouwde omgeving. Deze slag wordt veel lastiger als er sprake is van krimp.

Via het ontwerp van de infrastructuur wil de Provincie deze inbreiding ondersteunen. Steden moeten goed bereikbaar blijven. Eerste resultaten van het lopende onderzoek van Goudappel en Coffeng laten zien dat de verschillen in bereikbaarheid tussen de delen in Overijssel in de toekomst minder groot worden.

Woonomgeving: vitaliteit

Dit criterium heeft betrekking op verschillende aspecten van de woonomgeving: voorzieningen in kleine kernen, werkgelegenheid in stadscentra en kwaliteit buitenruimte in de woonomgeving

Een aandachtspunt is de leefbaarheid in kleinere kernen. Ten opzichte van de Trendvariant vindt in de Beleidsvariant meer bundeling plaats in de stedelijke netwerken. Dit heeft implicaties voor de woningbouwopgave en mogelijk het voorzieningenniveau in kleinere kernen (vitaliteit). Zeker omdat hier de afname van de bevolking het eerst merkbaar is. Gegeven de autonome ontwikkelingen (schaalvergroting in detailhandel, onderwijs en zorg) is het verschil tussen beide varianten op dit punt minimaal. Ook wanneer de bevolking in kleine kernen iets zou toenemen, is dit vaak onvoldoende voor het instandhouden van het lokale aanbod van voorzieningen.

De Beleidsvariant scoort positiever dan de Trendvariant op de levendigheid in steden. Het aandeel werkzame personen in steden neemt waarschijnlijk toe en door herstructurering kunnen buurten met een verouderde woningvoorraad en onaantrekkelijke buitenruimtes worden verbeterd.

Landschap: Identiteit en verscheidenheid

In de Beleidsvariant wordt het beleid meer gericht op het versterken van de eigen identiteit en diversiteit van de verschillende landschappen.

Door het breed toepassen van de SER ladder en de planologische bescherming van de EHS, bestaande natuurgebieden en Nationale Landschappen, genieten landschappen bescherming. Ook buiten deze gebieden gelden regels om de ruimtelijke kwaliteit te versterken. In de uitvoering wordt gewerkt met een gebiedskenmerken catalogus, waarmee beoogd wordt om de onderscheidende kenmerken van een gebied of onderdeel van een stedelijk systeem via ontwikkeling en beheer te versterken.

Kans op nieuwe grootschalige bedrijventerreinen en de kans op nieuwe wijken in bestaande landschappen nemen af.

Een andere beleidskeuze voor de landschappelijke kwaliteit is de opheffing van de bouwblokbepanking. Deze kan zowel een positief als negatief effect hebben op de identiteit en verscheidenheid van het landschap. Opstellen kunnen beter in het landschap worden ingepast, waardoor verrommeling in het buitengebied wordt tegengegaan. Echter er is ook een keerzijde: grote agrocomplexen zijn lastig in een kleinschalig landschap in te passen.

Een vergelijking van het ruimtelijk beeld in de Trendvariant en de Beleidsvariant laat zien dat in beide gevallen de locaties voor nieuwe bebouwing grotendeels overeenkomen. Als kanttekening bij de Beleidsvariant kan worden vermeld dat misschien meer in landschappen met een hoge belevingswaarde wordt gebouwd. Dit omdat de landschappen buiten de EHS en bestaande natuurgebieden, bebouwing met toepassing van de SERladder, wordt toegestaan.

Het is denkbaar dat mogelijk nieuwe concepten in de toeristensector (luxue resorts) de economische waarde van een gebied versterken en de belevingswaarde iets verlagen. Deze nieuwbouw dient wel aan strikte kwaliteitseisen te voldoen, die moeten zorgen aan een goede inpassing in het gebied. Het effect voor de waardering van het landschap is daarom lastig in te schatten.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat het sturen op ruimtelijke kwaliteit via gebiedskenmerken, alleen goed werkt als hierop tijdens de planvorming én planuitvoering wordt gestuurd. Onderzoek naar de effectiviteit van werken met kwaliteitsplannen in het landelijk gebied, is nog niet beschikbaar. .

Landschap: Nationale landschappen

In de Beleidsvariant is net zoals in de Trendvariant, geen ruimte voor nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkeling in de nationale landschappen. De twee Landbouw Ontwikkelings Gebieden (LOG's) zijn gesitueerd in het Nationale Landschap van Noordoost Twente omdat deze juist de karakteristieken van dit landschap versterken: grootschalige landbouwontginning. .De handhaving en uitbreiding van de glastuinbouw in het Nationaal landschap IJsseldelta zorgt voor een negatieve beoordeling van de Beleidsvariant.

Landschap: openheid

Openheid is een specifieke kwaliteit van bepaalde landschapstypen (zeekleilandschap, veenkoloniaal landschap en delen van de laagveenontginningen: polder Mastenbroek). In zowel de Trendvariant als de Beleidsvariant wordt ingezet op behoud en versterking van gebiedskwaliteiten. De berekeningen van openheid (onderzoek VU) zijn gebaseerd op de uitkomsten van de modelsimulatie. Als open gebied beschouwen de onderzoekers hier alle niet-bebouwde gebieden met een minimum oppervlak van 250

hectare. Dit betekent dat akkerbouw, grondgebonden veeteelt, infrastructuur en kleine wateroppervlakken als open land worden beschouwd. Van deze open gebieden is vervolgens gekeken hoe groot het totale areaal binnen in Overijssel is, wat de gemiddelde grootte is van alle open ruimten die geheel of gedeeltelijk binnen Overijssel liggen en hoe groot het grootste open gebied is (Tabel 5.1).

Tabel 5.1 Indicatoren openheid landschap voor huidige situatie, Trend en Beleidsvariant

	Trendvariant	Beleidsvariant
totaal open gebied in Overijssel [ha]	747.312	746.597
gemiddelde grootte open gebieden [ha]	49.820	49.773
grootste open gebied [ha]	149.629	149.710

Hieruit blijkt dat de verschillen tussen de Trendvariant en de Beleidsvariant minimaal zijn. In de Trendvariant vindt iets meer nieuwbouw buiten de stedelijke netwerken plaats.

Landschap: toegankelijkheid recreanten

De Beleidsvariant zet in op de ontwikkeling van een toeristische routestructuur voor varen, wandelen en fietsen met een verbeterde aansluiting op de hoofdverkeersstructuur. Gebieden die al een hoge aantrekkingskracht hebben (Kop van Overijssel, Vechtdal, Hanzesteden, Salland en Twente) moeten hun identiteit versterken en worden verbonden. Het accent ligt op het investeren in infrastructuur en routes en het versterken van knooppunten in aantrekkelijke buitengebieden. De belevingswaarde van het landschap neemt door deze betere ontsluiting toe (belevingswaarde is afhankelijk van kwaliteit en mate van ontsluiting).

(Binnen) steden Landschap: kernkwaliteiten steden

Het versterken van de kwaliteitskenmerken van bestaande woonmilieus en gebiedskenmerken staat in de Beleidsvariant centraal. Bijzondere aandacht is er voor het benutten van de mogelijkheden die cultuur historische waarden bieden voor nieuwe woonmilieus. Het biedt kansen om de leefbaarheid in de steden te vergroten. Door in te zetten op vernieuwing van bestaande wijken en buurten, kunnen huidige problemen binnen de steden (bijvoorbeeld de aanleg van een nieuwe busbaan of ruimere fietspaden) worden aangepakt en wordt geanticipeerd op mogelijk toekomstige problemen (het combineren van pleinen en parken met de toekomstige behoeften aan plekken om pieken in de regenval beter op te vangen). Voorkomen wordt dat de leefbaarheid in minder aantrekkelijke buurten achteruit gaat door structurele leegstand. Door buurten op peil te houden blijven bewoners investeren in de woning en de buurt. Daarnaast kan intensiveren bijdragen aan het behoud van collectieve waarden. Deze beredenering wordt ondersteund door de nationale analyse van de maatschappelijke kosten en baten van woningbouw (IBO verstedelijking, 2006) blijkt dat tegenover de hogere kosten van het binnenstedelijk bouwen vaak ook hoge baten staan, zoals het behoud van de open ruimte, hogere gemiddelde grondopbrengsten en doorgaans lagere kosten voor de aanleg van infrastructuur. In de studie Nederland Later (2006) van het MNP is berekend dat met name de beheerkosten van de gebouwde omgeving bij intensivering, over een langere periode lager zullen uitvallen. De bebouwingsdichtheid van de steden in Overijssel biedt mogelijkheden voor intensivering. In dit tijdsbestek is geen inventarisatie gemaakt van de mogelijkheden binnen Overijssel

In het boek "Bouwplaats Enschede" van Th. Baart en T. Schaap (2007) worden de mogelijkheden van kwaliteitsverbeteringen geïllustreerd. De collectieve waarden in de samenleving worden hiermee vergroot. De keerzijde van de medaille is dat deze kwaliteit een prijs heeft: het woningtekort zal minder snel worden opgelost (inbreiden vraagt een veel langere voorbereidingstijd) en verdichten is vaak duurder dan de ontwikkeling van nieuwbouw in het buitengebied.

Veiligheid en gezondheid: Basiskwaliteit

Door in te zetten op bundeling van verkeersstromen en verdere concentratie en bundeling van verstedelijking wordt een nog sterkere toename van het autoverkeer (als belangrijke bron van geluidhinder en luchtverontreiniging) voorkomen. Verschillen tussen huidig beleid (Trendvariant) en het nieuwe beleid (Beleidsvariant) wat betreft de aanpak van lokale problemen op gebied van luchtkwaliteit en geluid zijn beperkt. Alleen de grotere nadruk van het versterken van fiets en ov in het nieuwe beleid, zorgt er voor dat de basiskwaliteit in steden in de toekomst niet verder daalt. Lokaal (binnenstedelijk) kan de geluidhinder toenemen (dit is sterk afhankelijk van hoe de modal shift uitpakt.) Generiek beleid zorgt er voor dat de luchtkwaliteit ondanks de lokale toename van verkeer toch zal dalen. Voor geluid geldt dit niet. Door effectgerichte maatregelen wordt in beide varianten in het buitengebied de geluidhinder voor een deel beperkt.

Externe veiligheid (plaatsgebonden risico en groepsgebonden risico) is in Overijssel geen grootschalig milieuprobleem. Door intensivering van het ruimtegebruik kunnen lokaal wel knelpunten ontstaan. Verondersteld wordt dat bestaande wetgeving voldoende bescherming biedt om de externe veiligheid van Overijsselaars in de toekomst te garanderen.

Veiligheid en gezondheid: overstromingsrisico's

In zowel de Trendvariant als in de Beleidsvariant wordt ingezet op het bieden van voldoende bescherming tegen overstromingen. Aan de nationaal gestelde doelstellingen voor overstromingsrisico's wordt momenteel voldaan. De overstromingsrisico's kunnen worden berekend op basis van de verwachte waterdiepte bij een overstroming en vastgestelde risico- en schadefuncties die uitdrukken hoeveel schade en slachtoffers te verwachten zijn bij een bepaalde waterdiepte. Bij deze bepalingen is uitgegaan van een beperkte zeespiegelstijging (+25 cm) en een voortzetting van het huidige veiligheidsbeleid.

Tabel 5.2 Overstromingsrisico, schade en slachtofferbepalingen per dijkkring

Dijkkring	Omvang [ha]	Norm frequentie	Schade trend [M€]	Schade beleid [M€]	Slachtoffers trend	Slachtoffers beleid
Vollenhove	50645	1/1250	9624	9396	<20	<20
Mastenbroek	9546	1/2000	4150	4334	<20	<20
IJsseldelta	11651	1/2000	3769	3675	<20	<20
Salland	28162	1/1250	13153	12594	<20	<20
<i>Totaal</i>			<i>30696</i>	<i>29998</i>	<i><100</i>	<i><100</i>

Deze effectbepaling (tabel 5.2) laat zien dat de te verwachten gevolgen voor schade en slachtoffers voor beide varianten zeer vergelijkbaar zijn. Dat is logisch als wordt bedacht dat een groot deel van de effecten gekoppeld is aan de huidige bebouwde gebieden. Desalniettemin leidt de Beleidsvariant waarschijnlijk tot een afname in de verwachte schade en slachtofferaantallen, omdat bij stedelijke herstructurering meer rekening moet worden gehouden met overstromingsrisico's. In de omgevingsvisie wordt het gebied begrensd waarin water "medeordenend" is en in de gebiedskenmerken.

Veiligheid en gezondheid: wateroverlast

In zowel de Trendvariant als in de Beleidsvariant wordt ingezet op het bouwen in gebieden waar het risico van wateroverlast beperkt is. Voor het vergelijken van de effecten tussen de varianten is er een buffer van 200 meter rond essentiële waterlopen gelegd en wordt dit gecombineerd met (potentiële) wateroverlastgebieden. In totaal wordt er in de Beleidsvariant ruim 100 ha minder bebouwd in potentiële wateroverlastgebieden. Dit aantal hectares is van zeer beperkte omvang als het wordt vergeleken met bestaande bewoning in potentiële wateroverlastgebieden en daarom wordt geconcludeerd dat er geen verschil is in de beoordeling van beide varianten.

Welvaart

Economie en vestigingsklimaat: Intensieve veehouderijen

Voor de verplaatsing van intensieve veehouderij is 17.000 ha gereserveerd in LOG gebieden. Daarbuiten is in het bestaand en nieuw beleid nieuw vestiging niet toegestaan. In de toekomst wordt onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van mogelijke agro businessparken. Door recente uitspraken van de bestuursrechter over uitbreidingsmogelijkheden en verplaatsingen zijn de groeimogelijkheden van deze sector zeer beperkt. Dit geldt met name voor de LOG gebieden nabij Natura2000 gebieden.

Ook de gewenste verplaatsingen zijn op dit moment niet mogelijk vanwege de onduidelijke rekenregels over hoge stikstofdeposities in de Natura2000gebieden. Door het opheffen van de bouwblokbeperkingen hebben de boeren meer mogelijkheden om hun bedrijf zo economisch mogelijk in te richten en tegelijkertijd te zorgen voor een betere inpassing in het landschap. Daarbij wordt in het nieuwe beleid binnen het Reconstructiegebied als geheel het principe van " saldering" toegepast.

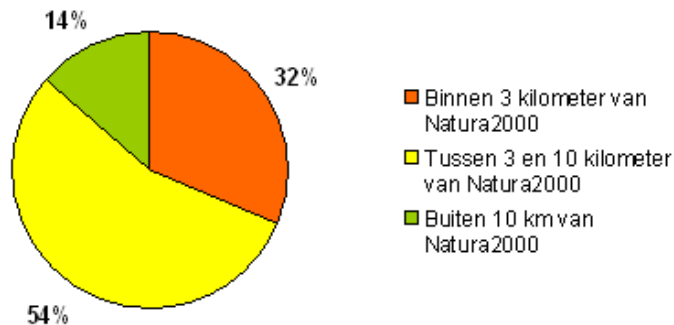
Het verschil tussen het bestaand en nieuwe beleid is voor de intensieve veehouderijen is beperkt: er blijven strikte regels gelden.

Economie en vestigingsklimaat: grondgebonden landbouw

Het verschil tussen het bestaand en nieuwe beleid is voor de grondgebonden landbouw (belangrijkste sector in Overijssel) beperkt: er blijven strikte regels gelden. Wel zal er meer verschillen tussen gebieden ontstaan: in het deel " Vitaal Plattelandaccent productie" zijn meer ontwikkelingsmogelijkheden dan elders in Overijssel.

Door het opheffen van de bouwblokbeperkingen hebben de individuele boeren meer mogelijkheden om hun bedrijf zo economisch mogelijk in te richten en tegelijkertijd te zorgen voor een betere inpassing in het landschap. Dus individuele bedrijven hebben een beter perspectief in de Beleidsvariant ten opzichte van het huidige beleid (Trendvariant). De totale sector heeft een perspectief dat gelijk is aan de Trendvariant, omdat

de ontwikkelingsruimte vanuit nationaal milieu- en natuurbeleid beperkt is. Wanneer uitgegaan wordt dat het opheffen van bouwblokbeperkingen (na 2015) groei mogelijk maakt in de grondgebonden veehouderij in gebieden die ver van Natura2000 gebieden liggen, is de invloed van het opheffen van de bouwblokbeperkingen voor deze sector niet erg groot. Gegeven de vele onzekerheden in de ontwikkelingen en de complexiteit van het beleid, is het lastig een beoordeling te maken. Voorlopig is ons oordeel: de ontwikkelingsmogelijkheden voor de grondgebonden landbouw blijft ongeveer gelijk. Nader onderzoek is gewenst.

Figuur 5.1 Afstand tussen gebieden 'Schoonheid van de moderne landbouw' en Natura2000-gebieden

Economie en vestigingsklimaat: aansluiting vraag en aanbod van bedrijventerreinen

Met name de nadruk die wordt gelegd op differentiatie van bedrijventerreinen maakt het mogelijk dat de vestigingsmogelijkheden voor maakindustrie en logistieke bedrijven in de Beleidsvariant iets groter zijn dan in de Trendvariant.

Door de keuze van goed bereikbare locaties voor bedrijventerreinen en te investeren in het herstructureren van bestaande bedrijventerreinen (bedrijventerreinen daterend uit de periode van 1950-1990) waarbij niet alleen de kwaliteit van het bedrijventerrein wordt verbeterd maar ook de aansluiting bij het landschap en de ontsluiting wordt meegenomen, zorgt er voor dat bestaande terreinen beter blijven aansluiten bij de vraagontwikkeling.

Bereikbaarheid

De multimodale bereikbaarheid (fiets, ov en auto) in en van steden verbetert in de Beleidsvariant ten opzichte van de Trendvariant. Zwolle en Deventer zijn de beste multi-modale bereikbare steden. Kampen krijgt in de toekomst wellicht een probleem wat betreft de spanning tussen een intensiveringsopgave en de bereikbaarheid. Voor OV neemt de bereikbaarheid van Ommen, Hardenberg en zuidelijk deel van Twente in de Beleidsvariant ten opzichte van de Trendvariant fors toe. De bereikbaarheid voor de auto van het gebied tussen de stedelijke centra (a1 zone maar ook tussen Zwolle en Deventer) verbetert ten opzichte van de Trendvariant. Bijna overal neemt de bereikbaarheid toe. Dit komt door de fijnmazigheid van het hoofdwegennet in de Beleidsvariant. Alleen de bereikbaarheid van werklocaties in Kampen, Hardenberg en

Enschede neemt minder toe dan elders in de Provincie. De reistijden naar werklocaties nemen voor de meeste delen van het buitengebied af. Het betreft hier ook de natuurgebieden en de Nationale Landschappen.

De forse groei in het goederenvervoer van het vrachtverkeer (weg) leidt tot congestie en onveiligheid op de wegen. Noch in de Trend- noch in de Beleidsvariant wordt dit probleem opgelost. Nader onderzoek op dit punt is gewenst. Hierbij dient ook te worden nagegaan wat de effecten van beprijzen kan zijn (dit laatste geldt voor al het wegverkeer. De studie Nederland Later laat zien dat op dit punt aanzienlijke bereikbaarheidswinst is te behalen.

Energiegebruik en klimaat

Ingeschat wordt dat het energiegebruik in de Trendvariant en de Beleidsvariant ongeveer gelijk is. Wat betreft de investeringen in energiebesparing en toepassing van duurzame energie in de gebouwde omgeving kan de Beleidsvariant iets beter scoren, omdat ingezet wordt op energielabeling voor bedrijventerreinen en woonwijken. Echter de effecten zijn niet in te schatten omdat dit onvoldoende is uitgewerkt.

Dit geldt ook voor duurzame energie. Hoewel er fors wordt ingezet op het vergroten van het aandeel duurzame energie, is nog niet duidelijk waar wat kan en waar niet. Er wordt ingezet op 6 locaties met windturbines (4 turbines per locatie). Daarnaast zijn er twee kansrijke zoekgebieden voor windturbines begrensd. Er zijn geen locaties voor mestvergistinginstallaties aangewezen

Natuurlijke hulpbronnen

Natuur: EHS

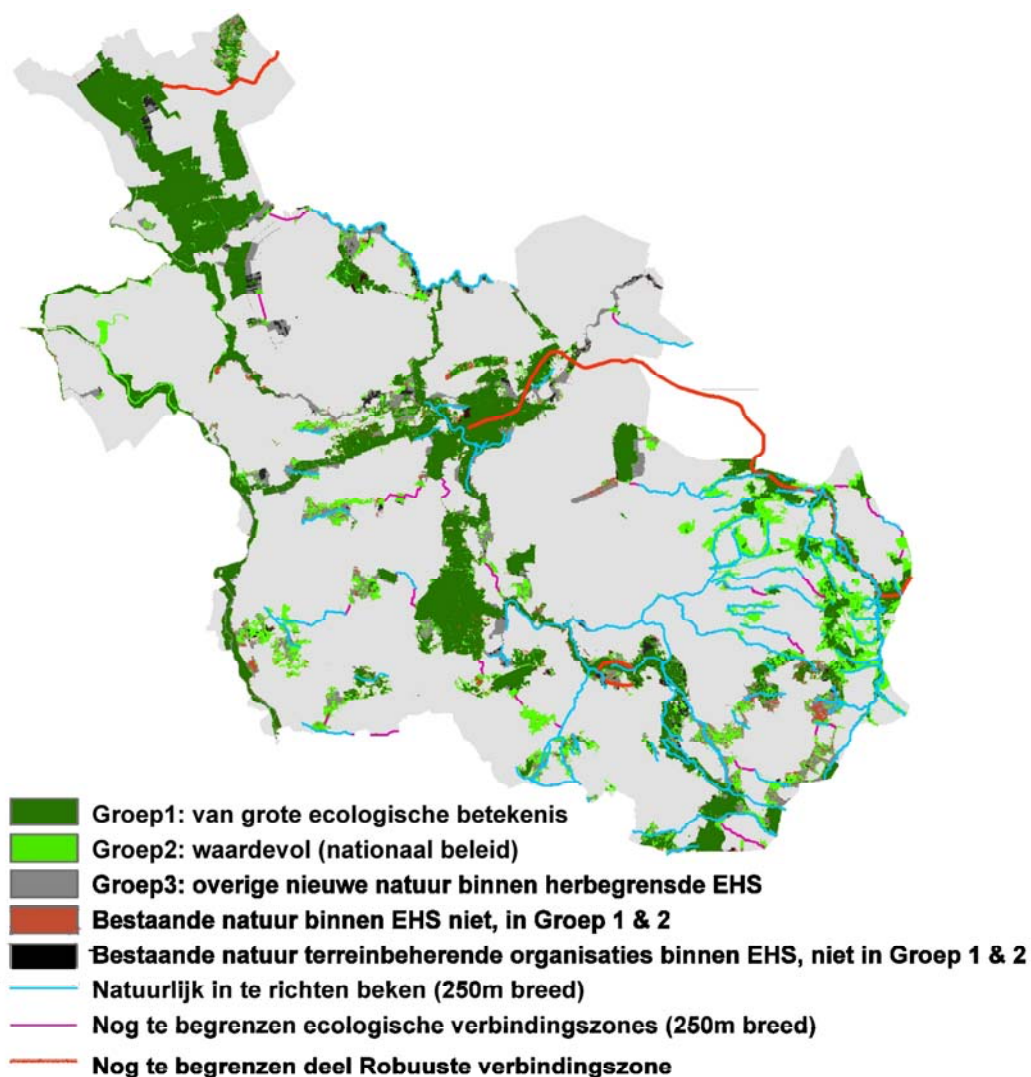
De omvang in aantal ha van de EHS blijft gelijk. In beide varianten wordt in 2018 de EHS gerealiseerd. Overijssel ligt net als andere provincies achter op schema en daarom is de aangekondigde versnelling in combinatie met het opstellen van Natura2000 gebieden, belangrijk .

De begrenzing van de EHS is in beide varianten iets anders, omdat in de Beleidsvariant de meest recente PEHS wordt gebruikt, terwijl in de Trendvariant de kaart uit 2003 (ruime jas) is gehanteerd. Uit analyses van Alterra (Eupen, 2008 concept) blijkt dat de herbegrenzing van de PEHS vanuit de doelsoortenperspectief, goed is gekozen. Door de nieuwe robuuste verbindingen ontstaat een meer aaneengesloten netwerk. Alleen in de beekdalen in Twente en delen van de Vecht kunnen door herbegrenzing en/of door beheermaatregelen de verbindingen in de natuurlijke systemen nog worden versterkt.

Er vindt versnelling in de aanpak plaats: bij verwerving en via integrale gebiedontwikkeling. De implementatie van de KRW (uitvoering van de waterbeheerplannen) en de uitvoering van TOP (verdroging) dragen bij aan de voorgenomen versnelde realisatie van de EHS, het realiseren van Natura2000doelen en de robuuste verbindingen. Het beleid vastgelegd in het waterhuishoudingsplan wordt voortgezet.

De planologische bescherming van natuurgebieden blijft via de nieuwe verordening gehandhaafd (nee tenzij zwaarwegend maatschappelijk belang). Er vindt vernieuwing in de aanpak plaats: naast verwerving en agrarisch natuurbeheer kan mogelijk als onderdeel van integrale gebiedontwikkeling, de inrichting van de hoofdstructuur worden versneld. De implementatie van de KRW (uitvoering van de waterbeheerplannen), Natura 2000 en de uitvoering van TOP (verdroging) dragen bij aan de voorgenomen versnelde realisatie van de EHS en de robuuste verbindingen. Een confrontatie tussen de nieuwe begrenzing van de EHS en de

ruimtelijke uitbreidingsbehoefte op het gebied van wonen en werken laat zien dat in principe ruimte genoeg is om beide ruimteclaims te accommoderen. Onzeker is hoe de landbouw en de voorgestane natuurkwaliteiten worden gecombineerd.

Figuur 5.2 Beoordeling PEHS

Bron: Eupen, Alterra (2008, concept).

Natuur: Natura 2000 gebieden abiotische randvoorwaarden

De planologische herbegrenzing van de EHS is een belangrijke stap in de oplossing van de verdrogingsproblematiek van natuurgebieden. De provincie heeft de EHS zo herbegrensd dat de

hydrologische buffers die nodig zijn om de waterstand te verhogen binnen de EHS liggen. (bron: toelichting concept herbegrenzing EHS, en Hydrologische onderzoek herbegrenzing EHS in Twente , beide van de provincie Overijssel). In het kader van verdrogingsbestrijding wordt grond verworven op vrijwillige basis: "Realisatie van de EHS geschiedt op basis van vrijwilligheid en zonder planologische schaduwwerking" (Ontwerp Omgevingsvisie, november 2008). Het uitgangspunt van vrijwilligheid zal invloed hebben op het tempo waarin de doelstellingen van het verdrogingsbeleid gehaald kunnen worden. Daarnaast is het belangrijk dat in een gebied de doelstelling op het gebied van grondwaterstand duidelijk worden vastgelegd en er overeenstemming is over een maatregelenpakket. Gegeven de ontwikkelingen in de landbouw en de huidige opgave is het onzeker of dit in 2010 voor alle verdroogde natuurgebieden zal zijn gerealiseerd.

Natuur: weidevogels en ganzen

Het beleid ten aanzien van de weidevogels en ganzen verandert in beperkte mate; er blijft een compensatieregeling van kracht , maar nu wordt de compensatieplicht onderdeel van een provinciale verordening. Dus wanneer hier structureel de condities worden aangepast (peilverlaging) en/of het kerngebied kleiner wordt, moet dat elders worden gecompenseerd. Met name in de IJsseldelta zal de kwaliteit van de weidevogelbeheer- en ganzenfoeragegebieden iets toenemen door vernatting en als compensatieregeling wordt toegepast. Elders zal deze gelijk blijven of zelfs iets afnemen ten gevolge van de ontwikkelingen in de landbouw en stedelijke uitbreidingen.

Waterdossier

De planologische herbegrenzing van de EHS is een belangrijke stap in de oplossing van de verdrogingsproblematiek van natuurgebieden De provincie heeft de EHS zo herbegrensd dat de hydrologische buffers die nodig zijn om de waterstand te verhogen binnen de EHS liggen. (bron: toelichting concept herbegrenzing EHS, en Hydrologische onderzoek herbegrenzing EHS in Twente , beide van de provincie Overijssel). In het kader van verdrogingsbestrijding wordt grond verworven op vrijwillige basis: "Realisatie van de EHS geschiedt op basis van vrijwilligheid en zonder planologische schaduwwerking" (Ontwerp Omgevingsvisie, november 2008). Het uitgangspunt van vrijwilligheid kan invloed hebben op het tempo waarin de doelstellingen van het verdrogingsbeleid gehaald kunnen worden. Daarnaast is het belangrijk dat in een gebied de doelstelling op het gebied van grondwaterstand duidelijk worden vastgelegd en er overeenstemming is over een maatregelenpakket. Gegeven de ontwikkelingen in de landbouw en de huidige opgave is het onzeker of dit in 2010 voor alle verdroogde natuurgebieden zal zijn gerealiseerd.

Bodem en ondergrond

In de oude stedelijke gebieden is sprake van omvangrijke grondwaterverontreinigingspluimen en bodemverontreinigingen. Het halen van de nationale doelen is technisch en financieel niet haalbaar in het bestaand beleid. Het beleid om deze problemen beheersbaar te houden, wordt gecontinueerd. In het nieuwe beleid wordt ingezet om de problematiek van de asbestwegen versneld op te lossen.

5.3 Zijn de natuurdoelen (Natura2000) haalbaar?

Het verbeteren van de abiotische voorwaarden voor natuurgebieden (Natura2000gebieden en EHS) is één van de belangrijke beleidsdoelstellingen. Met name vernatting, ontsnippering en het verminderen van de stikstofdeposities vergen een grote beleidsinspanning. De Commissie m.e.r. heeft met betrekking tot stikstof expliciet geadviseerd om via de " omgekeerde benadering" de beleidsopgave en de effectiviteit van het voorgestelde beleid in beeld te brengen.

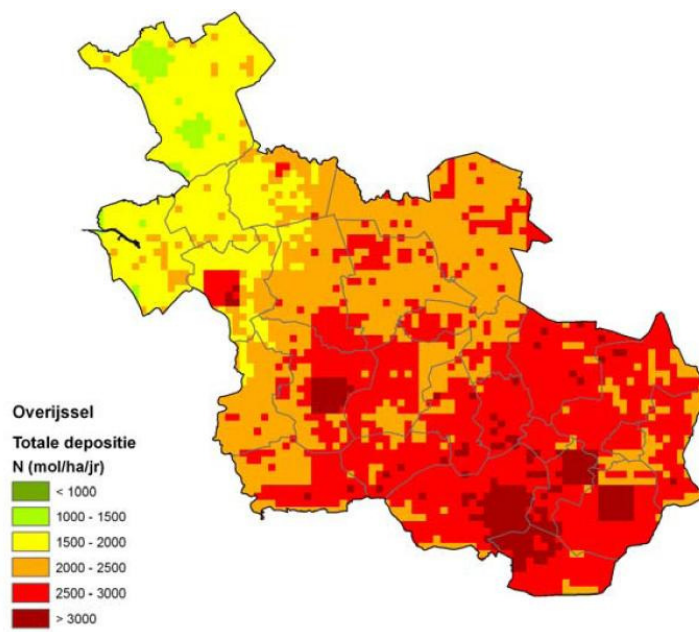
In deze paragraaf wordt nagegaan of de instandhoudingseisen voor de Natura2000 gebieden in de toekomst kunnen worden verbeterd. De EHS buiten de natura2000 gebieden is niet meegenomen. De analyses voor stikstofdeposities zijn gebaseerd op het onderzoek dat Alterra in opdracht van de Provincie heeft uitgevoerd (Gies et al, 2008).

Per randvoorwaarden (stikstofdepositie, hydrologie en versnippering) wordt eerst op basis van de kenmerkende habitat- en faunasoorten, de gewenste situatie per natura2000gebied in beeld gebracht (2005 en 2020/2040).

In alle Natura2000 gebieden wordt de kritische depositiewaarde voor stikstof nu overschreden. De meeste natura2000 gebieden in Overijssel zijn erg gevoelig voor stikstofdeposities (met name de hoogvenen, bos-ecosystemen en soortenrijke graslanden en heidenen). De overschrijdingen zijn het laagste in Noord West Overijssel en het hoogst in Zuid-Oost Overijssel.

Ook in de toekomst blijft dit beeld min of meer gelijk. Het verschil tussen trend- en Beleidsvariant is gering omdat emissies vanuit de provinciale landbouw slechts 25% bijdraagt aan de totale depositie. Het effect van provinciaal beleid is hierdoor gering. Alterra concludeert wel dat plaatselijke ingrepen (piekbelastingen) een positief effect kunnen hebben op de natuurdoelen. De grondgebonden landbouw neemt het grootste deel van deze regionale emissie voor haar rekening en in beide varianten is geen aanvullend regionaal beleid opgenomen om dit aandeel sterk te reduceren (andere landbouwtechnieken, overschakeling naar biologische landbouw). Wanneer de omgekeerde benadering wordt toegepast, kan op grond van de gegevens van Alterra worden geconcludeerd dat wanneer de landbouw in Overijssel geen ammoniak emiteert, de natura2000 gebieden in Salland en Twente nog steeds een te hoge depositie zullen hebben. De achtergronddeposities is voor deze natuur te hoog. Er is dus naast mogelijke maatregelen in de natura 2000 beheerplannen een aanscherping van het generieke beleid nodig om dit op te lossen. Alterra concludeert dat het huidige generieke beleid nauwelijks zal leiden tot een afname van de achtergronddepositie.

Verdroging speelt in 15 van de 25 de Natura2000 gebieden van de Natura2000 gebieden. Hier is sprake van ernstige verdroging. Doel is om een groot deel deze gebieden voor 2015 aan te pakken (m.u.v de gebieden Boddenbroek, Landgoederen Oldenzaal, Het Boetelerveld en Witteveen (bron website Provincie Overijssel: http://provincie.overijssel.nl/beleid/natuur_en_platteland/natuur/ecologische/top-gebieden). Dit wordt in de beheerplannen voor de Natura2000 gebieden meegenomen. De gevolgen voor de landbouw in de omgeving (met name beekdalsystemen) zullen aanzienlijk zijn. Gegeven de complexe hydrologische structuur in de beekdalen zal dit forse investeringen en compensaties voor de landbouw vergen op die plekken waar geen hydrologische bufferzones gesitueerd zijn.

*Figuur 5.3 Totale N
depositie in 2005*

	Trend	Beleid		Versnippering	Beinvloeding natuur	Beinvloeding natuur beleid	Verdroging	Verdroging beleid	Overschrijding Ammoniak depositie	robuustheid doelsoorten/habitats
Aamsveen	▲	=		■	■	■	■	■	■	■
Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	▲	▲		■	■	■	■	■	■	■
Bergvennen & Brecklenkampse Veld	▲	▲		■	■	■	■	■	■	■
Boddenbroek	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Boetelerveld	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Borkeld	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Buurserzand & Haaksbergerveen	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Dinkelland	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Engbertsdijksvennen	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Ketelmeer & Vossemeer	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Landgoederen Oldenzaal	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Lemselermaten	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Lonnekermeer	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Olde Maten & Veerslootslanden	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Sallandse Heuvelrug	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Springendal & Dal van de Mosbeek	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Uitenwaarden IJssel	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Uitenwaarden Zwarte Water en Vecht	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Vecht- en Beneden-Reggegebied	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Veluwerandmeren	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Weerribben	■	=		■	■	■	■	■	■	■
Wieden	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Wierdense Veld	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Witte Veen	■	▲		■	■	■	■	■	■	■
Zwarte Meer	■	▲		■	■	■	■	■	■	■

Figuur 5.4 beoordeling Trendvariant en beleidsvariant voor Natura 2000 gebieden

Toelichting bij figuur:

Groen: doelbereiking is waarschijnlijk en/of ontwikkeling gaat de goede kant op

Geel: situatie blijft ongeveer gelijk en doelbereiking is onzeker

Rood: doelbereiking is onwaarschijnlijk en/of ontwikkeling gaat de goede kant op

In bovenstaand figuur is de score van de Trendvariant en de O2 Beleidsvariant weergegeven. In de kolom van de Trendvariant betekent groen dat de ontwikkelingen de goede kant opgaan en wanneer er doelen zijn geformuleerd, worden deze waarschijnlijk gehaald. Geel betekent dat de situatie ongeveer gelijk blijft. Rood betekent dat de doelen waarschijnlijk niet worden gehaald of wanneer er geen doelen geformuleerd zijn, de ontwikkeling een negatieve trend laat zien. In de kolom van de O2 Beleidsvariant is het nieuwe beleid op dezelfde manier beoordeeld. Daarnaast is in de kolom O2 Beleidsvariant met symbolen (▲, ▼ en =) weergegeven of beleidsambities verwoord in het Ontwerp en het nieuwe instrumentarium, de trend in positieve (▲) , negatieve (▼) manier of niet (=) zal beïnvloeden.

Versnippering

De versnippering is bepaald door de aaneengeslotenheid van natuurgebieden te meten op basis van een aanname dat indien de gebieden minder dan veertig meter van elkaar verwijderd liggen, de meeste doelsoorten de oversteek kunnen maken en de gebieden dus als één areaal berekend kunnen worden. Beide varianten kleuren groen voor alle varianten. Aangezien in zowel bestaand als in het nieuwe beleid de EHS gerealiseerd zal worden en daardoor de aaneengeslotenheid van alle Natura 2000 gebieden met andere natuurgebieden toeneemt, is deze positief beoordeeld. Hierbij moet wel een kleine kanttekening geplaatst worden dat de natte natuurgebieden en dan met name de moerasnatuur, wel een aantal knelpunten heeft. In Oost-Overijssel is de Mastenbroekenpolder bijvoorbeeld een obstakel voor de verbinding van de natte natuurgebieden eromheen (Expertmeeting, 21 oktober 2008).

Bebouwing Beïnvloedingsgebieden

In een aantal gebieden is in beide varianten het areaal bebouwd gebied ten opzichte van 2010 gegroeid. Dit zijn veelal bestaande bouwplannen. Over het algemeen zijn de beïnvloedingsgebieden gevrijwaard van verdere bebouwing.

Verdroging

Verdroging is een aandachtspunt in Overijssel, er zijn 15 (van de in totaal 25) gebieden door de landelijke taskforce verdrogingsbestrijding aangewezen als ernstig verdroogd en met voorrang dienen te worden aangepakt.

Om de indicator verdroging te kunnen bepalen, is in de beïnvloedingsgebieden gekeken hoe de ontwikkeling van de landbouw is. Daarnaast is de informatie van LNV over de TOP-gebieden als input gebruikt voor de bepaling van de situatie in de toekomst.

De provincie heeft hier een belangrijk agendapunt van de verdroging gemaakt en heeft voor 11 van deze gebieden bepaald dat er plannen moeten worden gemaakt om gronden aan te kopen of inrichtingsmaatregelen te nemen in het kader van andere processen, zoals de realisatie van de EHS, de Kaderrichtlijn water en GGOR. Vier overige gebieden krijgen (voorlopig) minder prioriteit, omdat er weinig

kansen lijken te zijn om op korte termijn maatregelen te kunnen nemen. Toch is het provinciaal beleid om voor 2012 voor alle gebieden een plan te hebben om de verdroging op te lossen.

In de trendvariant zijn deze maatregelen niet meegenomen en zijn veel gebieden roodgekleurd. In de O2 beleidsvariant zijn de maatregelen meegenomen en kleuren veel gebieden groen. Er moet wel een kanttekening geplaatst worden dat niet alle maatregelen bekend zijn en bovendien veel van de te nemen maatregelen op vrijwillige basis zullen worden uitgevoerd. Dit is zodoende moeilijk te toetsen en de verdroging blijft een belangrijk aandachtspunt.

Overschrijding stikstofdepositie

De stikstofdepositie is erg hoog in Overijssel, dit wordt met name veroorzaakt door bronnen buiten de provincie, slechts een kwart van de depositie komt uit Overijssel zelf (Alterra, 2008). In beide varianten wordt geen speciale aandacht besteedt aan een maatregelenpakket, dus wordt aangenomen dat de reductie zeer gering zal zijn.

De ernst van de stikstofproblematiek is bepaald door eerst te bepalen of een gebied kwetsbaar is, zoja, of er veel overschrijding van de kritische waarde is en vervolgens hoeveel reductie er in 2020 ten opzichte van 2005 bereikt wordt. Deze cijfers bepalen de uiteindelijke beoordeling.

Robuustheid doelsoorten/habitats

De robuustheid van de doelsoorten en habitattypen is bepaald door knelpunten en kansanalyse van LNV (uitgevoerd door KIWA Waterresearch in 2007) per gebied en doelsoort of habitatype, op huidige kwaliteit, nationale bijdrage, doelstelling oppervlakte/leefgebied en doelstelling kwaliteit/populatie te beoordelen en vervolgens een totaalscore per gebied te bepalen. In het overzicht blijkt dat vooral de natura 2000 gebieden met een aandeel natte natuur minder goed scoren.

Combineren we deze ontwikkelingen in de abiotische randvoorwaarden met de huidige staat van instandhouding voor de verschillende habitats en soorten, dan blijkt dat de kwaliteit in de meeste gebieden iets omhoog gaat, maar onvoldoende voor een gunstige staat van instandhouding. Met name de ammoniakdepositie blijven nog steeds te hoog.

Geconcludeerd wordt dat de doelstellingen voor Natura2000 gebieden alleen worden gehaald wanneer op een hoger schaalniveau maatregelen worden genomen om de emissies te reduceren.

Combineren we deze ontwikkelingen in de abiotische randvoorwaarden met de huidige staat van instandhouding voor de verschillende habitats en soorten, dan blijkt dat de kwaliteit in de meeste gebieden iets omhoog gaat, maar onvoldoende voor een gunstige staat van instandhouding. Met name de ammoniakdepositie blijven nog steeds te hoog.

Geconcludeerd wordt dat de doelstellingen voor Natura2000 gebieden alleen worden gehaald wanneer ook op een hoger schaalniveau maatregelen worden genomen om de emissies te reduceren.

5.4 Conclusies

Duurzaamheid gaat om de relatie tussen hier en elders en tussen nu en later. Wat opvalt is dat de provincie duidelijk kiest voor een beperking van de afwenteling naar het “later” (na 2020) in Overijssel. Dit geldt zowel voor de stedelijke – als de groene ruimte. De natuur, het rekening houden met de mogelijke effecten van klimaatverandering en het behouden van de identiteit van Overijssel voor toekomstige generaties staan hoog op de agenda. Door een nieuwe gebiedsgerichte aanpak en een voor gebieden in te richten instrumentarium heeft deze toekomstgerichtheid slechts beperkte effecten voor het “hier en nu”. Zo blijft er ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe woonmilieus en bedrijventerreinen die aansluiten bij de bestaande vraag en wordt er ruimte gegeven aan de landbouw, zij dat de landbouw wel in delen nabij natuurgebieden meer rekening moet houden met de nieuwe wateropgaven die vooral door (inter)nationaal beleid is geformuleerd. Er is dus een redelijk compromis gevonden tussen welzijn, welvaart en natuur.

Wat betreft de invulling voor het “later en elders” kan worden geconstateerd dat het nieuwe beleid hier slechts een beperkte invulling aangeeft. Voor een belangrijk deel heeft dit te maken met het feit dat dit ook niet past bij beleid voor de fysieke leefomgeving. Echter wat betreft energiegebruik en energiewinning wordt in het nieuwe beleid weliswaar hogere ambities ingevuld, maar zonder instrumenten worden deze niet gerealiseerd (bijvoorbeeld op gebied van biomassa en wind).

Omdat voor een ontwikkelingsgerichte benadering is gekozen, is het lastig om vast te stellen waar de belangrijkste dilemma's en mogelijke knelpunten zitten. Waarschijnlijk liggen deze op het vlak van combineren van de belangen van de landbouw, natuur en KRW doelen. Lange termijn klimaatveranderingen hebben een wisselende invloed op natuurdoelen: soms werken ze mee en soms werken ze tegen.

Een ander spanningsveld betreft de vitaliteit van landelijke gebieden en herstructurering van bestaand stedelijk gebied. In hoeverre gaat de groei van de steden ten koste van het omliggende land en op welke wijze speelt het voorgestelde beleid hier op in? Onderzoek en monitoring zal dit moeten uitwijzen

De nieuwe sturingsfilosofie vraagt een andere werkwijze van de Provincie. Tijdens het planproces is de Provincie een belangrijke partner en schakel om ordening en algemeen belang te zoeken in ingewikkelde reeksen van gebeurtenissen (Teisman, 2005). Onderhandelingsvaardigheden, integrale gebiedskennis, verbindend leiderschap en creativiteit zijn zoals Teisman beschrijft belangrijke succesfactoren. De nieuwe aanpak vereist dat deze kennis- en vaardigheden ruim aanwezig zijn binnen de provincie.

Een tweede aandachtspunt voor de Provinciale organisatie betreft de handhaving tijdens de uitvoeringsfase van beleid. In de uitvoeringsfase is duurzame ontwikkeling niet alleen afhankelijk van het toetsen op harde normen en grenswaarden maar moet ook op zachte waarden (gebiedskenmerken) zoals beschreven door VPDG/HNS. Het juist interpreteren en inschatten wat wel en wat niet past binnen de gebiedskenmerken door het provinciaal bestuur bepalen in belangrijke mate hoe de “tuin van Nederland” erover 10 jaar uit gaat zien.

6 Leemte in kennis en beleidsmonitoring

In de Omgevingsvisie wordt het beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving voor de Provincie integraal uitgewerkt. Niet alleen voor de groene omgeving maar ook voor de stedelijke omgeving. De wijze waarop kennis wordt ontwikkeld en wordt beheerd houdt, geen rekening met een gecombineerd gebruik van gegevens over deze beleidsterreinen. Na een paar algemene notities wordt ingegaan op de kennisleemtes per deelgebied.

- De Provincie beschikt over veel monitoring gegevens. Deze zijn bij de verschillende afdelingen en worden door het Team Beleidsinformatie en Advies beheerd. De gegevens betreffen vooral de aspecten van de Groene omgeving (bijvoorbeeld die in het kader van ILG nodig zijn). De monitoring gegevens over beleidsambities: wonen (bijvoorbeeld ambitie “ beschikbaarheid van hoogwaardige voorzieningen” en ambitie “ gevarieerde woonmilieu”), binnensteden en bereikbaarheid zijn niet in de gewenste formaat beschikbaar
- Hoewel over de centrale beleidsambities dus vaak wel monitoringgegevens beschikbaar zijn, is het een hele klus om deze te verzamelen. Er is geen eenduidige manier van opslag en beschikbaarstelling. Een integrale monitoring voor duurzame ontwikkeling waarin alle gegevens op een eenduidige wijze worden gepresenteerd zoals bijvoorbeeld in de Duurzaamheidsbalans van Noord Brabant (Telos), ontbreekt
- Binnen de Provincie wordt gewerkt met scenario's, afkomstig van nationale studies en uit eigen modellen. Voor Verkeer worden bijvoorbeeld verouderde scenario's van het Centraal Planbureau gebruikt en er is geen integrale analyse van de toekomstige ontwikkelingen beschikbaar. De prognose van bedrijventerreinen is gebaseerd op TM scenario en de analyses voor de Groene ruimte gaan veelal uit de van het GE scenario. De scenariokeuze is goed afgestemd met sectoraal beleid (bijvoorbeeld verkeersscenario's voor deelregio's zijn in lijn met de scenario's uit de Nota Mobiliteit) maar ze zijn geen consistente basis voor een integrale analyse op provinciaal niveau. Gegeven de globale aard van de in deze PlanMER uitgevoerde analyses, wordt verwacht dat het gebruik van scenario's niet tot andere uitspraken zal leiden.
- Gegeven de korte doorlooptijd van de PlanMER is geen specifiek onderzoek uitgezet (met uitzondering van verkeersmodellering). Voor de volgende onderwerpen wordt geadviseerd de mogelijke effecten van beleid nader te onderzoeken:
 - Wat zijn gevarieerde woonmilieus en welke zijn beschikbaar in Overijssel?
 - Waar en tegen welke kosten zijn mogelijkheden voor stedelijke herstructurering en intensivering?
 - Welk deel van de bedrijvigheid in het buitengebied is aan te merken als “ geworteld” en wat zijn belangrijk vestigingsplaatsfactoren voor deze ondernemingen?
 - Wat zijn de effecten van herstructurering en intensivering voor basiskwaliteit (geluidhinder, luchtkwaliteit en externe veiligheid) en welke mitigerende

maatregelen zijn mogelijk bij gebiedsontwikkeling

- Welke kansen zijn er voor schaalvergroting en verbreding voor de landbouw en welke effecten heeft deze trend op de stikstofdepositie, de waterhuishouding en de beleving van het landschap? Wat is de invloed van de hervorming van het EU beleid op deze ontwikkeling? Wat is het effect van het opheffen van bouwblokbeperkingen voor de grondgebonden veehouderij?
- Wat zijn de succes- en faalfactoren bij het toepassen van de SERladder in ruimtelijk beleid.
- Hoeveel geld is er nodig om de doelen voor de Nationale Landschappen te realiseren?
- Wat is effectiviteit van de voorgestelde maatregelen op het gebied van ruimtelijke ordening en grondverwerving, voor de uitvoering van het maatregelpakket Natuurbeheerplannen?
- Welke effecten heeft het nieuwe sturingsmodel op de uitvoering van de KRW?

Literatuur

Alterra (2006) Milieugebruiksruimte intensive veehouderij Overijssel, december 2006, Alterra

Borsboom-van Beurden, J., A. Bakema, en H. Tijbosch (2007) A land-use modelling system for environmental impact assessment. Chapter 16, in: Modelling land-use change; progress and applications, GeoJournal Library, Koomen, E., J.C.H. Stillwell, A. Bakema & H.J. Scholten (eds.) Springer, Dordrecht: 281-296.

Baart, B Th. en T. Schaap (2007) B bouwplaats Enschede.

Commissie voor de milieueffectrapportage (3 oktober 2008) Aanvullend advies over de reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport Omgevingsvisie Overijssel, Commissie voor de milieueffectrapportage.

Broekmeijer, M.E.A. et al (2007) Werkdocument 54 Synergie Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000-gebieden Wat stuurt het beheer, Alterra, Wageningen.

Bureau Goudappel en Coffeng (2008) Presentatie verkeersaspecten PlanMER omgevingsvisie, BGC, Deventer.

CPB/MNP/RPB (2006) Welvaart en Leefomgeving. Rapportnummer 500081001, CPB, MNP, RPB Bilthoven Den Haag.

Dobben, H.v. en A. van Hinsberg (2008) Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden., Alterra-rapport 1682, Alterra, Wageningen .

Eupen, M. (2008) Concept rapport herbegrenzing PEHS, Alterra in opdracht van de Provincie Overijssel.

Europees Parlement en Raad van de Europese Unie (2000) Richtlijn 2000/60/EG, Kaderrichtlijn water. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

Gies, T.J.A. et al (2008) Concept Effectiviteit ammoniakmaatregelen in en rondom de Natura 2000-gebieden in de Provincie Overijssel, Alterra-rapport 1682, Alterra, Wageningen .

Koomen, E. et al (2008) Ruimtelijke verkenning Overijssel 2040, i.o.v. Provincie Overijssel, Geodan Next, Amsterdam.

Loonen, W. en E. Koomen (2008), Calibration and validation of the Land Use Scanner allocation algorithms, Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

Ministerie LNV (2008) Stikstof/ammoniak in relatie tot Natura 2000, 30 juni 2008, Ministerie van LNV, Commissie Trojan.

MNP (2007) Nederland Later, Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

MNP (2008) Kwaliteit voor later. Ex ante evaluatie Kaderrichtlijn Water, Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven.

MNP (2008) Natuurbalans 2008, Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven.

Provincie Overijssel (2000) Milieubeleidsplan Overijssel, december 2000, Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2000) Waterhuishoudingsplan Overijssel, december 2000, Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2000) Streekplan Overijssel 2000, december 2000, Provincie Overijssel en alle recente herzieningen.

Provincie Overijssel (2005) Provincie Verkeers en Vervoers Plan, april 2005, Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2007) Staat van Overijssel, 2007, provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2007) Startnotitie planMER Omgevingsvisie Overijssel, september 2007, Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2008) Agenda Omgevingsvisie Overijssel, 17 januari 2008, provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2008) Meerjarig Economisch Uitvoeringsprogramma 2008-2011, juni 2008, provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2008) Gebiedskemerken Overijssel, VPDG en HNS

Provincie Overijssel (2008) Ontwerp Omgevingsvisie, provincie Overijssel.

RPB en MNP (2006) Monitor Nota Ruimte, NAI uitgevers, Den Haag.

Rijksadviseur voor Cultureel Erfgoed (2008) De oude kaart van Nederland: leegstand en herbestemming, Atelier Rijksbouwmeester, Den Haag.

Teisman G. (2005) Publiek management op de grens van chaos en orde, Over leiding geven en organiseren in complexiteit Sdu Uitgevers bv, Den Haag.

Verkade, E.W. Vermeulen en J. Brouwer (2007) Regionale ontwikkelingen, bevolking en werkgelegenheid.
Centraal Planbureau/ABF research, Den Haag.

Bijlage 1. Nieuw en doorgezet beleid in de Ontwerp Omgevingsvisie

Samenvattend overzicht nieuw, doorgezet en beëindigd beleid

Ontwerp-Omgevingsvisie t.o.v. Streekplan 2000+

Nieuw/vernieuwd	Doorgezet	Beëindigd
Instrumenteel kader		
Bestaande kwaliteiten beschermen en verbinden met nieuwe ontwikkelingen; kwaliteitsambities Sturing: – SER-ladder – Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik – Ontwikkelingsperspectieven – (Catalogus) gebiedskenmerken – Thematische beleidskeuzes – Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving – Saldering voor nieuwe landbouwlocaties – Nieuwe instrumenten Wro – Grondbeleid	Instrumenten Reconstructiebeleid, EHS-beleid, Woonbeleid	– Rode belemmeringslijnen en contouren – Streekplanzonering – Onderscheid ontwikkelingsmogelijkheden kleine en grote plattelandskernen – Sturing op bouwblokafmetingen (muv Intensieve veehouderij in reconstructiegebied), inhoudsnaten etc. – 'IJzeren voorraad' uitgeefbaar bedrijventerrein bij elke kern
Woonomgeving		
– Regionale afstemming – Energie in de woonomgeving	– Aanbod woonmilieus en woningen afgestemd op gedifferentieerde vraag (kwaliteit en kwantiteit) – Doelgroepen, Wonen en zorg – Bovenlokale behoefte in stedelijke netwerken en streekcentra; daarbuiten lokale behoefte – Gemeentelijke woonvisie, bovenlokale afstemming, prestatie-afspraken – Bovenlokale voorzieningen in stedelijke netwerken en streekcentra; basisvoorzieningen daarbuiten	Kernenhierarchie (binnen gemeenten)
Economie en vestigingsklimaat		

– Gemeentelijke bedrijvensvisie met economisch profiel, regionale afstemming, prestatie-afspraken – Ruimte voor lokaal gewortelde bedrijvigheid in plattelandsgemeenten – Toepassen SER-ladder/ nadruk op herstructurering/ Midtermreview 2015 inzake behoefteontwikkeling. – Ruimte voor vitale economische dragers in buitengebied. – Doorontwikkelen Reconstructiebeleid; verkenning ontwikkeling Intensieve veehouderij buiten reconstructiegebied en agroparken	– Versterken stedelijke netwerken op het gebied van werken en voorzieningen; versterken centrumfunctie streekcentra – Gedifferentieerd aanbod bedrijventerreinen – Herstructureren bestaande bedrijventerreinen en duurzame nieuwe terreinen – Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie – Ruimte voor economisch en milieuhygiënisch duurzame landbouw; schaalvergroting en verbreding – Intensieve veehouderij in het reconstructiegebied – Glastuinbouw in Koekoekspolder	– Aanbod werklocaties passend bij aard en schaal van kernen – Geen vestiging of uitbreiding van niet-functioneel aan het landelijk gebied gebonden bebouwing of gebruiksvormen.
Natuur		
– Nadruk op tijdige realisering EHS in 2018 – Herbegrenzing EHS – Beheerplannen Natura 2000-gebieden	– Realiseren EHS (incl. verbindingszones) met gepaste water- en milieumomstandigheden – Tegengaan versnippering en verstoring EHS-gebieden – Natuurwaarden, Weidevogel- en ganzengebieden buiten de EHS	'Ruime jas'-benadering EHS
(Binnen-)steden en landschap		
Verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied Toepassen SER-ladder en prioriteit bij gebruik bebouwde omgeving Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving	– Veilig stellen van de ruimtelijke kwaliteit van Overijssel; versterken landschappelijke kwaliteit; beschermen cultureel erfgoed – Principes bij uitbreiding van steden en dorpen; overgang stad-groene ruimte – Verstedelijkingsopgave stedelijke netwerken en (inter)nationale positie (concentratiebeleid); Regionale positie kernen Steenwijk en Hardenberg – Vitaliteit platteland(skernen) – Ontwikkelrichtingen gebieden Overijssel, regionale ontwikkelingsvisies en uitvoeringsprogramma's – Nationale landschappen	Functionele binding van nieuwe bebouwing in de groene omgeving

Bereikbaarheid		
	– Ruimtelijk beleid in relatie tot ontwikkeling verplaatsings-behoefte – Fiets- en OV-vriendelijke inrichting steden en dorpen	
Watersysteem en klimaat		
	– Sterker meewegen Water in ruimtelijk beleid; afstemming Water-RO – Primaire watergebieden, essentiële waterlopen, watertoets – Bescherming grondwatergebieden	
Veiligheid en gezondheid		
Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen	Aantrekkelijke en veilige woonomgeving	
Energie		
Betrouwbare en veilige energievoorziening; beperking uitstoot broeikasgassen – Hogere doelstelling windenergie – Ruimte voor biomassa, KWO, aardwarmte	Ruimte voor windenergie	
Ondergrond		
Balans gebruik en bescherming van de ondergrond	Bescherming aardkundige en archeologische waarden	

Ontwerp-Omgevingsvisie t.o.v. Provinciaal verkeers- en vervoersplan**Autoverkeer**

Nieuw/vernieuwd	Doorgezet	Beëindigd
- Op hoofdstructuur prevaleert doorstroming - Daarbuiten leefbaarheid, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit - N348 Deventer – Raalte in hoofdstructuur, N348 Ommen – Raalte niet in hoofdstructuur, N337 Wijhe-Olst erftoegangsweg en N756 Wijhe-Raalte gebiedsontsluitingsweg (A) - Aanpassen GOWB en ETW in vorm en functie aan omgevingskwaliteit	- Handhaven en verbeteren externe bereikbaarheid Overijssel - Goede bereikbaarheid stedelijke netwerken en streekcentra - Gedifferentieerde bereikbaarheid economisch versus buitengebied - N348 Ommen – Raalte blijft stroomweg (realisatie lange termijn)	- Faciliteren groei autogebruik

Openbaar Vervoer

- Aandeel OV vergroten - OV-tactiek met o.a. doelgroepenbeleid, reisinformatie, duurzaam vervoer - Doorontwikkelen HOV, (extra) stations, lightrail - Programma Robuust Spoor - Stationsomgevingen	- Aandeel OV vasthouden - Kwaliteitsimpuls OV - Integraal OV-systeem op regionaal niveau - Aansluiten op hoogwaardig Europees spoorwegennet (Berlijnlijn) - Fiets- en OV vriendelijker inrichten steden en dorpen	- nvt
--	---	---

Fietsverkeer

- Aandeel fiets vergroten - Hoofd fietsnetwerk met fietssnelwegen en hoogwaardige fietspaden - Fietsplatform, impuls integraal gemeentelijk fietsbeleid	- Aandeel fiets vasthouden - Fietspilot - BDU voor gemeentelijke fietsprojecten - Samenhang met recreatief fietsnet	- nvt
---	--	---

Goederenvervoer

- Aandeel goederenvervoer over spoor en water vergroten - Bundelen regionale overslag containervervoer - Vaarwegenvisie en Binnenhavenvisie - Opwaarderen kanaal Almelo - Coevorden	- Faciliteren alle modaliteiten goederentransport - Handhaven en versterken vaarwegennet	-
--	---	---

Verkeersveiligheid

- Specifieke doelgroepen en aandachtsgebieden - Trajectmatige aanpak provinciale wegen buiten, gebiedsontsluitingswegen (A) - Shared space in verblijfsgebieden -	- Verbeteren verkeersveiligheid - Duurzaam veilige wegencategorisering (kosteneffectieve aanpak) - Gebiedsgericht en integrale aanpak van voorlichting, educatie, infrastructuur en	- Preventieve aanpak
--	---	--

	handhaving (RUP-aanpak)	
--	-------------------------	--

Inpassing

- Nieuwe ontwikkeling met bovenregionale verkeersbewegingen lokaliseren langs hoofdstructuur - Gebiedsontwikkeling voor hoofdstructuur en ruimtelijke kwaliteitsplan voor provinciale wegen - Geen nieuwe rondwegen, tenzij leefbaarheid, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit ermee gediend zijn	- Bundelen en verknopen RO met VV - Gericht ruimtelijk beleid bijdragen aan verminderen verplaatsingsbehoefte -	- ABC-locatiebeleid - Nee, tenzij voor (nieuwe) rondwegen (streekplan)
--	---	---

Ontwerp-Omgevingsvisie t.o.v. Milieubeleidsplan

Nieuw/vernieuwd	Doorgezet	Beëindigd
Ontwikkeling duurzame bedrijvigheid		
intensivering herstructurering bedrijventerreinen	• duurzame bedrijventerreinen • relatieve ontkoppeling milieubelasting en economische groei	
Ontwikkeling duurzame energie en energiebesparing		
intensivering bio-energie	• aandeel duurzame energie en energiebesparing • hoeveelheid opgewekte windenergie	
Verminderen milieubelasting mobiliteit		
• inzet op alternatieve brandstoffen (vraag en aanbod) • stimuleren fietsverkeer (o.a. fietssnelwegen)	• modal split • gebruik milieuvriendelijke vormen van vervoer	
Beheersen afvalproblematiek		
		• hoeveelheid afval • verwerking afval
Verbeteren leefomgeving		
luchtkwaliteit landbouw	• luchtkwaliteit • geluid • externe veiligheid	
Saneren en beheren van verontreinigde (water)bodems		
	• aantal (ernstige) bodemverontreinigingen • sanering	
Ontwikkelen duurzame landbouw		
	• duurzame landbouw • mest- en ammoniakproductie	
Ontwikkelen duurzame recreatie en toerisme		
	• knelpunten in EHS • duurzame recreatiebedrijven	
Beschermen van de ecologische hoofdstructuur		
	• milieukwaliteit EHS	
Verbeteren kwaliteit grond- en oppervlaktewater		
	• nitraat gehalte • fosfaat gehalte	
Beschermen drinkwaterwinning		
	drinkwater voldoet aan norm	

Ontwerp-Omgevingsvisie t.o.v. waterhuishoudingsplan

Nieuw/vernieuwd	Doorgezet	Beëindigd
Optimale watercondities (landbouw, natuur, stedelijk gebied enz.)		
• Functietoekenning geïntegreerd met kaart beleidsperspectieven Omgevingsvisie • Ecologische en chemische doelen vastgesteld (KRW) • Afspraken over aanpak verdroging TOP-gebieden (KRW) • Nieuwe afspraken over opstellen en realiseren GGOR • Beleid voor waterkwaliteit is concreet gemaakt en zit voor een belangrijk deel in implementatie KRW en realisatie groen-blauwe hoofdstructuur. • Via uitvoering bestuursakkoord samenwerking in de waterketen worden de ontwikkelingen gevolgd. • Toepassing Watertoets wordt geïntensiveerd in overleg met waterschappen en gemeenten. • Water opgenomen in gebiedskenmerken • Bij realiseren wateropgave aandacht voor gebiedskenmerken • Versterken groen-blauwe hoofdstructuur	• Functietoekenning • Implementatie KRW • Wateropgave voor EHS • Afspraken NBW over GGOR • Toepassing Watertoets.	• Wataandachtsgebieden natuur en landbouw • Beschouwingen over veerkracht, herdimensionering watergangen en herstel sponswerking. • Sportvisserij en visstand (beheer) • Streefbeeld waterkwaliteit (Kwaliteitswater, belevingswater en basiswater), met daaraan gekoppeld de (basis) MTR-normen en de (hoge kwaliteit) VR normen. • Emissiebeleid (vuillast uit Riooloverstorten en Riolaansluitingen buitengebied en beleid diffuse bronnen) • Waterketenbeleid • Beleid Grondwateroverlast • Beleid voor Belevingswater.
Betrouwbare drinkwatervoorziening		
• Opstellen gebiedsdossiers kwetsbare winningen (KRW) • Onderzoek nieuwe winning in Twente • Onderzoek klimaat en droogte (incl. drinkwatervoorziening)	• Beleid voor drinkwatervoorziening • Beleid voor Grondwaterbescherming	
Gevolgen klimaatverandering		
• Onderzoek programma waterveiligheid lange termijn incl klimaatbestendige IJssel en landbouw op peil • Pilot klimaat bestendig bouwen • Pilot klimaatbestendige EHS	Algemeen beleid klimaatverandering	
Waterveiligheid en wateroverlast		
• Gebiedsnormen wateroverlast vastgelegd in verordening. • Voorschriften in verordening voor planologische bescherming lage gebieden, essentiële waterlopen, primaire watergebieden. • Meer inzet op inhoud en hanteren watertoets	• Programma Ruimte voor de Rivier • Programma Ruimte voor de Vecht • Bypass Kampen • Toetsing primaire en regionale keringen • Beleid primaire watergebieden ,waterbergingsge-bieden en essentiële waterlopen	Beleidskaart wateroverlast

	• Normering wateroverlast (afpraak nat. Bestuursakkoord Water (NBW))	
Grondwaterbeheer (gebruik van de ondergrond)		
Bij in werking treden nieuwe waterwet (eind 2009) zijn de waterschappen op basis van deze wet bevoegd gezag voor kleine grondwateronttrekking, met een eigen beleidsruimte.	• Beleid voor grondwater • Vergunningverlening (aangepast aan nieuwe bevoegdheidsverdeling provincie – waterschap) • Grondwaterheffing • Boringsvrije zones	Delegatie van deel van het grondwaterbeheer aan waterschappen eindigt na inwerking treden nieuwe waterwet.
Relatie met waterschappen		
• Voorkantsturing • Doelen en prestatie-indicatoren in waterbeheerplannen • Jaarlijks gesprek over realisatie doelen	• Samenwerking • Goedkeuring beheerplannen	

Bijlage 2. Overzicht lopende MER's (20-10 2008)

Projectnr.	Omschrijving	Milieuaspecten
1701	Uitbreiding uraniumverrijkingscapaciteit Urenco NL BV te Almelo	risico's van straling
1357	Waterwinning Engelse Werk te Zwolle	hydrologie
1518	Varkenshouderij Goselink te Albergen	sanering verontreiniging
1523	N 18 Varsseveld Enschede	ammoniak en geur
		verkeersveiligheid
		leefbaarheid
1807	Varkenshouderij Maatschap Schutte gemeent Rijssen-Holten	versnippering, beleving
1843	Verplaatsing varkenshouderij Maatschap Bessembinder, gemeente Wierden	ammoniakdepositie
1966	Vleeskuikenhouderij Mts. Dekker te Wierden	geur en fijnstof
2148	Oprichting vleesvarkensbedrijf Mts. Loohuis-Hagedoorn, gemeente Tubbergen	ammoniakdepositie
2154	N331 Zwartsluis-Vollenhove	geur en fijnstof
		herinrichting weg,
		Natura 2000
2161	Uitbreiding varkenshouderij De Grenshoeve gemeente Ommen	ammoniakdepositie
2164	Intensieve veehouderij Balkenbeltsweg gemeente Tubbergen	geur en fijnstof
2069	Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau	ammoniakdepositie
		geur en fijnstof
2077	Structuurvisie 't Opbroek, gemeente Rijssen-Holten	geomorfologie, (grond)water
		, bodem, vegetatie/flora,
		fauna en structuren
		lucht en geleuid
		bodem en water
		natuur, landschap
		cultuurhistorie, archeologie
		mobiliteit
1929	Ijsseldelta-Zuid, provincies Overijssel en Flevoland	geomorfologie
1993	Varkenshouderij Mts. Kampman Daarleveen gem. Hellendoorn	waterstromen, ecologie
1991	Ruimte voor de Rivier Deventer	ammoniakdepositie
		geur en fijnstof
1986	Varkenshouderij Duka Agri BV gemeente Ommen	natuur, landschap
1983	Oprichting vleeskuikenbedrijf Jansen of Lorkeers-Lohuis, gem. Hellendoorn	cultuurhistorie
1975	Landgoed Hof van Twente	ammoniakdepositie
1971	Uitbreiding varkenshouderij Oude Lenferink te Fleringen	geur en fijnstof
1967	Inrichtingsplan Enschede-Noord	ammoniakdepositie
1966	Vleeskuikenbedrijf Mts. Dekker te Wierden	geur en fijnstof
1950	Oprichting varkenshouderij "Family Farmers" Hammerdijk te Vroomshoop	ecologie, Natura 2000
1949	Oprichting varkenshouderij "Family Farmers" Fortwijk te Vroomshoop	ammoniakdepositie
1948	Oprichting varkenshouderij "Family Farmers" Goossensweg te Hellendoorn	geur en fijnstof
1947	Oprichting varkenshouderij "Family Farmers"	ammoniakdepositie

	Vossenweg te Hellendoorn	geur en fijnstof
1906	Gebiedsuitwerking Engbertsdijkvenen	omgekeerde benadering
	het Veenschap en Omgeving	Natura 2000
1896	Pluimveebedrijf De Nieuwe Weg B.V.	ammoniakdepositie
	gemeente Hellendoorn	geur en fijnstof
1894	Pluimveebedrijf Van Dam te Welsum	ammoniakdepositie
	gemeente Olst-Wijhe	geur en fijnstof
1893	Gebiedsontwikkeling luchthaven Twente	MCA, MKBA en GES
1864	Gebiedsontwikkeling Dalmsholte	ammoniak, water, geur
		stof, recreatie, RVBZone
1843	Verplaatsing varkenshouderij Maatschap	ammoniakdepositie
	Bessembinder, gemeente Wierden	geur en fijnstof
1835	Varkenshouderij Dekker	ammoniakdepositie
	te Vriezenveen	geur en fijnstof
1833	Regionaal Mobiliteitsplan Twente	verkeer, geluid, natuur
		lucht
1811	SMB Uitwerkingsplan reconstructie	omgekeerde benadering
	Losser	passende beoordeling
		recreatie
1802	Ontwikkeling Sportcomplex Het Ravijn	bodem, water, natuur
	gemeente Hellendoorn	verkeer en lucht
1791	SMB Structuurplan Lokerbroek	water, verkeer en vervoer
	Rijssen-Holten	lucht, geluid, veiligheid
		natuur en landschap
1746	Bedrijventerrein Usseler Es	natuur, landschap
	te Enschede	cultuurhistorie en ruimte
39-08	Herinrichting N340 Zwolle-Ommen	verkeer, lucht, geluid
		bodem, water, natuur
		landschap
2166	Bestemmingsplan "Buitengebied 2008"	natuur, landschap
	Haaksbergen	verkeer, lucht en geluid
1294	Kanaalzone Enschede	verkeer, lucht, geluid
		veiligheid

Bijlage 3. Indicatoren (maatlaten) in het beoordelingskader

Tabel 2.2 Indicatoren in het beoordelingskader.

Thema ⁸	kwaliteit beoordelingskader	Indicator
Woonomgeving	Differentiatie woonmilieus	Kwalitatief en kwantitatief woningtekort
Woonomgeving	Vitaliteit	Voorzieningenniveau in kleine kernen
Woonomgeving	Vitaliteit	Kwaliteit groen in de stad
Woonomgeving	Vitaliteit	Aandeel werkzame personen in centrum van steden
(Binnen-) steden en landschap	Identiteit/verscheidenheid (openheid, uitzichten, Rust en stilte, contrasten) landschap en dorpen	contrast: behoud en ontwikkeling gebiedskenmerken agrarisch cultuur landschap en stedelijk landschap
(Binnen-) steden en landschap	Nationale landschappen	Behoud kernkwaliteiten
(Binnen-) steden en landschap	Cultureel erfgoed (beheer)	financiële investering voor objecten
(Binnen-) steden en landschap	Kernkwaliteit (binnen)steden	financiële investering voor objecten en gebieden
Veiligheid en gezondheid	Basiskwaliteit (luchtkwaliteit, geur, geluidhinder,)	aantal woningen in gebieden met overschrijding jaargemiddelde NO2
Veiligheid en gezondheid	Basiskwaliteit (luchtkwaliteit, geur, geluidhinder,)	aantal woningen met geluidbelasting (>48 dB Lden) door weg/railverkeer
Veiligheid en gezondheid	Basiskwaliteit (luchtkwaliteit, geur, geluidhinder,)	aantal woningen nabij intensieve veeteelt (geurcontour)
Veiligheid en gezondheid	Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen)	aantal inwoners binnen externe veiligheidscontour voor plaatsgebonden risico's
Veiligheid en gezondheid	Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen)	slachtofferrisico overstroming
Veiligheid en gezondheid	Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen)	Schaderisico overstroming
Veiligheid en gezondheid	Wateroverlast	aantal ha bebouwd gebied in wateroverlastgebieden
Veiligheid en gezondheid	Wateroverlast	Ruimte voor waterberging
Economie en vestigingsklimaat	Voldoende werklocaties die aansluiten bij de vraag	Aantal ha en ontsluiting bedrijventerreinen cat 3 en 4 door hoofdwege/waternet
Economie en vestigingsklimaat	Voldoende werklocaties die aansluiten	Aantal ha en ontsluiting kantoorlocaties door

¹ de thema's natuur, water, ondergrond en bodem, energie en klimaat en veiligheid zijn de thema's die doorgaans in een planMER worden behandeld.

	bij de vraag	hoofdwegenet
Economie en vestigingsklimaat	Ruimte voor vestiging vitale dragers in buitengebied	Gebieden zonder milieu en landschapsrestricties voor bedrijven
Economie en vestigingsklimaat	Vestigingsvoorwaarden voor landbouw	areaal zonder milieu en landschapsrestricties voor landbouw
Economie en vestigingsklimaat	Vestigingsvoorwaarden voor intensieve veeteelt	Uitbreidingsmogelijkheden in LOG's en stergebieden
Economie en vestigingsklimaat	Beschikbaarheid van bereikbare bedrijventerreinen	Ontsluiting bedrijventerreinen door hoofdwegenet
Economie en vestigingsklimaat	Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie	Gebieden waar sector kan uitbreiden en mate van ontsluiting van gebieden voor recreatie en toerisme
Economie en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid	Autobereikbaarheid in spits (binnen 45 minuten reistijd per postcodegebied)
Economie en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid	OV bereikbaarheid (per postcodegebied)
Economie en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid	Fiets bereikbaarheid (per postcodegebied)
Economie en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid	aandeel ov van alle reizigerskm
Economie en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid	Plaatswaarde stationsgebieden (bereikbaarheid van locatie voor alle typen vervoermiddelen)
Economie en vestigingsklimaat	Goederenvervoer	Aandeel water en trein in tonkilometers
Energie	Aandeel schone energie opwekking binnen provinciegrenzen	CO2 reductie door opwekking van duurzame energie uit biomassa, wind, zonne-energie en Koude-Warmte opslag binnen de provincie
Energie	Aandeel schone energie opwekking binnen provinciegrenzen	ruimtereservering voor windenergie
Energie	Energiebesparing	CO2 reductie agv energiebesparing in gebouwde omgeving
Energie	Reductie uitstoot broeikasgassen	capaciteit ondergrondse opslag CO2
Natuur	Samenhangend stelsel van natuurgebieden	omvang ha EHS en aaneengeslotenheid van EHS
Natuur	Robuustheid Natura2000 gebieden	Staat van instandhouding natura2000 gebieden: Ndepositie, aaneengeslotenheid van gebieden en verdroging
Natuur	Robuustheid moerasnatuur	Mogelijkheden van verplaatsing van natte natuur lange termijn klimaatverandering (adaptatie)
Natuur	Specifieke natuurdoelsoorten	staat van instandhouding weidevogels en ganzen
Natuur	Potentieel buiten bestaande EHS voor natuurlijke inrichting	Areaal natuurgebieden buiten EHS

Watersysteem en klimaat	watercondities (kwaliteit en kwantiteit per doel: landbouw,drinkwater en natuur)	nitraatconcentratie grondwater
Watersysteem en klimaat	watercondities (kwaliteit en kwantiteit per doel: landbouw,drinkwater en natuur)	N en P concentratie oppervlaktewater (mgN/l + mgp/l)
Watersysteem en klimaat	Betrouwbare drinkwatervoorziening	verhouding tussen vraag naar drinkwater en de eigen productie capaciteit (inclusief kwaliteit)
Watersysteem en klimaat	Gevolgen klimaatverandering	droogte schade lange termijn (natuur, landbouw en recreatie)
Watersysteem en klimaat	Gevolgen klimaatverandering	Overstromingskansen na 2100
Ondergrond	Bodemdaling	bodemdaling in veengebieden, beekdalen en bij delfstofwinning
Ondergrond	mate van verstoring en delfstoffenwinning	mate van verstoring door ondergrondse activiteiten
Ondergrond	Verontreiniging	Financiering van te saneren locaties
Ondergrond	Natuurlijke hulpbronnen	Potentiële conflicten in de ondergrond

Bijlage 4 Verklarende woordenlijst

Autonome ontwikkeling	Ontwikkelingen die plaatsvinden zonder dat één van de alternatieven wordt uitgevoerd en waartoe al wel besloten is.
Cohort effect	Opvattingen van mensen zijn gevormd door omstandigheden ten tijde van hun jeugd (de zogenaamde formatieve periode) en veranderen later niet meer, of in ieder geval niet zo makkelijk
Gated communities	Afgeschermdde woondomeinen; bij Nederlandse afgeschermdde woondomeinen is niet zozeer sprake van 'beveiliging door afsluiting', als wel van 'beslotenheid door begrenzing'. Typisch voor de Nederlandse vorm is de keuze voor zogeheten zachte randen - water, groen en niveauverschillen - en een defensieve architectuur, waardoor hekken en afgesloten poorten veelal overbodig worden.
Pensioenmigratie	Het verhuizen van senioren uit hun oorspronkelijke woonplaats naar elders, vaak vanuit de Randstad naar het midden en oosten van het land, vanwege woning, woonomgeving, nabijheid van kinderen en dergelijk
PM10	Stofdeeltjes met een aërodynamische diameter kleiner dan 10 µm. De aërodynamische diameter van een stofdeeltje is gelijk aan de diameter van een bolvormig deeltje dat in de omgevingslucht hetzelfde gedrag vertoont als dat stofdeeltje.
Ruime Jas gebieden	Bij de ruime-jas methode worden ruime gebieden, zogenaamde zoekgebieden, begrensd. Binnen deze zoekgebieden is het mogelijk voor kleinere oppervlakten beheersovereenkomsten worden afgesloten (tot het 'hectarequotum', de beschikbare oppervlakte voor beschikkingen is bereikt).
SER ladder	Dit concept beoogt met het oog op de schaarse ruimte via een aantal stappen beslissingen over het al dan niet aanleggen van bedrijventerreinen te nemen: 1. Gebruik de ruimte die reeds beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie en/of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden; 2. Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen; 3. Als 1 en 2 onvoldoende soelaas bieden, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde.

Verrommeling	Het vóórkomen van potentieel storende elementen in het landschap en de heterogeniteit van het grondgebruik
Vestigingsoverschot	Het aantal vestigers (immigranten) is groter dan het aantal vertrekkers (emigranten) in een gebied per jaar. Er is dus sprake van een positief migratiesaldo.

Bijlage 5 Bestaande beleidskaders

Nb in deze bijlage worden de nationale en provinciale beleidskaders toegelicht. Deze zijn in alle varianten meegenomen door:

- Vastgestelde doelen over te nemen in beoordelingskader
- Effecten van bestaand beleid in alle varianten mee te nemen

(inter)nationaal

Nota Ruimte

Nieuwe Wro

Reconstructiewet

ILG

NWB 21

KRW

ROR

Ruimte voor de Rivier

NMP4

Nota Mobiliteit

Provinciaal